

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

Jaarverslag 2002

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Jaarverslag AIVD 2002

Woord vooraf

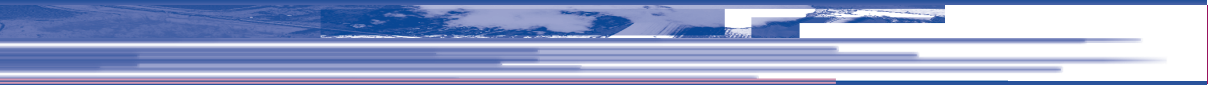
De Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) geeft met dit jaarverslag een overzicht van de aandachtsgebieden in 2002 en laat tegelijk zien waarop de aandacht zich in 2003 zal richten. Feitelijk gaat het voor een deel om het jaarverslag van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD), die met de inwerkingtreding van de nieuwe Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten op 29 mei 2002 van naam veranderde. Dankzij het feit dat de AIVD de afgelopen periode veel in het nieuws is geweest, lijkt de nieuwe naam inmiddels al aardig ingeburgerd.

Die nieuwswaardigheid van de AIVD heeft alles te maken met de actualiteit van veiligheidsvraagstukken als de dreiging van het internationale terrorisme, spanningen tussen bevolkingsgroepen en de veiligheid in het publieke domein. Vastgesteld kan worden dat deze dreigingen niet zijn afgenomen, integendeel.

Het is de taak van de overheid om niet alleen adequate maatregelen te treffen, maar ook om de burger zo goed mogelijk over dreigingen te informeren. Immers in het tegengaan daarvan speelt de oplettende burger een cruciale rol. Het jaarverslag van de AIVD, dat nu ook wettelijk verplicht is, vervult hierbij een belangrijke functie.

In dit jaarverslag is geen informatie opgenomen over operationele bijzonderheden, aangezien dit deel van het werk buiten de openbaarheid moet blijven. Deze informatie wordt uitsluitend verstrekt aan de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer en aan de commissie van toezicht die met de nieuwe wet in het leven is geroepen.

J. Remkes

Inhoud

	Woord vooraf	3
I	Ontwikkelingen op het gebied van de nationale veiligheid	11
I.1	Bedreigingen voor de nationale veiligheid	11
I.2	De rol van de AIVD	13
I.2.1	Onderzoek naar dreigingen	14
I.2.2	Veiligheidsonderzoeken	15
I.2.3	Beveiligingsbevordering	15
I.2.4	Controle en toezicht	16
I.3	Inlichtingentaak buitenland	17
2	Terrorisme	19
2.1	Islamistisch terrorisme	19
2.2	Nederland en het islamistisch terrorisme	21
2.2.1	Rekruteringsactiviteiten	21
2.2.2	Ondersteuningsactiviteiten	23
2.2.3	Aanhoudingen	25
2.2.4	Yemaah Islamiyya	26
2.2.5	Terrorismebestrijding en maatschappelijke polarisatie	27
2.3	Migratie en terrorisme	27
2.4	Overige terroristische groeperingen	28
2.4.1	DHKP/C (Revolutionaire Volksbevrijdingspartij/Front)	29
2.4.2	Communist Party of the Philippines/New People's Army	29
2.4.3	Mujahedin-e Khalq	30
3	Tegenkrachten bij integratie	33
3.1	Extreem rechts	34
3.1.1	Stromingen	34
3.1.2	Extreem rechts en de LPF/Leefbaarstrooming	37
3.2	Islam en integratie	38
3.3	De Marokkaanse gemeenschap	39
3.3.1	Radicalisering in en om moskeeën	40
3.3.2	Radicalisering van moslimstudenten	42
3.4	De Turkse en Koerdische gemeenschap	42

3.4.1	Het Turkse beheersnetwerk	42
3.4.2	Turks-islamitische radicalisering	43
3.4.3	KADEK (Congres voor Vrijheid en Democratie in Koerdistan)	44
3.5	De Afghaanse gemeenschap	45
3.6	Pakistanen en Indiërs	47
3.7	Tsjetsjenen	47
3.8	Islamitische niet-gouvernementele organisaties	48
4	<u>Politiek gewelddadig activisme</u>	<u>51</u>
4.1	Antiglobalisering	52
4.2	Antimilitarisme	53
4.3	Dierenrechtenactivisme	53
4.4	De Molukse gemeenschap	54
5	<u>Ongewenste bemoeienis van vreemde mogendheden</u>	<u>57</u>
5.1	Rusland	58
5.2	Volksrepubliek China	59
5.3	Iran	60
6	<u>Internationale rechtsorde</u>	<u>63</u>
6.1	Proliferatie van massavernietigingswapens en ongewenste handel in conventionele wapens	63
6.1.1	Het internationale en nationale non-proliferatiebeleid	64
6.1.2	Massavernietigingswapens – statelijke actoren	65
6.1.3	NBC terrorisme	67
6.2	Dreigende oorlogssituatie in Irak	69
6.3	Internationale organisaties	70
6.3.1	Joegoslavië Tribunaal	70
6.3.2	Internationaal Strafhof	71
7	<u>Overige aandachtsgebieden</u>	<u>73</u>
7.1	De aanslag op Pim Fortuyn	73
7.2	Suriname	74
8	<u>Beveiligingsbevordering</u>	<u>77</u>
8.1	Beveiligingsbevordering bijzondere informatie	77
8.1.1	Werkgroep Bijzondere Informatiebeveiliging	78

8.1.2	Cryptofaciliteit	78
8.1.3	Elektronische aanvallen	78
8.1.4	Herziening regelgeving beveiliging staatsgeheimen	79
8.1.5	Security scans en adviezen	79
8.1.6	National Security Authority	80
8.2	Beveiligingsbevordering vitale sectoren	82
8.2.1	Project Bescherming Vitale Infrastructuur	82
8.2.2	Beveiliging Nederlandse Watersector	83
8.2.3	Zeevaart en havens	83
8.2.4	Burgerluchtvaart	83
8.2.5	Nieuwe generatie reisdocumenten	84
8.3	Bevordering integriteit van het openbaar bestuur	84
8.3.1	Integriteitsonderzoeken	85
8.3.2	Expertmeeting vertrouwenspersonen integriteit	85
8.3.3	Meldpunt Integriteitsaantastingen	85
8.4	Beveiligingsbevordering van (buitenlandse) personen en objecten	87
8.5	Veiligheidsonderzoeken	87
8.5.1	Veiligheidsonderzoeken door de Koninklijke Marechaussee	88
8.5.2	Veiligheidsonderzoeken bij en door de politiekorpsen	88
8.5.3	Overzicht aantallen functies en onderzoeken	89
8.5.4	Resultaten	90
8.6	Bezwaar en beroep	91
9	<u>Samenwerking</u>	<u>95</u>
9.1	Samenwerking in Nederland	95
9.1.1	Samenwerking met de Nederlandse politie	95
9.1.2	Grote Evaluatiedriehoek en Technische Evaluatie Commissie	97
9.1.3	Samenwerking met de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst	97
9.1.4	Samenwerking tegen financiering van terrorisme	98
9.1.5	Convenant met Meldpunt Ongebruikelijke Transacties	98
9.1.6	Bijdrage aan het Financieel Expertise Centrum	99
9.1.7	Samenwerking met bij migratie betrokken actoren	99
9.2	Samenwerking binnen het Koninkrijk	99
9.3	Internationale samenwerking	100
9.3.1	Het AIVD-liaisonnetwerk en de bilaterale contacten	100
9.3.2	Samenwerkingsverbanden van Europese inlichtingen- en veiligheidsdiensten.	100

10	Communicatie, inzageverzoeken en klachten	105
10.1	Communicatie	105
10.2	Inzageverzoeken	106
10.3	Klachten	106
11	Interne bedrijfsvoering	109
11.1	Personeel	109
11.2	Informatievoorziening	110
11.3	Facilitair bedrijf	110
11.3.1	Huisvesting	110
11.3.2	Inkoop van goederen en diensten	111
11.3.3	Milieu	111
11.4	Registratie, documentatie en archief	111
11.5	Kwaliteitsmanagement	112
11.6	Financiën	112
11.7	Bedrijfsvoeringsmededeling	113
	Lijst van afkortingen	117
Bijlage 1	Kamerstukken over de AIVD in het jaar 2002	123
Bijlage 2	Sturing en controle	135

1 Ontwikkelingen op het gebied van de nationale veiligheid

In dit hoofdstuk wordt allereerst een algemeen beeld geschetst van de veiligheids-situatie in Nederland, gezien vanuit de optiek van de AIVD. Vervolgens wordt ingegaan op de rol van de AIVD bij het beschermen van die veiligheid. Daarbij komen ook de controle en het toezicht op de AIVD aan de orde. Tenslotte wordt ingegaan op de nieuwe taak van de AIVD om inlichtingen te verzamelen betreffende het buitenland.

1.1 Bedreigingen voor de nationale veiligheid

2002 was voor de Nederlandse samenleving en voor de AIVD een turbulent jaar. De dreiging van het internationaal terrorisme kwam niet alleen van buiten, maar blijkt steeds duidelijker ook een intern karakter te hebben, gezien de toename van het aantal potentiële terroristen dat zich binnen onze landsgrenzen bevindt. Ook de aanslag op Pim Fortuyn en het toenemend aantal dreigingen aan het adres van politici duiden erop dat Nederland zijn onschuld heeft verloren en in ieder geval minder veilig is dan tot dusverre werd aangenomen.

Met de aanslagen in de VS op 11 september 2001 werd het voor de hele wereld helder dat het terrorisme van islamistische signatuur zich had ontwikkeld tot een groot gevaar voor de internationale vrede en veiligheid. Ondanks de strijd die de VS en zijn bondgenoten in Afghanistan en daarbuiten tegen met name het Al Qa'ida-netwerk nog altijd voeren is, ondanks verschillende successen, geen halt toegeroepen aan dit terrorisme. Islamistisch-terroristische netwerken zijn in staat om overal in de wereld aanslagen te plegen en daarmee samenlevingen of delen daarvan te ontwrichten. De inzet van biologische of chemische middelen bij deze aanslagen kan niet langer worden uitgesloten. Er is met dit alles sprake van een aanzienlijke dreiging tegen het Westen. Ook in Nederland zijn radicaal-islamitische netwerken actief. Zij houden zich bezig met ondersteunende activiteiten van financiële materiële of logistieke aard en het rekruteren van jonge moslims voor de jihad. De AIVD heeft in 2002 gerapporteerd dat enkele tientallen islamitische jongeren in Nederland zich in een rekruteringsproces bevinden, deels als gevolg van radicalisering binnen de islamitische gemeenschap in ons land. Het onderzoek naar islamistisch terrorisme vergt grote inzet van de AIVD en van andere partijen.

De dodelijke aanslag op Pim Fortuyn schokte de samenleving en leidde tot de indringende vraag of de verantwoordelijke autoriteiten en diensten, waaronder de toenmalige BVD, tekort waren geschoten. Een onafhankelijke commissie werd ingesteld om dit te onderzoeken en te bezien of het bestaande stelsel van bewaking en beveiliging wel adequaat was. De aanslag leidde tot veel beroering en er ontstond een politiek klimaat waarin bedreigingen aan het adres van politici aan de orde van de dag waren.

De integratie van met name de islamitische gemeenschap in de Nederlandse samenleving verloopt niet zonder spanningen. De kans op polarisatie op grond van etnische en religieuze verschillen, die de cohesie in de samenleving kan aantasten, is niet denkbeeldig. Tegelijk bestaat het gevaar dat een stagnerende integratie bijdraagt aan radicalisering van een klein deel van de moslimgemeenschap, hetgeen in het uiterste geval ook kan leiden tot de bereidheid om deel te nemen aan terroristische activiteiten.

De oorlog tegen Irak wierp in 2002 zijn schaduwen vooruit. De indeling van Irak door de president van de VS in de 'As van het kwaad', de aanvaarding van resolutie 1441 door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties, de aanscherping van het sanctieregime, de hervatting van de wapeninspecties en niet in de laatste plaats de dreiging van militair ingrijpen door de VS, eventueel met zijn bondgenoten, zetten zowel het regime van Saddam Hussein als de internationale verhoudingen onder grote druk.

De proliferatie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen is mede door de kwestie Irak hoog op de internationale agenda komen te staan. Naast de ontwikkelingen rond Irak was sprake van nieuwe rakettesten in zowel India als Pakistan, die gepaard gingen met oplopende politieke spanningen. Noord-Korea deed onthullingen over zijn nucleaire programma en Iran werd in de media beschuldigd van de ontwikkeling van een geheim nucleair wapenprogramma. Het Nederlandse non-proliferatiebeleid is gericht op voorkoming van betrokkenheid van ons land bij de verspreiding van massavernietigingswapens. Daarbij wordt voortdurend het belang van Nederland als betrouwbare verdragspartner afgewogen tegen de concurrentiepositie van het Nederlands bedrijfsleven en de vrijheid van informatie-uitwisseling. In het afgelopen jaar is duidelijk geworden dat bovengenoemde risicolanden in toenemende mate goederen en technologie met elkaar uitwisselen. Dat betekent dat internationale samenwerking van steeds groter belang wordt om effectief de productie van massavernietigingswapens wereldwijd tegen te gaan.

Oorlogen, humanitaire crises, economische en ecologische rampen hebben de afgelopen jaren, in combinatie met toegenomen transport- en communicatiemogelijkheden, massale en wereldwijde migratie veroorzaakt. Gebleken is dat migratiestromen ook voor politiek- of religieus-extremistische organisaties een middel zijn om zich onopgemerkt te verplaatsen. In veel Westerse landen werken veiligheidsdiensten, politiediensten en immigratiediensten dan ook nauw samen om dit te onderkennen en waar mogelijk tegen te gaan. Hierbij is niet alleen oog voor heimelijke verplaatsingen. Ook asielverzoeken en visumaanvragen worden om deze reden in steeds meer landen aan een veiligheidstoets onderworpen.

1.2 De rol van de AIVD

De hierboven geschetste gebeurtenissen en ontwikkelingen hebben geleid tot toegenomen zorg in de Nederlandse samenleving over veiligheidsvraagstukken. Daardoor is ook de aandacht voor het werk van de AIVD toegenomen en de dienst is, mede door de grotere mate van openheid die wordt betracht, steeds meer in de samenleving komen te staan. Terecht is er de verwachting dat de AIVD al het mogelijke doet om de nationale veiligheid te waarborgen. De AIVD is zich die verantwoordelijkheid bewust en zal zich met het instrumentarium dat de nieuwe Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Wiv 2002) biedt, hiervoor volledig inzetten.

Het is de rol van de AIVD om tijdig te waarschuwen wanneer de veiligheid van de samenleving wordt bedreigd. Over het algemeen lijkt over deze rol geen misverstand te bestaan. Soms echter bestaat onduidelijkheid over wat wel en niet precies van de dienst kan worden verwacht of lijkt sprake te zijn van een vertekend beeld. Zo bestaat wel de indruk dat de AIVD over onbegrensde mogelijkheden beschikt om informatie te verzamelen. Dit kan enerzijds leiden tot te hoge verwachtingen omtrent het kennisniveau van de dienst over bepaalde dreigingen, anderzijds tot de onterechte gedachte dat de AIVD ongelimiteerd inbreuk kan maken op de privacy van burgers. Ook wordt wel de veronderstelling geuit dat de controle op de AIVD ernstig tekortschiet en de dienst daardoor 'een staat binnen de staat' zou zijn. Dergelijke veronderstellingen zijn niet verwonderlijk bij een organisatie die voor een deel buiten de openbaarheid moet functioneren. Over taak, werkwijze en bovenal de integriteit van een dienst als de AIVD kan en mag echter geen enkel misverstand bestaan. Daarom wordt hieronder de rol van de AIVD nader toegelicht aan de hand van de wettelijke taken die de dienst heeft en wordt ingegaan op het bestaande stelsel van controle en toezicht.

1.2.1 Onderzoek naar dreigingen

De eerste taak van de AIVD is onderzoek te doen naar personen en organisaties die door de doelen die zij nastreven, dan wel door hun activiteiten aanleiding geven tot het ernstige vermoeden dat zij een gevaar vormen voor het voortbestaan van de democratische rechtsorde, dan wel voor de veiligheid of voor andere gewichtige belangen van de staat. Hiermee is de reikwijdte van het onderzoeksterrein van de AIVD aangegeven. In het kader van deze taak doet de AIVD onderzoek naar de dreiging die uitgaat van terroristische groeperingen, politiek gewelddadig activisme of buitenlandse inlichtingendiensten die in Nederland actief zijn. Uit dit jaarverslag van de AIVD blijkt welke groeperingen en organisaties tot het onderzoeksdomein van de AIVD behoren, zodat in het algemeen te voorzien is wanneer de AIVD een onderzoek instelt.

De AIVD baseert zijn onderzoek zowel op open bronnen als op de inzet van bijzondere inlichtingenmiddelen. Gelet op de inbreuk die met gebruik van deze middelen wordt gemaakt op grondrechten, worden deze alleen na zorgvuldige afweging gebruikt, waarbij onder andere de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit gelden. Dat wil zeggen dat minder vergaande middelen het eerst worden gebruikt en dat het middel in verhouding moet staan tot het doel. Deze afweging moet verifieerbaar zijn en is daarmee ook controleerbaar. Samenwerking met buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten is kenmerkend voor het werk van de AIVD. Ook op nationaal vlak wordt met veel instanties samengewerkt. In de hoofdstukken 2 tot en met 7 wordt verslag gedaan van het AIVD-onderzoek naar de dreigingen van onze nationale veiligheid. In hoofdstuk 9 wordt ingegaan op de nationale en internationale samenwerking.

De AIVD is niet bevoegd zelf maatregelen te treffen om de dreiging die uitgaat van een persoon of organisatie tegen te gaan. De AIVD levert tijdig informatie aan de bevoegde instanties, zoals de Immigratie- en Naturalisatiedienst, het ministerie van Buitenlandse Zaken of aan een burgemeester. Wel kan de AIVD bepaalde dreigingen zonodig tegengaan door preventief optreden bijvoorbeeld door aan degenen die een bedreiging vormen te laten weten op de hoogte te zijn van hun activiteiten, dan wel anderszins via publieke rapportages zoals dit jaarverslag de samenleving op het bestaan van een dreiging attenderen.

Het opsporen en vervolgen van strafbare feiten is een taak van politie en justitie. Informatie van de AIVD kan, wanneer dit met een ambtsbericht ter kennis is gebracht

van het Openbaar Ministerie, worden gebruikt ten behoeve van de opsporing of als bewijs in strafzaken.

1.2.2 Veiligheidsonderzoeken

De AIVD verricht veiligheidsonderzoeken naar kandidaten voor vertrouwensfuncties. De wijze waarop deze taak wordt uitgevoerd is neergelegd in de Wet veiligheidsonderzoeken. Vertrouwensfuncties zijn aangewezen door de verantwoordelijke minister en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De meeste veiligheidsonderzoeken zijn beperkt van opzet en bestaan uit een administratief onderzoek naar justitiële antecedenten van de betrokkenen en een naslag in AIVD-bestanden. Slechts aan een beperkt aantal vertrouwensfuncties (de A-functies) is een uitgebreid veldonderzoek verbonden waarbij gesprekken plaatsvinden met de kandidaat en mensen uit zijn of haar omgeving. Bij de uitvoering van veiligheidsonderzoeken mogen wettelijk geen bijzondere inlichtingenmiddelen, zoals afluisteren of volgen en observeren, worden ingezet. In hoofdstuk 8 wordt een overzicht gegeven van de veiligheidsonderzoeken die de AIVD in 2002 heeft verricht.

In tegenstelling tot wat soms wordt aangenomen, bekleden politieke ambtsdragers zoals volksvertegenwoordigers geen vertrouwensfunctie. Er worden daarom ook geen veiligheidsonderzoeken naar hen ingesteld. De verantwoordelijkheid voor de integriteit van de kandidaten voor een politiek ambt berust bij de politieke partijen. Wel kunnen partijvoorzitters, indien gereede twijfel bestaat over de integriteit van een kandidaat, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties vragen de AIVD een onderzoek te laten instellen. Bij de benoeming van ministers en staatssecretarissen wordt dus evenmin een veiligheidsonderzoek ingesteld. Wel beziet de AIVD bij een voorgenomen benoeming of in zijn databestanden informatie over betrokkene aanwezig is.

1.2.3 Beveiligingsbevordering

De AIVD heeft tot taak te bevorderen dat beveiligingsmaatregelen worden getroffen waar gewichtige belangen van de staat in het geding zijn. Deze taak omvat het adviseren over de bescherming van (geheime) informatie en over de beveiliging van vitale sectoren als bijvoorbeeld de burgerluchtvaart en de drinkwatervoorziening. Ook het maken van dreigingsinschattingen en analyses met het oog op de beveiliging

van personen en objecten behoort tot deze taak. Bij de beveiligingsbevorderende taak van de dienst heeft de wetgever de inzet van bijzondere inlichtingenmiddelen bewust uitgesloten. Zo is de AIVD in het kader van de persoonsbeveiliging ook niet bevoegd tot het verzamelen van gegevens over anderen dan de te beveiligen persoon. Voor zover dat bij de opzet van een nieuw stelsel van bewaking en beveiliging van personen en objecten toch nodig wordt geacht zal dat dan ook wetswijziging met zich brengen. De wijze waarop de beveiligingsbevorderende taak van de AIVD in 2002 is uitgevoerd, komt in hoofdstuk 8 aan de orde.

1.2.4 Controle en toezicht

De activiteiten van de AIVD zijn onderworpen aan een uitgebreid stelsel van ‘checks and balances’ waarmee de democratische controle en het toezicht op het werk van de dienst gestalte krijgt.

De AIVD is een onderdeel van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de minister van BZK legt over het doen en laten van de AIVD verantwoording af aan de Tweede Kamer. Ieder jaar worden de begroting van de AIVD en het jaarverslag met de Kamer besproken. Daarnaast vindt enkele keren per jaar, bijvoorbeeld over het onderwerp terrorismebestrijding, overleg plaats met de Kamer, waarbij ook het werk van de AIVD ter sprake komt. Jaarlijks beantwoordt de minister vele tientallen Kamervragen over de AIVD.

Voor het overleg over geheime, operationele zaken, heeft de Tweede Kamer de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten ingesteld, die met de minister overlegt.

Nieuw is de onafhankelijke commissie van toezicht, die op basis van de Wiv 2002 is ingesteld en die bestaat uit drie leden. Deze worden benoemd op voordracht van de Tweede Kamer. De commissie oefent achteraf toezicht uit op de rechtmatigheid van de taakuitoefening van de AIVD. De commissie krijgt inzicht in alle gewenste gegevens. Door het uitbrengen van rapportages zal de commissie een belangrijke bijdrage leveren aan de publieke en parlementaire controle op de AIVD.

Tenslotte verstrekt de AIVD op verzoek en uit eigen beweging informatie over de activiteiten van de dienst zodat een publiek oordeel mogelijk wordt gemaakt. Bij verschillende instanties kunnen klachten worden ingediend indien men van mening zou zijn door de AIVD te zijn benadeeld. In hoofdstuk 10 en in bijlage 2 worden deze onderwerpen nader besproken.

1.3 Inlichtingentaak buitenland

Met het van kracht worden van de nieuwe Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten is de wettelijke basis gelegd voor een nieuwe taak van de AIVD, de inlichtingentaak buitenland. Deze inlichtingentaak houdt in dat de AIVD onderzoek doet naar bepaalde ontwikkelingen in andere landen die van belang worden geacht in verband met de nationale veiligheid. Meer concreet gaat het hierbij om onderwerpen die worden aangewezen door de minister-president in overeenstemming met de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Defensie. Deze aanwijzing wordt gepubliceerd in de Staatscourant. Voor de tweede helft van 2002 zijn de volgende onderwerpen vastgesteld:

- a. risico's voor het functioneren van voor Nederland relevante internationale organisaties en voor de samenwerking met de aan die organisaties deelnemende landen;
- b. politieke, etnische of religieuze spanningen of geschillen in specifieke landen of regio's, ongeacht of zij binnen of tussen landen optreden, die kunnen leiden tot een bedreiging voor de internationale stabiliteit of de internationale rechtsorde;
- c. de infrastructuur voor internationaal terrorisme;
- d. ontwikkelingen in herkomstlanden van in Nederland verblijvende migranten;
- e. ontwikkelingen in landen die relevant zijn in het kader van de proliferatie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen;
- f. factoren die een destabiliserende invloed hebben op de internationale rechtsorde, zoals drugs-, wapens-, diamant- en mensenhandel, mensensmokkel en het witwassen van geld.

Begin 2003 is een aanwijzing opgesteld die geldt voor het gehele jaar en waarin wederom dezelfde zes onderwerpen worden genoemd.

De AIVD kent een directie Inlichtingen Buitenland die met het onderzoek naar bovengenoemde onderwerpen is belast. De komende jaren zullen de activiteiten op dit terrein verder worden opgebouwd. Dit vereist een stapsgewijs investeren in menskracht en middelen. Bij de uitvoering van de inlichtingentaak buitenland is uiteraard sprake van nauwe betrokkenheid van en samenwerking met het ministerie van Buitenlandse Zaken.

2 Terrorisme

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het internationale terrorisme van islamistische signatuur, de dreiging die tegen Nederland uitgaat, de relatie tussen migratie en terrorisme en op enkele overige terroristische groeperingen die in Nederland actief zijn.

2.1 Islamistisch terrorisme

Internationaal opererende islamistisch-terroristische organisaties en netwerken, zoals het Al Qa'ida netwerk van Osama bin Laden, vormen een ernstige bedreiging voor de internationale veiligheid. Met islamistisch terrorisme wordt bedoeld het uitvoeren van gewelddadige activiteiten, gericht op de verwezenlijking van een maatschappij die overeenstemt met extremistische opvattingen over hoe deze volgens de bronnen van de islam moet worden ingericht. Kenmerkend is dat deze netwerken doelbewust delen van een samenleving ontwrichten en op grote schaal angst zaaien door het plegen van niets en niemand ontziende aanslagen op tal van plaatsen in de wereld. De bestrijding van deze netwerken en het voorkomen van de soms desastreuze aanslagen vergt veel van de voor deze taken aangewezen instanties en dus ook van de AIVD. De islamistisch-terroristische netwerken zijn, met hun ondoorzichtige structuren en internationale vertakkingen, niet eenvoudig te doorgronden. Datgene wat alle leden van deze netwerken bindt is het voeren van een internationale 'heilige oorlog' (of jihad) tegen de door hen gepercipieerde vijanden van de islam. De bestrijding van islamistisch-terroristische netwerken vraagt naast aanzienlijke operationele inspanningen en investeringen op het nationale vlak tevens samenwerking tussen landen waar de netwerken actief zijn.

Na de aanslagen in de VS op 11 september 2001 is de bestrijding van het islamistisch terrorisme in internationaal verband en met een dominante rol van de Verenigde Staten geïntensiveerd. In de loop van het afgelopen jaar zijn verschillende vooraanstaande leden van Al Qa'ida gedood of aangehouden. Tevens zijn op verschillende plaatsen in de wereld islamistisch-terroristische cellen opgerold. Ondanks deze successen moet vastgesteld worden, dat de bestrijding van het fenomeen niet eenvoudig is.

In 2002 konden internationaal diverse pogingen tot terroristische aanslagen worden verijdeld, maar werden toch ook verschillende aanslagen gepleegd. In april 2002 was er een aanslag op een synagoge in Tunesië, in oktober 2002 op een Franse olietanker voor

de kust van Jemen en op een uitgaansgelegenheid te Bali en in november op Israëliische doelen in Kenia. Deze en andere aanslagen, alsmede een reeks van verijdelde aanslagen, laten zien dat aan Al Qa'ida gerelateerde netwerken nog steeds bereid en in staat zijn om op grote schaal schade aan te richten en slachtoffers te maken.

Het bestrijden van islamistisch terrorisme blijkt met name moeilijk te zijn omdat de netwerken wereldwijd vertakt zijn, een ondoorzichtige structuur kennen en zich zeer flexibel hebben getoond. De voorbereiding, ondersteuning en uitvoering van aanslagen door deze netwerken vindt nagenoeg altijd plaats in verschillende landen, en geschiedt in aanzienlijke mate op ad hoc basis. De personen die deel uitmaken van de netwerken kunnen daarnaast verschillen in nationaliteit en deel uitmaken van een hele reeks van groeperingen en gelegenheidsallianties. Tevens leert de praktijk, dat verstoring van terroristische activiteiten vaak slechts tijdelijk soulaas biedt omdat gearresteerde of anderszins uitgeschakelde personen binnen korte tijd vervangen worden door anderen.

Een recente ontwikkeling rond internationale islamistisch-terroristische netwerken is dat cellen belast met het ondersteunen, voorbereiden en uitvoeren van aanslagen meer dan voorheen autonoom opereren. Door zich toe te leggen op een eigen gebied zijn goeddeels zelfvoorzienende eenheden in staat betrekkelijk los van het grotere geheel aanslagen te plannen en te plegen. Tevens kan de trend worden onderkend dat steeds vaker aanslagen worden gepleegd op minder goed beveiligde doelwitten (soft targets). Waar vroeger vaak militaire en diplomatieke objecten doelwit waren, is het afgelopen jaar de aandacht meer en meer verschoven naar eenvoudiger te treffen doelwitten van bijvoorbeeld religieuze, economische of toeristische aard, zoals de hierboven genoemde voorbeelden illustreren. Beide ontwikkelingen zijn wellicht mede het gevolg van de geïntensiveerde bestrijding van het terrorisme en de daarbij geboekte successen, maar kunnen evenzeer voortvloeien uit wijzigingen in het tactisch concept van de terroristen.

In het onderzoek naar islamistisch terrorisme heeft de AIVD naast Al Qa'ida, nog steeds aandacht voor diverse andere islamistisch-terroristische groeperingen en stromingen, zoals de Algerijnse Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat (GSPC) en de Groupe Islamique Armée (GIA), de Takfir Wal Hijra (TWH), de Libyan Islamic Fighting Group (LIGF), de Egyptische Al Jama'at al Islamiya (AJAI) en de Egyptian Islamic Jihad (EIJ), de Marokkaanse Groupe Islamique Combattants Maroccaïn (GICM) en het Jammu and Kashmir Liberation Front (JKLF). Opgemerkt dient echter te worden dat in de wereldwijd opererende islamistisch-terroristische netwerken het belang van

nationaliteit en politiek-ideologische affiniteit voor de onderlinge verbondenheid steeds meer op de achtergrond raakt. Belangrijker dan afkomst of de groepering waartoe men behoort zijn persoonlijke contacten en de plaats die men op basis van onder meer frontervaringen in Afghanistan of elders inneemt in de internationaal vertakte netwerken. Daarnaast blijft religieuze geestverwantschap onverminderd van belang als cement tussen de verschillende personen en geledingen.

2.2 Nederland en het islamistisch terrorisme

De dreiging die tegen Nederland uitgaat van het islamistisch terrorisme is vooral een afgeleide van de internationale dreiging. Terugkijkend naar de jaren tachtig kan geconstateerd worden dat momenteel niet langer sprake is van een beperkte exogene dreiging, maar van een aanzienlijke exogene en endogene dreiging van het islamistische terrorisme tegen het Westen, waaronder Nederland. In 2002 zijn in Nederland geen pogingen tot islamistisch terroristische aanslagen waargenomen maar zijn wel activiteiten geconstateerd die verband houden met het islamistisch terrorisme. Het betreft rekruteringsactiviteiten en ondersteunende activiteiten van financiële, materiële of logistieke aard. Op basis van onderzoek door de AIVD zijn in dat kader in 2002 enkele tientallen personen aangehouden. De AIVD heeft ten aanzien van de problematiek van het islamistisch terrorisme op verzoek van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de publiciteit gezocht om de samenleving te informeren en daarmee de maatschappelijk weerstand binnen en buiten de islamitische gemeenschap tegen radicalisering en rekrutering, vooral binnen gevestigde moslimgemeenschappen in Nederland, te verhogen.

2.2.1 Rekruteringsactiviteiten

De AIVD is in 2002 in zijn onderzoek naar islamistisch-terroristische groeperingen en netwerken gestuit op diverse rekruteringsactiviteiten in Nederland ten behoeve van de islamistische strijd. De twee op 13 januari 2002 in Kashmir omgekomen Nederlandse jongemannen van Marokkaanse origine vormen een voorbeeld van rekrutering van jongeren in Nederland. Onderzoek wees uit dat een aantal personen, veelal zogeheten 'Afghanistanveteranen', voortdurend en doelgericht jonge moslims trachten te rekruteren ten behoeve van de islamistische strijd. Zij weten in contact te komen met jongeren en hen te interesseren voor hun zeer radicale islamistische overtuigen; zij

weten deze jongeren langzaamaan steeds sterker te beïnvloeden en te isoleren van de rest van hun, niet radicaal-islamitische omgeving en hen te indoctrineren met de idee dat het hoogst haalbare is als martelaar te sterven in de islamistische strijd.

Over het fenomeen rekrutering is door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in december 2001 een AIVD-nota aan de Tweede Kamer aangeboden, onder de titel 'Rekrutering in Nederland voor de jihad, van incident naar trend'. In de nota wordt onder andere aandacht gevraagd voor de nationale en internationale context waarin de opkomst van het fenomeen rekrutering voor de gewapende strijd tegen vijanden van de islam moet worden begrepen. Hierbij speelt naast desintegratie en toenemende radicalisering van kleine delen van de islamitische gemeenschap in Nederland, ook tekortschietende acceptatie van autochtone zijde een rol. Het thema van rekrutering voor de jihad heeft naar aanleiding van deze nota veel publieke aandacht gekregen. Op verschillende plaatsen is door politiek, publiek, minderhedenorganisaties en pers zorg uitgesproken over de geschetste problematiek en wordt nagedacht over en gewerkt aan maatregelen.

Het fenomeen van rekrutering voor de jihad laat zien dat terrorismebestrijding ook op internationaal niveau niet van andere probleemvelden kan worden geïsoleerd. In Nederland hanteert de AIVD de brede benadering waarbij radicalisering van kleine delen van de bevolking, politiek-maatschappelijke polarisatie en terrorisme niet los van elkaar kunnen worden gezien en preventie een hoge prioriteit krijgt.

Radicaliseringsprocessen gaan aan terrorisme vooraf of gaan ermee gepaard en dienen (naast het reeds manifeste terrorisme) te worden voorkomen of aangepakt. Deze benadering van terrorisme en de context waarbinnen het gedijt, wordt ook in de internationale samenwerking met collegadiensten actief uitgedragen. Zo was de AIVD het afgelopen jaar gastheer van een conferentie van experts van Europese veiligheidsdiensten, waarbij kennis en ervaringen zijn uitgewisseld over radicalisering en rekrutering. Inmiddels heeft deze problematiek een plaats gekregen op de agenda van vele diensten.

De vatbaarheid van sommige moslimjongeren van merendeels Noord-Afrikaanse origine voor islamistische indoctrinatie en rekrutering is groot. De bij huiszoekingen aangetroffen audio-cassettes met daarop ingesproken getuigenissen (zogenaamde testamenten) geven aan dat gerekruteerden bereid zijn hun leven te geven voor de jihad. Ook ander geschreven materiaal en videobanden die bij huiszoekingen werden

aangetroffen, werpen licht op de wijze waarop het indoctrinatieproces plaatsvindt en wat de inhoud is van de boodschap die gerekruteerden meekrijgen. Het is zorgwekkend te moeten concluderen dat dergelijk moslim-extremistisch gedachtegoed, waarin het martelaarschap het hoogste doel is, een vruchtbare bodem heeft gevonden bij zeker enkele tientallen leden van de tweede en derde generatie migranten in Nederland. Tevens moet worden geconstateerd dat de Nederlandse samenleving als geheel noch de betrokken moslimgemeenschappen in het bijzonder tot nu toe in staat blijken om rekruteringsactiviteiten tegen te gaan. Deels is dit te verklaren door het relatief nieuwe karakter van het fenomeen rekrutering. Met betrekking tot de moslimgemeenschappen lijkt evenwel ook de cultuur van eer en schaamte te belemmeren dat men in deze verantwoordelijkheid neemt en actief dergelijke praktijken aanpakt en publiek veroordeelt.

2.2.2 Ondersteuningsactiviteiten

Naast rekruteringsactiviteiten ten behoeve van de islamistische strijd is het de AIVD bij het onderzoek naar islamistisch terrorisme gebleken dat verschillende in Nederland verblijvende personen en organisaties in het afgelopen jaar in verband konden worden gebracht met de ondersteuning van islamistisch terroristische activiteiten in het buitenland.

In radicaal-islamitische kringen in Nederland blijken met regelmaat faciliteringsactiviteiten te worden ontplooid ten behoeve van personen die deel uitmaken van het internationale diffuse netwerk van islamitische strijders. Hierbij gaat het om zaken als het regelen van valse reisdocumenten en persoonsdocumenten, het bieden van onderdak en het helpen bij in-, door-, of uitreis van jihadisten of andere islamisten. Ook het mogelijk maken van de uitreis naar een jihadbestemming van nieuw gerekruteerden kan gerekend worden tot faciliteringsactiviteiten. Hier komen facilitering en rekrutering dus samen. Rekruteurs en facilitators delen eenzelfde ideologisch-religieus gedachtegoed en kennen elkaar vaak van andere activiteiten, zoals trainingen in kampen in Afghanistan.

Naast de eerder genoemde vorm van facilitering van islamistisch terrorisme spelen voor de financiering hiervan sommige islamitische NGO's (niet-gouvernementele organisaties) een rol. Meestal gaat het hierbij om organisaties met een liefdadig of anderszins maatschappelijk doel. In internationaal verband wordt gepoogd de financiering van islamistisch terrorisme via dergelijke NGO's te verhinderen door

lijsten op te stellen met daarop organisaties waarvan de tegoeden bevroren dienen te worden dan wel organisaties waarvan het financiële gedrag onder controle dient te worden gehouden. De Nederlandse overheid steunt bij de uitvoering van dit beleid in aanzienlijke mate op onderzoek van de AIVD naar (financiering van) het islamistisch terrorisme. Dit onderzoek richtte zich in 2002 in het bijzonder op twee organisaties: Benevolence International Foundation (BIF) en Al Aqsa.

Over de aan het Al Qa'ida netwerk gelieerde Benevolence International Foundation is aan het ministerie van Financiën een ambtsbericht uitgebracht waarin is vermeld dat de in Nederland geregistreerde stichting Benevolence International Nederland (BIN) onderdeel uitmaakt van de BIF. De BIF is geplaatst op een sanctielijst van de Verenigde Naties en een zogeheten 'freezelist' van de Europese Unie. Dit betekent onder meer dat tegoeden van deze organisatie bevroren kunnen worden.

Naar aanleiding van het verbod op de Palestijnse stichting Al Aqsa in Duitsland in augustus 2002 heeft de AIVD het reeds lopende onderzoek naar de stichting Al Aqsa in Rotterdam verder geïntensiveerd. Al Aqsa zamelt in Nederland fondsen in ten behoeve van Palestijnse organisaties en wordt in verband gebracht met het ondersteunen van de radicaal-islamitische Palestijnse organisatie Hamas. In tegenstelling tot Israël en de Verenigde Staten wordt in Europa slechts de militaire vleugel van Hamas, de al Qassam brigade, als terroristische organisatie gekarakteriseerd.

In het verleden zijn personele en administratieve banden tussen Al Aqsa Duitsland en Al Aqsa Nederland geconstateerd. Onderzoek van de AIVD heeft inmiddels aanwijzingen opgeleverd dat door de stichting Al Aqsa hier ingezamelde gelden zijn gebruikt voor gewelddadige activiteiten in het Midden-Oosten. Dit heeft ertoe geleid dat de stichting is geplaatst op de EU-lijst van terroristische organisaties en dat de tegoeden van de stichting in Nederland zijn bevroren.

De AIVD heeft onderzoek verricht naar het Somalische conglomeraat Al-Barakaat. Dit Somalische bedrijf, dat onder meer financiële diensten verleent, werd in november 2001 door de VS aangemerkt als een organisatie die financiële banden zou onderhouden met terroristische organisaties. Gebleken is dat de Somalische gemeenschap gebruik maakt van Al-Barakaat en vergelijkbare organisaties als 'Dahabchil' om gelden naar familie in Somalië te zenden. Bij gebrek aan een regulier banksysteem in Somalië fungeert Dubai als verzamelpunt van de tegoeden.

2.2.3 Aanhoudingen

Nederland had in 2002 nog geen specifiek op het tegengaan van terrorisme toegesneden wetgeving. Diffuse, constant wisselende internationale netwerkstructuren van het islamistische terrorisme hebben in het recente verleden de beperkingen van het westerse klassieke juridische instrumentarium blootgelegd. Naar verwachting wordt in 2003 specifieke antiterrorisme wetgeving van kracht.

Met het beschikbare instrumentarium heeft Nederland op het gebied van terrorismebestrijding de afgelopen jaren niettemin successen geboekt. In Nederland zijn sinds de aanslagen van 11 september 2001 diverse aanhoudingen verricht wegens verdenking van (in)directe betrokkenheid bij islamistisch terrorisme in het algemeen en/of het Al Qa'ida-netwerk in het bijzonder; in vrijwel alle gevallen op aangeven van de AIVD. Nederland plaatste zich wat betreft het aantal aanhoudingen in 2002 in de kopgroep van Europa, als gevolg van de verhoogde aandacht van de AIVD, Openbaar Ministerie en politie. Beelden van Nederland als gedoogland zijn in dit opzicht dan ook niet juist.

Intensief onderzoek door de AIVD naar rekruteringsactiviteiten in Nederland heeft in april en juni 2002 geleid tot aanhouding van een groep die zich had gevormd rond een aan de Algerijnse terroristische groepering GSPC (Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat) gelieerde persoon. Deze persoon wist in juni uit het Huis van Bewaring te Breda te ontsnappen, maar is mede door inspanningen van de AIVD eind november in Frankrijk opnieuw aangehouden.

In augustus werd een andere groep personen aangehouden die zich eveneens met rekrutering ten bate van de jihad bezighield. Tot deze groep behoort een persoon die eerder door de AIVD in verband is gebracht met de LIFG (Libyan Islamic Fighting Group).

Op 12 september 2002 werd de Iraakse Koerd Najamuddin Faraj Ahmed ('Mullah Krekar') de toegang tot Nederland geweigerd. Deze weigering kon plaatsvinden omdat het kort tevoren bij de AIVD bekend werd dat betrokkene op weg was (van Iran) naar Schiphol en er twijfel was over de geldigheid van zijn Noorse reisdocument (Krekar bezit een Noorse vreemdelingenstatus die mogelijk was ingetrokken). De AIVD was verder bekend met zijn vermeende leiderschap van de radicaal-islamistische groepering Ansar Al Islam, een groepering die een gebied beheerst in Noord-Irak en gelieerd is aan Al Qa'ida. Deze informatie is met een ambtsbericht aan de IND verstrekt.

2.2.4 Yemaah Islamiyya

In een publicatie van de International Crisis Group (ICG) van 8 augustus 2002, en in de daarop gebaseerde uitzending van 2 Vandaag op 18 oktober 2002, is Abdul Wahid Kadungga het afgelopen jaar gepresenteerd als de ‘missing link’ tussen Osama bin Laden en Jemaah Islamiyya (JI). Onder JI wordt een Aziatisch samenwerkingsverband van moslim-extremisten verstaan, dat streeft naar een pan-Aziatische islamitische staat die Maleisië, Indonesië, Singapore en delen van de Filipijnen moet omvatten. Aanhangers van dit gedachtegoed worden in verband gebracht met de aanslagen op Bali in oktober 2002 waarbij meer dan 190 doden vielen. Jemaah Islamiyya is voor de AIVD onderwerp van aandacht. Kadungga is op 24 december 2002 in Indonesië aangehouden met als officiële reden dat hij twee verschillende identiteitspapieren gebruikte (zijn Nederlandse paspoort en een Indonesische identiteitskaart). Dit is verboden in Indonesië. Kadungga is inmiddels vrij en heeft een meldingsplicht opgelegd gekregen.

Tussen Kadungga en Nederland bestaat een verband: na een aantal bezoeken aan Nederland in de jaren zeventig is Kadungga in 1980 voor duurzaam verblijf naar Nederland gekomen. Sinds 1990 beschikt hij over de Nederlandse nationaliteit en een Nederlands paspoort. De AIVD heeft nader onderzoek gedaan naar zijn achtergronden. Hieruit bleek dat hij, niettegenstaande zijn Nederlandse nationaliteit en familiebanden in Nederland, met name in Indonesië verblijft. In Nederland heeft Kadungga samen met andere Indonesische studenten in 1971 de Indonesische Moslimorganisatie Persatuan Pemuda Muslim se Eropa (PPME) opgericht. Deze PPME heeft in de steden Amsterdam, Den Haag, Heemskerk en Rotterdam een afdeling, met een overkoepelend bestuur in Den Haag. Rotterdam kent sinds 1992 een zeer kleine afsplitsing die – in tegenstelling tot de andere PPME-afdelingen het gedachtegoed van Kadungga steunt en de totstandkoming van een islamitische staat in Indonesië beoogt. De PPME-afdelingen kennen tezamen ongeveer duizend leden en hebben een sociaal-culturele doelstelling. Hun bemoeienis met Indonesië is nauwelijks politiek getint. De radicale opvattingen van Kadungga zijn naar voren gekomen in interviews met betrokkene, zoals getoond in het NOS-journaal van 1 januari 2003. Kadungga geeft duidelijk aan dat hij Osama bin Laden een warm hart toedraagt. Contacten tussen beiden zijn echter niet bewezen, noch direct noch indirect.

2.2.5 Terrorismebestrijding en maatschappelijke polarisatie

De terrorismebestrijding op internationaal en nationaal vlak leidt ook tot gevoelens van frustratie en boosheid onder bepaalde groepen moslims, zowel binnen als buiten Nederland. Zo kritiseerde in een reactie op de aanhoudingen van islamisten in Nederland de in Londen gevestigde Omar Bakri, die met de Al Qa'ida organisatie in verband kan worden gebracht en al langer om zijn extreme opvattingen bekend staat, tijdens een tv-optreden eind november de Nederlandse overheid vanwege het 'moslim-vijandige' beleid. Hij stelde dat het hem niet zou verbazen indien moslims actief tegen de Nederlandse overheid in geweer zouden komen. Hoewel meer directe oproepen tot geweld (nog) niet zijn gehoord, is het van belang om het signaal dat van de woorden van Omar Bakri uitgaat serieus te nemen.

Veel moslims ervaren de internationale strijd tegen islamistisch terrorisme als strijd tegen de islam in het algemeen. De grote aandacht die er momenteel in de pers en in de politiek bestaat voor de islam, waarbij nuances nog wel eens uit het oog worden verloren, kunnen onder moslims bijdragen aan gevoelens van uitsluiting en isolatie. De AIVD streeft in zijn rapportages vanzelfsprekend naar grote zorgvuldigheid en is zich bewust van gevoeligheden, zeker ook waar het betreft de relatie tussen maatschappelijke radicaliseringstendensen en een groeiende sympathie voor of zelfs bereidheid tot ondersteuning of uitvoering van radicaal-islamitisch geïnspireerde geweldsactiviteiten.

2.3 Migratie en terrorisme

Islamistisch terrorisme is bij uitstek een internationaal verschijnsel en mede daarom nauw verbonden met (illegale) migratie. Islamistisch-terroristische groeperingen beschikken over eigen internationaal opererende ondersteuningsnetwerken die zorg dragen voor de verplaatsing van geestverwanten. Ook in Nederland zijn dergelijke netwerken actief.

Veel van de door leden van islamistisch-terroristische netwerken in 2002 beraamde en/of uitgevoerde aanslagen werden net als in voorgaande jaren gepleegd door personen die buiten hun land van herkomst opereerden. Niet zelden ontvingen zij voorafgaand een terroristische training in bijvoorbeeld Afghanistan of vochten zij aan één van de fronten van de jihad zoals Kashmir en Tsjetsjenië. Bij het beramen en

plegen van aanslagen worden deze personen ondersteund door anderen die vanuit verschillende landen met elkaar in contact staan.

De AIVD constateert dat Nederland in het afgelopen jaar diende als doorvoerland of tijdelijke verblijfplaats van jihadisten of andere leden van internationaal vertakte islamistisch-terroristische netwerken. In deze netwerken zijn persoonlijke banden en zorgvuldig opgebouwd vertrouwen zeer belangrijk. Enkele sleutelfiguren binnen deze vertrouwensnetwerken zijn zelf in belangrijke mate mobiel, dat wil zeggen dat zij zich niet aan een plaats binden maar vaak vanuit diverse landen hun activiteiten verrichten. Hierbij maken zij veelvuldig van dezelfde voorzieningen gebruik die zij anderen ter beschikking (laten) stellen.

In de loop van de afgelopen tien jaar hebben verschillende vooraanstaande leden van radicaal-islamitische groeperingen met wisselend succes de asielprocedure doorlopen, waarbij begrijpelijkerwijs slechts zelden gebruik werd gemaakt van hun ware identiteit. Met name voor personen die wat langere tijd in Europa willen verblijven is het een interessante optie om gebruik te maken van het asielkanaal. Ook als een asielaanvraag in het verleden uiteindelijk werd afgewezen, maakte deelname aan de asielprocedure veelal een jarenlang verblijf in Nederland mogelijk.

Islamisten die in verschillende Europese landen verblijven, hebben veel kennis over de asielwetgeving en asielmogelijkheden in Europa. Zij wisselen onderling informatie uit over asielprocedures en bespreken met elkaar in welk land een aanvraag het meest kansrijk is. Regelmatig wordt geconstateerd dat opeens veel radicale moslims naar één bepaald land proberen te vertrekken, omdat in hun kring een nieuwe mogelijkheid is ontdekt hier een verblijfsstatus te verkrijgen. Niet ongebruikelijk is verder dat radicale moslims na afwijzing van hun asielaanvraag onder een andere naam opnieuw een aanvraag indienen.

2.4 Overige terroristische groeperingen

In deze paragraaf wordt ingegaan op terroristische groeperingen die actief zijn in Nederland en niet tot de radicaal-islamitische netwerken worden gerekend.

2.4.1 DHKP/C (Revolutionaire Volksbevrijdingspartij/Front)

De Turkse links-extremistische organisatie DHKP/C is in mei 2002 op de EU-lijst van terroristische organisaties geplaatst. De DHKP/C kan direct in verband gebracht worden met in Turkije gepleegde terroristische activiteiten. De leider van de DHKP/C, Dursun Karatas, staat internationaal gesignaleerd en is nog steeds voortvluchtig.

De organisatie heeft zich het afgelopen jaar ingespannen om zich open te stellen voor een breder (Turks-)links publiek en heeft bovendien geprobeerd om de beeldvorming omtrent de eigen organisatie in positieve zin bij te stellen. Ook werden in 2002 activiteiten georganiseerd door de stichting ‘TAYAD Comité’ dat naar eigen zeggen ten doel heeft ‘hulp te verlenen aan politieke gevangenen in Turkije’. Een deel van de politieke gevangenen in Turkije waaraan gerefereerd wordt zijn DHKP/C-ers die sinds 20 oktober 2000 in hungerstaking zijn, uit protest tegen de omvorming van het Turkse gevangeniswezen. Twee grote manifestaties op 27 april en 21 december, met als organisatoren respectievelijk de DHKP/C en de stichting TAYAD Comité, zijn zonder ordeverstoringen verlopen.

2.4.2 Communist Party of the Philippines/New People’s Army

De vredesbesprekingen die de Filippijnse overheid begin 2001 was aangegaan met de ‘Communist Party of the Philippines’ (CPP) en diens militaire arm, de ‘New People’s Army’ (NPA) werden later dat jaar weer afgebroken, nadat de NPA de verantwoordelijkheid opeiste voor een aantal aanslagen. In 2002 pleegde de NPA opnieuw verschillende aanslagen en bedreigde zij tevens Amerikaanse militairen die op de Filippijnen actief zijn in het kader van de strijd tegen het internationale terrorisme. De belangrijkste leden van het forum dat namens de CPP met de Filippijnse regering onderhandelde, wonen in Nederland. Eén van hen is de medeoprichter, eerste voorzitter en ook nu nog politiek leider van de CPP en de NPA. Mede op basis van een ambtsbericht van de BVD werd hem reeds midden jaren negentig van de vorige eeuw de status van vluchteling alsmede een vergunning tot verblijf onthouden. Evenals in voorgaande jaren werden in 2002 vanuit Nederland nieuwe oproepen gedaan om het gewelddadig communistisch verzet in de Filippijnen voort te zetten.

Op 9 augustus 2002 hebben de Verenigde Staten de CPP, de NPA en de politiek leider van deze organisaties op de Amerikaanse lijst van terroristische organisaties geplaatst. In reactie hierop heeft de Nederlandse overheid een aantal beperkende financiële

maatregelen aan hen opgelegd. Vervolgens zijn de NPA en de betreffende politiek leider op 28 oktober 2002 opgenomen op de EU-lijst van terroristische organisaties waartegen de EU-landen als geheel financiële sancties dienen te nemen.

2.4.3 Mujahedin-e Khalq

De Mujahedin-e Khalq (MKO) voert vanuit kampen in Irak al ruim twee decennia oppositie tegen de Islamitische Republiek Iran. Daarbij worden terroristische aanslagen op vertegenwoordigers van de Iraanse overheid en gewelddadige aanvallen op overheidsgebouwen gepleegd. De strijd van de MKO tegen het Iraanse regime wordt ondersteund door de activiteiten van talloze mantelorganisaties onder meer vanuit het Westen. Sinds mei 2002 staat de MKO in de Europese Unie op de lijst van terroristische organisaties. In de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk was dat al langer het geval.

In Nederland ontplooiën mantelorganisaties van de MKO activiteiten op het terrein van fondsenwerving, politieke lobby en recruterende van nieuwe sympathisanten voor onder andere de strijd in Iran. De stichting Solidariteit met Iraanse Mensen (SIM) zamelt in ons land geld in voor de MKO. Uit onderzoek van de AIVD is gebleken dat de bestemming van de gelden (instandhouding en bewapening van de MKO) in tegenspraak is met de door de SIM opgegeven doelen. Onder het mom van steun aan kinderen in Iran, die wees zijn geworden of anderszins te lijden hebben (gehad) van het Iraanse regime, tracht de SIM mensen te bewegen tot gulle gaven. Beperkte de SIM zich voorheen tot fondsenwerving in publieke ruimten (collectes in winkelcentra), thans is een verschuiving waarneembaar naar een directe, persoonlijke benadering van donateurs.

De Mujahedin-e Khalq (MKO) ziet zich in haar voortbestaan bedreigd. Dit hangt enerzijds samen met de aanval op Irak, waar de organisatie haar kampen heeft. Anderzijds houdt de ongerustheid verband met de negatieve aandacht die de organisatie in het Westen heeft gekregen en die geresulteerd heeft in plaatsing van de MKO op de EU-lijst van terroristische organisaties. Aannemelijk is dat de MKO zich buiten Iran zal blijven beperken tot fondsenwerving, politieke lobby en recruterende van nieuwe sympathisanten. Wanneer echter een aanval op Irak slachtoffers vergt onder de leiding of leden van de MKO, kan niet geheel worden uitgesloten dat de MKO zich ook in Nederland op radicale wijze zal manifesteren.

3 Tegenkrachten bij integratie

De integratie van etnische minderheden is van groot belang voor het behoud van de cohesie in de samenleving. Het verstoren van dit integratieproces, al dan niet doelbewust, vormt dan ook een bedreiging van die cohesie. Het kan ertoe leiden dat de vrije uitoefening van de democratische grondrechten van Nederlandse ingezetenen wordt belemmerd of dat conflicten ontstaan tussen en binnen bevolkingsgroepen van verschillende etnische, religieuze of nationale herkomst. Ook kan het gevolg zijn dat inwoners van Nederland zich onveilig voelen door intimidatie of ongewenste bemoeienis vanuit landen van herkomst. Daarmee komen de beginselen van de democratische rechtsorde in het geding.

Een stagnerend of mislukt integratieproces kan ook tot nieuwe veiligheidsproblemen leiden wanneer sprake is van vervreemding van de Nederlandse samenleving. Zo zijn groepen die in een isolement verkeren meer vatbaar voor radicale opvattingen en kunnen zij zich keren tegen de hen omringende samenleving. Het huidige onderzoek van de AIVD naar tegenkrachten bij integratie spitst zich toe op dergelijke radicaliserings-tendensen. Afzijdigheid en afkeer van de westerse samenleving leidt in sommige kringen tot een groeiende bereidheid om ideologisch en daadwerkelijk de confrontatie met die samenleving te zoeken. Zo'n radicaliseringsproces kan in het uiterste geval zelfs leiden tot de bereidheid om in deze confrontatie geweld te gebruiken.

Het thema van de integratie, gekoppeld aan dat van de immigratie, heeft het afgelopen jaar een prominente plaats op de politieke agenda gekregen en is ontdaan van velerlei taboes. Hierdoor bestaat inmiddels binnen politiek en bestuur meer oog voor de belemmeringen van het integratieproces en wordt op verschillende terreinen getracht deze weg te nemen. Een voorbeeld daarvan zijn de stappen die inmiddels in het onderwijsveld zijn gezet om ongewenste buitenlandse bemoeienis met scholen terug te dringen. De AIVD had in het voorjaar van 2002 het bestaan van dit probleem in een openbaar rapport gesignaleerd.

Tegelijkertijd is de druk op etnische minderheidsgroepen om te integreren in de Nederlandse samenleving toegenomen. Deze ontwikkeling doet zich voor in een maatschappelijk klimaat waarin, mede als gevolg van de aanslagen van 11 september 2001, een indringende discussie gevoerd wordt over de positie van de grootste groep onder de minderheden, de moslims. Hierdoor bestaat de kans op polarisatie op grond van etnische en religieuze verschillen. Deze ontwikkeling vraagt van alle betrokkenen behoedzaamheid, zorgvuldigheid en tact.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op verschillende tegenkrachten bij het integratieproces. Allereerst komen daarbij de extreem rechtse partijen en groeperingen aan de orde. Daarna wordt ingegaan op de verhouding tussen moslims en niet-moslims in Nederland. Vervolgens komen veiligheidsrelevante integratieproblemen binnen verschillende allochtone gemeenschappen aan de orde, te weten de Marokkaanse gemeenschap, de Turkse en Koerdische gemeenschap, de bevolkingsgroep van Afghaanse afkomst, en Pakistanen, Indiërs en Tsjetsjenen. Tenslotte wordt aandacht besteed aan islamitische non-gouvernementele organisaties.

3.1 Extreem rechts

Extreem rechts in Nederland draagt antidemocratische opvattingen uit en verzet zich tegen de instroom en integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving. Op dit moment moet extreem rechts in Nederland niet in staat worden geacht het voortbestaan van de democratische rechtsorde in ernstige mate te bedreigen. Wel blijven extreem rechtse acties schadelijk voor de interetnische verhoudingen binnen de Nederlandse samenleving. In deze paragraaf komen de verschillende extreem rechtse stromingen aan de orde en wordt ingegaan op de contacten tussen extreem rechts en de LPF/Leefbaarstroming.

3.1.1 Stromingen

De AIVD onderscheidt binnen extreem rechts ruwweg drie stromingen. Ten eerste zijn er de vertegenwoordigers van het zogeheten ‘burgerlijk extreem rechts’. Zij huldigen xenofobische en ultranationalistische opvattingen, maar hebben zich gevoegd naar de democratische mores, deels gedwongen door de rechter en de publieke opinie. De neonazistische organisaties vormen een tweede verschijningsvorm. Zij stellen zich openlijk antidemocratisch en racistisch op en zijn bovendien geneigd hun doelstellingen met buitenwettelijke middelen te verwezenlijken. Ten derde bestaan er ongeorganiseerde groepen van individuen en subculturen, die zich op velerlei manieren en al dan niet politiek gemotiveerd, bezighouden met het uitdragen van een extreem rechtse of racistische boodschap. Bij dit laatste valt te denken aan het plegen van racistisch geweld, extreem rechtse uitingen op het internet of het verspreiden van geluidsdragers met discriminerende of racistische teksten.

Tussen de verschillende stromingen vindt een intensieve kruisbestuiving plaats. De leiders van de organisaties binnen de stromingen hebben weinig grip op het doen en laten van individuele leden. Zij hebben dan ook dikwijls geen voorkennis van acties die uitgevoerd worden door hun achterban. Extreem rechts heeft afgelopen jaar getracht politiek garen te spinnen bij de opkomst van de LPF/Leefbaarstroming. Zo hebben verschillende rechts-extremisten gepoogd aansluiting te vinden bij deze beweging, maar in de meeste gevallen zijn zij uit de partijen geweerd op het moment dat hun achtergrond publiekelijk bekend werd.

Burgerlijk extreem rechts heeft in het verkiezingsjaar 2002 wederom nauwelijks aansprekende resultaten geboekt. Met de dood van het oud-Tweedekamerlid Hans Janmaat heeft zijn partij, de Centrumdemocraten (CD), opgehouden te bestaan. Ook het Nederlands Blok van Wim Vreeswijk is na jaren van neergang opgeheven. De Nieuwe Nationale Partij (NNP) is de enige organisatie binnen burgerlijk extreem rechts die in 2002 actief naar buiten trad. Deze partij heeft een achterban die ten dele bestaat uit jongeren en ten dele uit voormalige activisten van de in 1998 verboden CP'86. De NNP heeft in 2002 deelgenomen aan verschillende lokale verkiezingen, maar wist alleen in de Rotterdamse deelgemeente Feijenoord twee zetels te behalen. De NNP slaagde er niet in voldoende geldelijke middelen en handtekeningen te bemachtigen om deel te kunnen nemen aan de landelijke verkiezingen van 22 januari 2003.

De neonazistische Nederlandse Volks-Unie (NVU) nam eveneens deel aan verschillende lokale verkiezingen. In Kerkrade stelde de Duitse neonazi (en tevens NVU-secretaris) Christian Malcoci zich verkiesbaar. Zijn partij wist echter nauwelijks stemmen te trekken.

De leiding van de NVU is tot het besef gekomen dat een gemeentelijk verbod op openbare manifestaties met succes bij de rechter aangevochten kan worden. In 2002 demonstreerden tientallen Nederlandse en Duitse neonazi's op afgelegen industrieterreinen in Rotterdam en Harderwijk, nadat deze betogingen aanvankelijk door de lokale autoriteiten waren verboden. Beide demonstraties verliepen zonder ongeregelheden, mede dankzij de keuze voor afgelegen locaties en de aanwezigheid van politie, die antifascistische tegenbetogers en op rellen beluste voetbalhooligans op een afstand wist te houden. NVU-voorzitter Constant Kusters heeft aangegeven de rechterlijke uitspraken aan te zullen grijpen om tweemaal per jaar met de NVU in Nederland te gaan demonstreren.

Een getalsmatig kleine en geïsoleerde groep neonazi's, onder leiding van NVU-partij-ideoloog Eite Homan, is actief binnen de Antizionistische Beweging (AZB). De groep zoekt aansluiting bij Arabische nationalist en radicale moslims om gezamenlijk de gemeenschappelijke vijanden (de VS, Israël en het 'door het jodendom gedomineerde' grootkapitaal) te bestrijden. In 2002 namen enkele leden van de AZB deel aan pro-Palestijnse betogingen. Homan en enkele kameraden zijn mogelijk betrokken geweest bij ongeregelde demonstraties die op 13 april 2002 plaatsvonden op de Dam in Amsterdam. Op de zogeheten Weerwolf-pagina op internet heeft de AZB namen, adressen en foto's van politieke vijanden gepubliceerd. Hieronder bevinden zich joodse instellingen, links-activistische groepen en overheidsinstanties. Een oproep om deze personen en instanties 'aan te pakken' is van de webpagina verdwenen.

De neonazistische organisatie Stormfront Nederland (SFN) heeft, evenals in 2001, enkele onaangekondigde, kortstondige demonstraties gehouden. Het aantal medestanders van SFN is zeer wisselend. De achterban bestaat voornamelijk uit jonge skinheads en gabbers, die nauwelijks politiek gemotiveerd zijn en zich weinig gelegen laten aan de wensen van de SFN-leiding. Van structuur, leiding of koers is bij het SFN nauwelijks sprake. Stormfront lijkt ten onder te gaan aan onderlinge twisten en overmatig drugs- en drankgebruik van kaderleden.

Ongeorganiseerd extreem rechts manifesteert zich onder andere op internet. Er bestaan verschillende extreem rechtse webpagina's die op Nederland zijn gericht. Hierdoor zijn veelvuldig racistische en beledigende uitingen aan te treffen. Ook gebruiken Nederlandse rechts-extremisten de Amerikaanse internet-discussiegroep Stormfront om ongehinderd racistische en antisemitische taal te spuien. Deze discussiegroep heeft overigens niets van doen met het bovenvermelde Stormfront Nederland. Enkele voormalige NVU-ers houden zich bezig met de Nederlandse afdeling van het internationaal opererende Blood&Honour (B&H). B&H-Nederland verspreidt geluidsdragers met een extreem rechtse of racistische boodschap en doet pogingen concerten met een soortgelijk karakter te organiseren.

In het AIVD-jaarverslag 2001 werd bekendgemaakt dat er in dat jaar wederom sprake was van een opwaartse trend in het aantal geweldsmisdrijven met een racistisch motief. Gezien de tientallen anti-islamitische incidenten die gepleegd werden na 11 september van dat jaar, werd tijdens de samenstelling van het AIVD-jaarverslag 2001 de voorlopige conclusie getrokken dat de opwaartse trend van de voorgaande jaren zich ook in 2001 zou hebben voortgezet. Op grond van vergelijking met de gegevens van

andere organisaties door de Anne Frankstichting en de Rijksuniversiteit Leiden, moet thans geconstateerd worden dat in 2001 toch sprake is geweest van een daling van het aantal racistische geweldsmisdrijven in Nederland. Er is geen verklaring voor deze daling voorhanden. De cijfers en de achtergronden van dit geweld zijn in januari 2002 bekendgemaakt in de Monitor Racisme en Extreem Rechts. Deze wordt vervaardigd door de Anne Frankstichting en de Universiteit Leiden, in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Ofschoon individuele leden van extreem rechtse groeperingen ook in 2002 enkele malen verantwoordelijk konden worden gehouden voor misdrijven met een racistisch motief, kon door de AIVD niet een vorm van planning vanuit extreem rechtse organisaties worden geconstateerd.

3.1.2 Extreem rechts en de LPF/Leefbaarstroming

Het extreem rechtse milieu heeft in 2002 een grote belangstelling aan de dag gelegd voor de LPF/Leefbaarstroming. Het protestkarakter van deze stroming, maar bovenal het standpunt dat Pim Fortuyn innam over het vreemdelingenvraagstuk, trok personen aan met een extreem rechtse achtergrond. In de pers werd onthuld dat tientallen rechts-extremisten de ondersteuningslijsten van de Kamerverkiezingen van mei 2002 en januari 2003 van onder meer Leefbaar Nederland (LN) en de Conservatieven.nl hebben ondertekend. LN en de Lijst Pim Fortuyn (LPF) hebben – mede onder druk van de media – rechts-extremisten uit de partij geweerd. De media werden van de extreem rechtse steun op de hoogte gebracht door de antifascistische onderzoeksgroep Kafka. Met name de contacten die het Leefbaar Rotterdam-raadslid Michiel Smit onderhoudt met extreem rechts trokken de aandacht.

Extreem rechts reageerde furieus op de moord op Fortuyn. Verscheidene extreem rechts georiënteerde personen waren betrokken bij verstoringen van de openbare orde in Den Haag op de avond van 6 mei. Tevens namen zij in groten getale deel aan de verschillende stille tochten die in de daaropvolgende week in Nederland plaatshadden. De NVU hield een ‘herdenkingsmars’ in Harderwijk ter nagedachtenis aan Pim Fortuyn. Via enkele extreem rechtse webpagina’s werd sterk geageerd tegen linkse politieke tegenstanders. Deelnemers aan internet-discussiegroepen combineren de gebezigde gespierde taal in het algemeen niet met concrete acties, zoals ook nu bleek. De AIVD heeft geen aanwijzingen dat aan de grote stroom beledigingen en bedreigingen aan het adres van linkse politici een extreem rechtse regie of organisatie ten grondslag lag. Justitie heeft op grond van een ambtsbericht van de AIVD drie neonazi’s aangehouden. De AIVD had aanwijzingen dat het drietal voorbereidingen

trof voor een wraakactie gericht tegen linkse politici. Extreem rechts heeft weinig politiek gewin weten te behalen bij de moord op Fortuyn.

3.2 Islam en integratie

Van de commotie die direct na de aanslagen van 11 september 2001 in en rond de moslimgemeenschap in Nederland merkbaar was, is in 2002 geen sprake meer. Wel is er nog altijd een zekere spanning aanwezig waar het gaat om de integratie van deze bevolkingsgroep in de Nederlandse samenleving. Verschillende gebeurtenissen hebben hieraan bijgedragen. De dood van de politicus Pim Fortuyn was niet alleen een schok voor de autochtone maar ook de allochtone gemeenschap. Het gegeven echter, dat velen de ideeën van Fortuyn omtrent migranten en asielzoekers steunden, maakte dat veel allochtonen waakzaam en bezorgd naar de toekomst bleven kijken. De verhouding tussen moslims en niet-moslims kwam eveneens onder druk te staan door uitlatingen van een overigens zeer kleine groep radicale imams in Nederland in het tv-programma NOVA. Mede onder invloed hiervan verhardde de toon van de maatschappelijke discussie over islamitische normen, waarden en gebruiken en worden zaken meer dan voorheen openlijk ter discussie gesteld.

Rond islam en integratie is een aantal trends waarneembaar. Binnen de moslimgemeenschap zelf is sprake van een emancipatoire beweging die soms ook fundamentele kritiek op de eigen religie en het gedrag van moslims in Nederland heeft. Daarnaast is binnen deze gemeenschap een beweging in opkomst die het in stand houden van een eigen moslimidentiteit en een volwaardige en onbelemmerde positie van moslims in het maatschappelijk en politieke leven bepleit. Deze beweging lijkt vooral voort te komen uit onvrede over de toegenomen stigmatisering van moslims in het Westen. Gezien de oprichting begin 2003 van een afdeling in Nederland met M. Cheppih, directeur van de ultra-ortodoxe Moslim Wereld Liga, als beoogd voorzitter, lijkt de Belgische Arabisch Europese Liga (AEL) zich ook in Nederland te ontwikkelen tot een belangrijke vertolker en katalysator van deze gevoelens. Als duidelijk pleitbezorger voor het behoud van de eigen Arabische en moslimidentiteit, voelen met name jonge, ontevreden moslims van Marokkaanse origine zich door de boodschap van deze beweging aangesproken.

De als provocerend, polariserend en anti-integratief gepercipieerde opvattingen van de AEL hebben in België niet alleen steun maar ook veel tegenstand opgeroepen.

Deze politieke commotie is voor een belangrijk deel te verklaren uit de specifieke omstandigheden in Antwerpen, de 'geboorteplaats' van de beweging, waar de interetnische verhoudingen ook door een krachtig Vlaams Blok de afgelopen jaren op de spits zijn gedreven. In de Nederlandse situatie zijn de verhoudingen veel minder scherp en behoort politieke organisatievorming onder etnische of religieuze minderheden vanouds tot het normale patroon. Toch zijn ook hier veiligheidsrisico's verbonden aan het inspelen op etnische of religieuze sentimenten en het op basis daarvan formuleren van politieke eisen. Vandaar dat het ontstaan van AEL-achtige organisaties, eventuele tegenbewegingen en de effecten daarvan op de democratische rechtsorde de aandacht hebben van de AIVD.

Dat emancipatoire en afwijkende geluiden binnen de moslimgemeenschap in eigen kring soms op veel onbegrip en weerstand stuiten, bleek toen de Somalische Ayaan Hirsi Ali openlijk haar kritiek op de islam en met name de positie van de moslimvrouw daarin uitte. Omdat zij zelf aangaf geen moslim meer te zijn, barstte met name op dat punt een storm van kritiek los. Het feit dat zij als afvallige kritiek uitte op de islam, is binnen bepaalde segmenten van de moslimgemeenschap zeer hoog opgenomen en leidde er zelfs toe dat bedreigingen met de dood in haar richting werden geuit. Naar aanleiding van deze bedreigingen heeft de AIVD een ambtsbericht uitgebracht aan het Openbaar Ministerie en - telkenmale wanneer daartoe aanleiding bestond - de instanties geïnformeerd die verantwoordelijk zijn voor beveiligingsmaatregelen.

3.3 De Marokkaanse gemeenschap

Na de terroristische aanslagen in Amerika van 11 september 2001 werd bekend dat zich ook in Nederland onder leden van de moslimgemeenschap een klein aantal personen bevindt dat bereid is zich actief in te zetten voor het ondersteunen of uitvoeren van gewelddadige terroristische activiteiten. Het lijkt daarbij vooral om leden van de Marokkaanse gemeenschap te gaan. Op het oog goed geïntegreerd, blijken sommigen van hen een dusdanig radicaal, anti-Nederlands en antiwesters gedachtegoed te hebben, dat zij bereid zijn deel te nemen aan gewelddadige terroristische activiteiten. Daarmee onderscheidt Nederland zich niet van de omringende landen. Ook elders in Europa en daarbuiten zijn binnen delen van de islamitische gemeenschappen dergelijke bewegingen zichtbaar.

Hieronder wordt ingegaan op het onderzoek van de AIVD naar radicaliseringsprocessen binnen de Marokkaanse gemeenschap, waarbij in het afgelopen jaar het

uitdragen van politiek-islamistische opvattingen, met name in en om moskeeën, en radicale beïnvloeding van moslimstudenten centraal stond.

Inzicht in radicalisering vraagt om inzicht in de voedingsbodem van radicalisme, waarvan stagnerende integratie als een van de belangrijkste geldt. Het komende jaar zal daarom ook weer aandacht worden besteed aan personen en organisaties die doelbewust trachten het integratieproces van moslims in Nederland te verstoren. Waar mogelijk zal, in samenwerking met de verantwoordelijke overheden en de Marokkaanse gemeenschap zelf, getracht worden hun invloed in te dammen.

Van oudsher voelen moslims zich begaan met het lot van de moslims in de hele wereld. Binnen de Marokkaanse gemeenschap in Nederland zijn sommige jongeren bereid geweld te gebruiken als protest tegen Amerikaanse inmenging in Arabische landen, zoals Irak. Eerder braken relletjes uit tijdens een pro-Palestina demonstratie in Amsterdam, waarbij Marokkaanse jongeren de voornaamste onruststokers waren. Er zijn geen indicaties dat de bereidheid tot geweld zal resulteren in aanslagen, maar het is niet ondenkbaar dat deze personen eventuele (vredes)demonstraties zullen aanwenden om geweld te gebruiken of uit te lokken. De AIVD peilt de emoties binnen de Marokkaanse gemeenschap en probeert deze waar mogelijk, mede met behulp van leden uit de Marokkaanse gemeenschap zelf, te kanaliseren.

3-3.1 Radicalisering in en om moskeeën

Enkele imams kwamen in juni 2002 in het nieuws, omdat zij zich in moskeeën in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Tilburg antiwesters en anti-integratief tijdens hun preken uitlieten. Samen vormen deze geestelijken een netwerk van zeer conservatieve orthodoxe imams. Met hun radicale uitlatingen dragen deze en enkele andere imams, die overigens op een totaal van vele honderden imams in Nederland een zeer kleine groep uitmaken, bij aan het ontstaan van een klimaat van onverdraagzaamheid. In een dergelijk klimaat blijken individuele - vooral jongere - moslims in toenemende mate ontvankelijk te worden voor radicalisering en zelfs rekrutering voor de gewelddadige jihad.

Onderzoek naar dergelijke radicaliseringstendensen wijst uit, dat degenen die deze radicale politiek-islamitische boodschappen uitdragen veelal behoren tot een als salafitisch te duiden stroming, terwijl er ook geestverwantschap bestaat met het vooral in Saoedi-Arabië aangehangen wahabisme. Het salafisme staat de strikte en letterlijke naleving van de Koran voor en kent zeer orthodoxe opvattingen over bijvoorbeeld de rol

van de moslimvrouw en integratie van moslims in het Westen. Tussen de betreffende moskeeën van orthodoxe signatuur bestaat een intensief contact, waarbij uitwisseling van zowel bezoekers als imams plaatsvindt. De precieze activiteiten zijn niet altijd duidelijk maar bekend is dat segmenten van deze moskeepopulatie (bezoekers, imams, bestuursleden) in een eigen orthodoxe belevingswereld leven, die ver afstaat van de hedendaagse westerse samenleving. De rol van de imam is overigens niet altijd alles bepalend. Politieke beïnvloeding vindt ook plaats zonder dat de imam een directe rol heeft maar wanneer de moskee als ontmoetingsplek dient, dan wel het moskeebestuur bewust of onbewust faciliterend is voor orthodox-radicalen die in de moskee bezoekers proberen te beïnvloeden. Ook vindt beïnvloeding plaats tijdens bijeenkomsten die vanuit de moskee worden georganiseerd, maar elders in het land plaatsvinden.

Salafisten in Nederland richten zich met hun beïnvloeding met name op jongeren, teneinde deze te bewegen zich op het rechte pad van de islam te begeven. Daarbij worden bewust pogingen ondernomen de jongeren af te sluiten voor westerse invloeden en moeten ze zich afzijdig houden van de omringende samenleving. Opvallende trend is dat zich met name onder de tweede en derde generatie Marokkanen personen bevinden die, onder andere op hun zoektocht naar een eigen identiteit, in toenemende mate heil zoeken en vinden in de religie. Omdat daarbij in een aantal gevallen aansluiting wordt gevonden bij radicaal orthodox-islamitische stromingen zoals het salafisme, komt hun integratie in gevaar en dreigen zij verder ontworteld te raken in Nederland. Opmerkelijk is ook dat een aantal criminele jongeren zich voelt aangesproken en zich bekeert tot deze orthodoxe geloofsleer.

Het bereik van de salafitische geloofsleer beperkt zich in Nederland niet enkel tot de bezoekers van een beperkt aantal moskeeën, maar wordt ook daarbuiten actief uitgedragen. Daarbij worden soms ook als gematigd bekend staande moskeeën door orthodox-radicalen bezocht, die trachten de bezoekers aldaar te winnen voor hun opvattingen. Ook vanuit het buitenland komen initiatieven om de salafitische geloofsleer in Nederland te verspreiden. Contacten van enkele moskeeën met salafitische moskeeën in Duitsland en België zijn bekend. Ook worden Nederlandse moskeeën met enige regelmaat door imams uit het buitenland (bijvoorbeeld Saoedi-Arabië) bezocht. Deze buitenlandse connecties blijven onderwerp van onderzoek. Daarbij wordt ook onderzocht wat de aard en omvang is van door sommige moskeeën geïnitieerde of georganiseerde studiereizen voor jongeren naar onder andere Engeland en Saoedi-Arabië, aangezien daarbij ook sprake lijkt te zijn van politiek-radicalen indoctrinatie.

De AIVD tracht, in samenwerking met de verantwoordelijke autoriteiten en waar mogelijk ook de Marokkaanse gemeenschap zelf, de radicaliserende en anti-integratieve werking die van sommige imams uitgaat in te dammen. Om hun eigen beleid effectiever vorm te kunnen geven, zijn verschillende burgemeesters het afgelopen jaar door de AIVD geïnformeerd over activiteiten van radicaal-islamitische personen en organisaties in hun gemeenten.

3.3.2 Radicalisering van moslimstudenten

Het onderzoek naar radicalisering van moslimstudenten is gericht op verenigingen en organisaties die zich specifiek op deze jongeren richten. Vast is komen te staan dat een aantal verenigingen op dit terrein actief is en via lezingen, het houden van bijeenkomsten en het verspreiden van teksten tracht een radicaal-islamitische boodschap ingang te doen vinden. Een groep jongeren, onder wie een aantal autochtone bekeerlingen, is zeer actief in het verspreiden van de orthodoxe islam onder leeftijdgenoten. Het internet is daarbij een belangrijk informatiekanaal. Omdat islamitische studenten een potentieel aantrekkelijke doelgroep vormen voor radicale organisaties en mogelijk zelfs rekrutering voor gewelddadige strijd, blijft radicalisering van moslimstudenten de aandacht houden van de AIVD.

3.4 De Turkse en Koerdische gemeenschap

In deze paragraaf wordt ingegaan op de integratie van uit Turkije afkomstige bevolkingsgroepen in Nederland. Aan de orde komen het Turkse beheersnetwerk, Turken en de Nederlandse verkiezingen, Turks-islamitische radicalisering en de Koerdische politieke organisatie KADEK.

3.4.1 Het Turkse beheersnetwerk

De uit Turkije afkomstige bevolkingsgroepen in Nederland kennen een grote etnische, religieuze en politieke verscheidenheid. De Turkse staat probeert deze verscheidenheid te kanaliseren door het op diverse manieren propageren van één ideologie onder de Turkse gemeenschap in Nederland, namelijk die van de seculiere eenheidsstaat Turkije. Aangezien de integratie van de Turkse gemeenschap in Nederland door deze beïnvloeding vanuit Turkije belemmerd wordt, is aandacht voor de activiteiten van dit zogeheten Turkse beheersnetwerk noodzakelijk. De mate en manier waarop de Turkse

overheid haar ideologie uitdraagt, is grotendeels afhankelijk van het politieke krachtenveld in Turkije. Het grote verlies van de meer nationalistisch getinte politieke partijen bij de jongste parlementsverkiezingen zou ertoe kunnen leiden dat het klassieke Turks beheersnetwerk op termijn aan belang zal inboeten.

In het jaar 2002 werd het Turkse politieke krachtenveld door elkaar geschud als gevolg van de verkiezingsuitslag van 3 november. De Turkse gemeenschap in Nederland heeft het verloop van de Turkse verkiezingen nauwgezet gevolgd en enkelen zijn zelfs speciaal voor hun gang naar de stembus naar Turkije getogen. Met de klinkende verkiezingsoverwinning van de AK-partij (Adalet ve Kalinma Partisi, Partij voor Rechtvaardigheid en Ontwikkeling) zijn alle traditionele partijen uit het parlement verdwenen. Enkele politieke stromingen zullen daarom hun strategie moeten herijken. Hieronder vallen de aanhangers van de electoraal weggevaagde extreem-nationalistische partij Milliyetçi Hareket Partisi (MHP). De aanhangers van deze ideologie vinden in Nederland overwegend hun plaats binnen de Turkse Federatie Nederland (TFN) en worden in de volksmond doorgaans aangeduid als 'Grijze Wolven'. Turkse uitingen van extreem-nationalistische aard liggen met name gevoelig onder de in Nederland aanwezige Turkse Koerden en Armeniërs en kunnen, mede door de onverdraagzame wijze waarop de ideeën soms worden uitgedragen, leiden tot interetnische spanningen.

Daarnaast hielden de onderhandelingen van Turkije met de Europese Unie de gemoederen binnen de Turkse gemeenschap in Nederland bezig. Op 12 december besloot de Europese Unie dat pas in december 2004 een besluit over het al dan niet voldoen aan de politieke Kopenhagen-criteria zal worden genomen. Het is opmerkelijk dat de politiek doorgaans sterk versplinterde Turkse gemeenschap vrijwel eensgezind is in de opvatting dat het lidmaatschap van de EU dringend gewenst is.

3.4.2 Turks-islamitische radicalisering

Binnen de Turkse gemeenschap in Nederland bestaat een aantal kleinere radicaal-islamitische groeperingen die iedere vorm van dialoog met de Turkse overheid afwijzen. Bij hun streven om Turkije om te vormen tot een islamitische staat wijzen deze groepen het gebruik van geweld niet bij voorbaat af. Daarnaast gaat er een belemmerende invloed van hen uit op de integratie van Turkse moslims in de Nederlandse samenleving.

De belangrijkste groepering in deze sfeer is de Kaplanbeweging of - zoals zij in Duitsland wordt aangeduid - de Khalifaatstaat. Deze beweging telt in Nederland maar

een gering aantal sympathisanten, zo rond de tweehonderd. Zij neemt bewust een sterk geïsoleerde positie in binnen het spectrum van Turks-islamitische groeperingen. De propaganda van de beweging is veelal polariserend en soms zelfs haatdragend, waarmee zij bijdraagt aan de radicalisering van kleine delen van de Turkse gemeenschap in Nederland.

Daarnaast zijn er aanwijzingen dat individuele Turken zich in toenemende mate aansluiten bij niet-Turkse radicaal-islamitische organisaties of netwerken. Zo is de Hizb al-Tahrir (HUT) een internationale radicaal-islamitische beweging die in Nederland voornamelijk haar aanhangers werft binnen een kleine kring van de Turkse gemeenschap. De HUT streeft naar hernieuwde vestiging van een islamitische staat. Alhoewel geclaimd wordt dat daarbij alleen geweldloze middelen - zoals bewustmaking en mobilisatie van de bevolking - ingezet worden, is in het buitenland gebleken dat personen die zeiden tot de HUT te behoren, soms betrokken waren bij gewelddadige acties.

3-4-3 KADEK (Congres van Vrijheid en Democratie in Koerdistan)

De Koerdische Arbeiderspartij PKK is in mei 2002 op de EU-lijst van terroristische organisaties geplaatst. Even daarvoor in april, had de PKK zichzelf opgeheven. De naam waaronder PKK-activiteiten in belangrijke mate voortgezet worden is KADEK (Congres voor Vrijheid en Democratie in Koerdistan). KADEK heeft in haar statuten de geweldloze koers, die in de praktijk sinds 1999 door de PKK gevolgd wordt, nu ook ideologisch verankerd. Daarnaast heeft KADEK democratische beginselen in het partijprogramma vastgelegd. Met deze koerswijziging hoopt KADEK meer aansluiting te vinden bij de Europese Unie. Tot nu toe is deze strategie nog weinig succesvol gebleken. De KADEK heeft op 12 februari jl. opgeroepen tot het gebruik van geweld tegen Turkije, daar naar eigen zeggen geen andere mogelijkheden meer resten. De Turkse Koerden in Nederland hebben verschillende malen op een vreedzame manier tegen deze beslissing geprotesteerd. De opeenvolgende Turkse regeringen van het afgelopen jaar hebben een aantal hervormingsmaatregelen aangenomen die met name de Turkse Koerden meer vrijheden geven. Ook is besloten de doodstraf af te schaffen, hetgeen ertoe heeft geleid dat de veroordeling van Abdullah Öcalan, de gevangene leider van KADEK, tot de doodstraf is omgezet in levenslange gevangenisstraf. Inmiddels heeft ook het Europees hof voor de Rechten van de Mens (op 12 maart 2003) uitspraak gedaan in de zaak Öcalan tegen Turkije en daarin een schending door Turkije vastgesteld van de detentie-omstandigheden, het beginsel van een eerlijk proces en van het verbod op foltering door het opleggen van de doodstraf na een oneerlijk proces.

Op 15 januari 2002 werd het asielverzoek van PKK/KADEK kaderlid Nuriye Kesbir door het ministerie van Justitie ongegrond verklaard, omdat zij zich schuldig zou hebben gemaakt aan oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de vrede en de menselijkheid. Op 17 december beoordeelde de Amsterdamse rechtbank de bewijsvoering van de overheid echter als onvoldoende en gaf aan dat Kesbir daarom opnieuw tot de asielprocedure dient te worden toegelaten. De uitkomst van de asielprocedure moet Kesbir echter in de gevangenis afwachten. Het Turkse uitleveringsverzoek werd op 10 december door de rechtbank afgewezen omdat de door Turkije aangedragen informatie over Kesbir naar Nederlands recht geen strafbaar feit oplevert.

3.5 De Afghaanse gemeenschap

De Afghaanse gemeenschap in Nederland toonde zich het afgelopen jaar nauw betrokken bij de politieke en militaire ontwikkelingen in Afghanistan, waar een internationale coalitie onder aanvoering van de Verenigde Staten een einde maakte aan het Talibanregime. De komst van de regering Karzai is voor vele Afghanen in Nederland reden tot hoop op een nieuwe toekomst van hun moederland. Tegelijk schatten de meesten de situatie in Afghanistan, vooral buiten de hoofdstad Kabul, als zeer instabiel in. Dit verklaart de groeiende onrust binnen de Afghaanse gemeenschap in Nederland over plannen van de Nederlandse overheid voor een gedwongen terugkeer van Afghanen die niet de Nederlandse nationaliteit bezitten.

De onrust onder Afghanen in Nederland wordt versterkt omdat bij velen onder hen het gevoel leeft dat hun belangen onvoldoende worden vertegenwoordigd door de Afghaanse belangenorganisaties die contacten hebben met de Nederlandse overheid. Vooral de relatief grote groep Afghanen in Nederland die verbonden zijn geweest met het voormalige communistische regime in Afghanistan, voelen zich in de kou gezet door de organisatie die zich bij de overheid presenteert als de belangenbehartiger van Afghanen in Nederland, de Federatie Afghaanse Vluchtelingenorganisaties in Nederland (FAVON). De controverse over de representativiteit van FAVON leidde in 2002 tot de oprichting van twee nieuwe belangenorganisaties, de Coördinatie Raad Afghanen in Nederland (CRAN) en de Algemene Coördinatie Raad Afghanen (ACRA).

De concurrentie tussen diverse Afghaanse belangenorganisaties in Nederland verklaart ook het getouwtrek rond de vertegenwoordiging vanuit de Afghaanse gemeenschap in ons land voor de Loya Jirga, de raadgevende vergadering die in juni in Kabul werd

gehouden. Tijdens een aantal vergaderingen in Nederland in het voorjaar van 2002 waarbij vertegenwoordigers uit diverse geledingen van de Afghaanse gemeenschap aanwezig waren, ontstond een lijst met dertig namen waaruit twee afgevaardigden zouden worden gekozen. De verontwaardiging binnen de gemeenschap was dan ook groot toen twee niet op de lijst voorkomende personen, uit de relatiesfeer van de voorzitter van de voorbereidingscommissie van de Loya Jirga, als officiële vertegenwoordigers van de Afghanen in Nederland naar Kabul vertrokken en, voor er gereageerd kon worden, zich daar lieten accrediteren bij de Verenigde Naties als stemgerechtigden bij de Loya Jirga.

De ongeveer 40.000 mensen tellende Afghaanse gemeenschap in Nederland kan als relatief belangrijk worden beschouwd binnen de Afghaanse diaspora in het Westen, omdat in Nederland verscheidene leidinggevende figuren uit de voormalige regimes in Afghanistan verblijven. Een aantal van hen tracht momenteel opnieuw een rol te spelen in het politieke leven in Afghanistan. Tot op heden kan niet worden geconstateerd dat hierbij ontoelaatbare activiteiten, zoals ondersteuning van of medewerking aan gewelddadige groeperingen, worden ontplooid. Er bestaat trouwens nog een grote terughoudendheid bij veel van de Afghanen in Nederland die vanuit Afghanistan gevraagd zijn om te komen werken aan de wederopbouw van het land. Dit betreft zowel voormalige politici als wetenschappers en artsen. Velen van hen menen dat de huidige regering hen niet voldoende bescherming kan bieden tegenover hun voormalige tegenstanders, in veel gevallen exponenten van de Noordelijke Alliantie.

In samenwerking met de MIVD tracht de AIVD zoveel mogelijk zicht te krijgen op Afghaanse personen en organisaties in Nederland die door hun activiteiten een bedreiging kunnen vormen voor de veiligheidssituatie in Afghanistan en met name een gevaar kunnen vormen voor de Nederlandse ISAF-troepen aldaar. Het betreft vooral personen en organisaties die uit zijn op de val van de regering Karzai. Naast eventueel in Nederland aanwezige Talibansympathisanten, kan het ook gaan om in Nederland aanwezige aanhangers van de radicaal islamitische krijgsheren Hekmatyar, Rabbani of Sayyaf of om Pashtunnationalisten die ontevreden zijn met de ondervertegenwoordiging van Pashtun in de regering Karzai.

De pogingen van enkele vooraanstaande Afghanen in Nederland om opnieuw actief te participeren in het politieke en maatschappelijke leven in hun moederland, verklaren de interesse van de nieuwe machthebbers in Afghanistan voor de voormalige

landgenoten in Nederland. Tot nu toe zijn er geen aanwijzingen dat deze belangstelling gepaard gaat met systematische pogingen van de Afghaanse overheid tot heimelijke beïnvloeding, controle en manipulatie van Afghanen in Nederland.

3.6 Pakistanen en Indiërs

Het meer dan vijftig jaar lang voortdurende conflict tussen India en Pakistan omtrent de zeggenschap over Jammu en Kashmir dreigde het afgelopen jaar herhaaldelijk te escaleren. Olie op het vuur waren daarbij ook de bloedige botsingen tussen hindoes en moslims in India zelf, vooral in de Indiase deelstaat Gujarat, waarbij duizenden mensen omkwamen. Achtergrond van deze gewelddadigheden is het groeiende extreme hindoe-nationalisme in India dat zich zeer intolerant opstelt ten aanzien van de grote moslimminderheid in het land. De groei van het hindoe-nationalisme in India is een belangrijke factor bij een verdere escalatie van het conflict over Jammu en Kashmir en van een vergelijkbaar gewicht als het steeds sterker wordende radicaal islamisme in Pakistan. Dit laatste richt zich trouwens niet alleen tegen India maar ook tegen minderheden in Pakistan zelf zoals de shi'ieten en de leden van de Ahmadiyya-beweging (een beweging van vrijzinnige moslims). Verder is het ook zeer anti-westers van karakter.

De tegenstellingen tussen India en Pakistan hebben tot nu toe niet geleid tot openlijke confrontaties tussen Indiërs en Pakistanen in Nederland. Hetzelfde geldt voor de Surinaamse hindoes en moslims die van oudsher cultureel en religieus gelieerd zijn aan India en Pakistan. Wel is er een sfeer van wantrouwen te constateren tussen Indiase en Surinaamse hindoes enerzijds en Pakistaanse en Surinaamse moslims anderzijds. Dit kwam tot uiting in een aantal incidenten rond (vermeende) bedreigingen aan elkaars adres, die meestal echter terug te voeren waren op louter persoonlijke motieven.

3.7 Tsjetsjenen

Het conflict in Tsjetsjenië kwam in 2002 weer prominent in het nieuws. In Tsjetsjenië zelf vonden steeds opnieuw (zelf)moordaanslagen plaats waarbij tientallen slachtoffers vielen. Bij de met geweld beëindigde gijzeling in een Moskou theater (23-26 oktober)

was onder de vele doden ook een Nederlands slachtoffer te betreuren. De Russische regering reageerde op deze aanslagen met een groot aantal toegespitste militaire acties in Tsjetsjenië en een diplomatiek offensief om de bewegingsvrijheid van Tsjetsjeense woordvoerders in het buitenland aan banden te leggen.

De kleine Tsjetsjeense gemeenschap in Nederland voelt zich sterk betrokken bij het conflict maar is tot op heden nauwelijks georganiseerd. Op 24 oktober jongstleden werd in Den Haag het eerste exemplaar van de in Nederland geredigeerde 'Chechen Times' gepresenteerd, een Russisch-Engelse krant voor Tsjetsjenen in het buitenland. Voor deze presentatie was aanzienlijke belangstelling omdat zij toevallig samenviel met de gijzeling in het Moskouse theater.

Enkele kleinere Tsjetsjeense organisaties in Nederland zijn actief op het gebied van mensenrechten en humanitaire hulp en wijzen gewelddadige acties zoals de gijzeling in Moskou af. Tevens wordt door enkele islamitische organisaties in Nederland gecollecteerd ten behoeve van Tsjetsjeense vluchtelingen. Van islamitische zijde werd het afgelopen jaar onder andere door de radicaal-islamitische Turkse Kaplan-beweging en door de stichting 'Islamic Relief' geld ingezameld ten behoeve van Tsjetsjeense vluchtelingen.

De verharding van de Tsjetsjeense strijd heeft geleid tot een verdere intensivering van het onderzoek van de AIVD naar de Tsjetsjeense gemeenschap in Nederland en mogelijke gewelddadige elementen daarin.

3.8 Islamitische niet-gouvernementele organisaties

Onderzocht wordt in hoeverre en op welke wijze vanuit het buitenland pogingen worden ondernomen om door middel van islamitische niet-gouvernementele organisaties (NGO's) radicaal-extremistisch gedachtegoed onder de moslimbevolking in Nederland te verspreiden. Islamitische NGO's ontplooiën primair humanitaire en sociaal-culturele activiteiten. Van enkele NGO's is echter bekend dat zij gedomineerd worden door personen die een ultra orthodoxe vorm van de islam aanhangen en zich integratiebelemmerend opstellen. Een van de belangrijkste islamitische NGO's, Moslim Wereld Liga (MWL), heeft als belangrijkste doelstellingen de verspreiding van de islam en het bevorderen van de eenheid en solidariteit van moslims.

De achterliggende ideologie van de MWL is het wahabisme, de ultra-orthodoxe en strict puriteinse vorm van islam, die in Saoedi-Arabië de officiële staatsleer is. De directeur van de MWL, M. Cheppih, is de beoogde voorzitter van de Nederlandse afdeling van de AEL.

De Saoedische NGO El Haramain is een belangrijke geldschieter van de Tawheed moskee in Amsterdam. Gezien de zeer nauwe banden tussen deze moskee en El Haramain wordt niet uitgesloten dat op enigerlei wijze ook verspreiding van het orthodox-radical-wahabitische gedachtegoed in de moskee via deze NGO plaatsvindt.

4 Politiek gewelddadig activisme

De AIVD doet onderzoek naar ‘politiek’ activisme, daar waar gebruik wordt gemaakt van gewelddadige actievormen en middelen. Onderzocht wordt het geweld tegen personen maar ook tegen objecten, waarbij soms sprake is van aanzienlijke materiële schade.

In het algemeen kan worden gesteld dat het linkse activisme vorig jaar een opleving kende, met antiglobalisme als katalysator. In het binnenland zorgden de politieke opkomst van Fortuyn, de aanslag op deze politicus en de nasleep daarvan voor veel beroering in activistische kringen. Op 14 maart vond het ‘taart-incident’ plaats tegen Fortuyn, dat paste in een lange activisten-traditie. De AIVD heeft het Openbaar Ministerie in een ambtsbericht geïnformeerd over de identiteit van de taartgooiers. De uitkomst van de parlementsverkiezingen van 15 mei 2002, alsmede sommige uitlatingen van bewindslieden in de media, leidden vervolgens eveneens tot radicale uitlatingen van sommige linkse activisten, bijvoorbeeld in reacties op plannen van minister Nawijn van Immigratie en Integratie.

De moord op Fortuyn werd overigens door de gehele (ultra)linkse beweging sterk afgekeurd. Ook in kringen van dierenrechtenactivisten, waar eerder wel vanuit emotie en een gevoel van onmacht jegens dieronvriendelijke beleidsplannen – ook van Fortuyn – in dreigende termen werd gesproken, werd afwijzend gereageerd. Naast deze afwijzing viel waar te nemen, dat sommige activisten en met name de taartgooiers vreesden voor hun veiligheid, nadat in de publieke opinie een directe relatie werd gelegd tussen deze acties en de moordaanslag. Enkelenvoelden zich zo bedreigd dat zij zich genoodzaakt voelden tijdelijk onder te duiken.

In dit hoofdstuk wordt met name aandacht besteed aan politiek (gewelddadig) activisme van ‘radicaal-linkse’ signatuur. Ingegaan wordt op antiglobalisering, waar naast radicaal-links overigens ook extreem rechts een rol speelt, antimilitarisme, dat met de (dreiging van een) oorlog in Irak een aanzienlijke opbloei doormaakt en dierenrechtenactivisme. Tenslotte wordt ingegaan op de ontwikkelingen binnen de Molukse gemeenschap voorzover deze mogelijk tot radicale politieke acties kunnen leiden.

4.1 Antiglobalisering

In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw was het verzet tegen de Vietnamoorlog wereldwijd het voornaamste item van de rebellerende jeugd. In de jaren tachtig was dat, ook in Nederland en niet alleen voor jongeren, de stationering van de kruisraketten. In het laatste decennium van de vorige eeuw golden aantasters van het milieu als belangrijk actiedoel. Inmiddels is sprake van een wereldwijde beweging tegen economische globalisering.

In november 1999 vond in Seattle de eerste grote confrontatie plaats tussen de demonstranten en de autoriteiten. Sindsdien is het verzet alleen nog maar gegroeid. De beweging wordt gekenmerkt door de bereidheid om gezamenlijk de straat op te gaan en actie te voeren. Daarbij wordt het gemeenschappelijke doel, een einde maken aan de nieuwe politiek-economische inrichting van de wereld, vooropgesteld. Het thema wordt opgepakt door zowel links als rechts, vooruitstrevend en behoudend, een gelegenheidscoalitie die tot voor enkele jaren onmogelijk leek te zijn. Wat Nederland betreft speelt 'rechts' een ondergeschikte rol, zeker wanneer een vergelijking wordt gemaakt met de zuiderburen waar rechtse 'andersglobalisten' veelvuldig acte de présence geven. In Nederland was binnen 'links' ook in 2002 wederom sprake van een soort van tweestromen-antiglobalisering, waarbij steeds meer de (marxistische) Internationale Socialisten zich onderscheidde van de oude linkse 'beweging'. De Internationale Socialisten namen wederom de kans waar om een deel van de linkse activisten in hun kamp te trekken. Zij waren het met name die in 2002 ook in het buitenland actief waren tijdens diverse bijeenkomsten van financiële en economische autoriteiten maar ook bij de verschillende Europese (sub)toppen, zoals die van Kopenhagen (december 2002).

De activisten pur sang, actievoerders uit de jaren zestig en zeventig en de zich bij hen thuisvoelende nieuwe aanwas, waren aanvankelijk meer geporteerd voor (met bedoelde conferenties en toppen samenvallende) symbolische acties in eigen land. Een opmerkelijk voorbeeld in Nederland was de activiteit van de milieubeweging Groen Front die zich in het afgelopen jaar, naast het antimilitarisme, ook ging bezighouden met antiglobaliseringsactiviteiten. Tijdens de EU-top in Sevilla hielden ruim honderd activisten, zoals reeds ruim van tevoren was aangekondigd, een 'streetrave' (een dansende bezetting) waarbij de A28 bij Utrecht voor enige uren werd afgesloten. Meer recentelijk neemt ook bij deze Bewegingsactivisten de bereidheid toe om ook weer actie te gaan voeren in het buitenland.

In de zomer van 2002 werd Leiden bezocht door ruim vierhonderd antiglobalisten, deelnemers aan de Europese conferentie van de wereldomvattende antiglobaliseringsbeweging Peoples' Global Action (PGA). De AIVD gaf vooraf als inschatting dat geen verstoringen van de openbare orde te verwachten waren. De conferentie verliep inderdaad rustig, mogelijk mede na een dringende oproep van de organisator, het actiecentrum EuroDusnie, om een en ander netjes te laten verlopen.

4.2 Antimilitarisme

Mede door de aanhoudende, zelfs groeiende, dreiging van een oorlog in Irak bloeide het antimilitarisme verder op. Deels was het verzet al gegroeid door toedoen van de zogeheten 'nieuwe oorlog' tegen het terrorisme, die een repressievere aanpak van activisten met zich meebracht.

Naast het gebruikelijke betreden van de luchtmachtbasis Volkel en acties in Woensdrecht werden nu specifiek ten aanzien van de Amerikaanse plannen met het regime in Irak activiteiten ontplooid. In het najaar werd onder meer een kladactie uitgevoerd in de Eemshaven tegen de aanwezigheid van een Amerikaans oorlogsschip. Ook werd een zogenaamde burgerinspectie gehouden bij het marinecomplex Kattenburg in Amsterdam, waarbij op ludieke wijze werd gezocht naar zaken, die zouden samenhangen met de oorlog tegen Irak. Op 26 oktober demonstreerden duizenden vredesactivisten, antimilitaristen, linkse actievoerders maar ook allochtone anti-Israëlbetogers tegen de Amerikaans-Britse plannen. In de tweede helft van het jaar werd een draaiboek voor landelijke acties tegen de dreigende oorlog in elkaar gezet.

4.3 Dierenrechtenactivisme

Het jaar 2002 wordt door dierenrechtenactivisten beschouwd als een succesvol jaar, waarin tastbare resultaten werden geboekt. Zo voelde in ieder geval één winkelier, door toedoen van anti-bontacties, zich gedwongen zijn bedrijf op te heffen. Ook waren Nederlands sympathisanten van de Britse organisatie Stop Huntingdon Animal Cruelty (SHAC), door hun vernielingsacties bij vestigingen van verzekeraar Marsh hier te lande, mede verantwoordelijk voor het stopzetten van de verzekeringsactiviteiten van Marsh ten behoeve van Huntingdon Life Sciences, een met het Biomedical Primate Research Centre (BPRC) te vergelijken instelling in Groot-Brittannië.

Opvallend was de toename van geweld, niet alleen tegen objecten maar ook tegen personen. Dat Nederland een vooraanstaande plaats inneemt in het internationale verzet tegen zaken als dierproeven en bio-industrie bleek in februari, toen in Amsterdam onder auspiciën van de Animal Defense League een International Animal Rights Gathering werd gehouden. Naast workshops was er aandacht voor directe acties tegen van tevoren aangekondigde doelen. Behalve bontwinkels en McDonalds was met name het apencentrum in Rijswijk, het reeds genoemde BPRC, doelwit.

Het BPRC kreeg in 2002 in toenemende mate te maken met, deels gewelddadige, acties tegen zowel gebouwen als individuen. Onderzoekers en stafleden werden wederom ook thuis bedreigd. Eind november brachten actievoerders bij een inbraak, waarbij zij trachtten bedrijfsgegevens in bezit te krijgen, grote materiële schade toe aan kantoorruimtes van het BPRC.

Het bevrijden van pelsdieren, met name nertsen, was ook in 2002 schering en inslag. Ook vonden acties tegen pluimveehouderijen plaats. Zorgwekkend was de plotselinge toename van brandstichtingen in de laatste weken van het jaar, waarmee diverse bedrijven in het Oosten van het land te maken kregen. In één geval werd geclaimd namens de Animal Rights Militia, welke groepering in Groot-Brittannië als de meest gewelddadige actiegroep te boek staat.

4.4 De Molukse gemeenschap

Begin 2002 werd een vredesakkoord voor het conflict op de Molukken gesloten, het zogenaamde Malino II-akkoord. In de onderhandelingsdelegatie waren zowel christenen als moslims opgenomen. Direct na het bereiken van dit akkoord bleek de uitkomst niet door iedereen gedragen te worden. De RMS (Republiek Maluku Selatan) en het FKM (Front Kedaulatan Maluku) twee organisaties die vanuit Nederland gesteund worden, staan niet achter het akkoord. Het akkoord legt de schuld voor het geweld impliciet bij deze organisaties, aangezien expliciet is opgenomen dat de RMS en het FKM, die soevereiniteit voor de Molukken nastreven, dienen te worden bestreden. Hiermee wordt de veronderstelde rol van de Indonesische autoriteiten in het gewelddadige conflict op de achtergrond geschoven en wordt de schuld met name gelegd bij de inwoners van de Molukken. Dit is een belangrijke reden waarom binnen de overwegend christelijke Molukse gemeenschap in Nederland - de RMS-beweging en het FKM zijn immers overwegend christelijk – in het algemeen negatief is gereageerd

op het akkoord. Het Malino-II akkoord is overigens verwelkomd door grote delen van de Molukse bevolking zelf, die op de eerste plaats streeft naar rust en veiligheid.

Ondanks dat de situatie op de Molukken sinds medio 2002 enigszins gestabiliseerd lijkt en de rust wat lijkt te zijn weergekeerd, is de stemming onder de Molukse gemeenschap in Nederland nog altijd emotioneel en licht ontvlambaar. De begrijpelijke bezorgdheid heeft zich evenwel niet gemanifesteerd in radicale of gewelddadige acties door Molukkers, afgezien van de ‘traditionele’ protestmomenten. De publicitaire ruimte voor eventuele berichten over nieuwe onlusten was, gezien de woelige ontwikkelingen in de nationale politiek van het afgelopen jaar, erg klein waardoor zich weinig aanknopingspunten voordeden voor actievoerders. Activisten worden echter niet alleen geïnspireerd door gebeurtenissen op de Molukken. Moluks activisme bleek in 2002 ook voort te komen uit interne ontwikkelingen in de Molukse gemeenschap in Nederland, als gevolg van onderlinge radicalisering of initiatieven tot politieke bewustwording. Zo vormde dit jaar de herdenking van vierhonderd jaar VOC aanleiding tot enige vreedzaam verlopen acties.

5 Ongewenste bemoeienis van vreemde mogelijkheden

Heimelijke activiteiten van vreemde mogelijkheden op Nederlandse bodem vormen een inbreuk op de nationale veiligheid van ons land. Deze activiteiten strekken zich uit over een breed terrein, variërend van politieke en economische spionage tot de ongewenste en heimelijke beïnvloeding van in Nederland verblijvende migranten. Onder invloed van de internationale ontwikkelingen heeft de aandacht van de AIVD zich de afgelopen periode meer en meer verlegd van het tegengaan van spionageactiviteiten naar de mogelijke betrokkenheid van bepaalde buitenlandse diensten bij internationaal terrorisme, legale en illegale migratienetwerken en beïnvloeding van migrantengroepen.

De complexiteit en de omvang van de dreiging nopen de AIVD tot het vervaardigen van een permanente risicoanalyse, waarbij jaarlijks prioriteiten worden gesteld aan de hand van de ernst van de mogelijke schade die deze buitenlandse inlichtingenactiviteiten kunnen toebrengen aan de nationale veiligheid. Zowel voor het afgelopen jaar 2002 als voor 2003 richt de AIVD zich op basis van deze analyse met name op de activiteiten van Russische, Chinese, Iraakse en Iraanse inlichtingendiensten. In dit hoofdstuk wordt aan deze diensten aandacht besteed (op de Iraakse inlichtingenactiviteiten wordt in paragraaf 6.2 over Irak nader ingegaan). Om flexibel te kunnen inspelen op veranderende dreigingsbeelden wordt daarnaast tevens aandacht besteed aan ongeoorloofde incidentele activiteiten van inlichtingendiensten waar de AIVD tot nog toe geen of in ieder geval geen structurele aandacht voor had. Leidraad daarbij is of deze activiteiten ernstige schade kunnen toebrengen aan Nederlandse belangen. Bron van zorg in dat kader blijven onder meer de Libische en Marokkaanse diensten die direct of indirect trachten controle uit te oefenen op migrantengemeenschappen in ons land. Daarnaast zal de AIVD in 2003 onderzoek doen naar de mogelijke aantasting van de economische concurrentiepositie van Nederland door buitenlandse inlichtingendiensten.

De relatie van de AIVD met verschillende buitenlandse inlichtingendiensten kan als dualistisch worden gekenmerkt. Enerzijds wordt er op terreinen als non-proliferatie van massavernietigingswapens en bestrijding van internationaal terrorisme met veel inlichtingendiensten samengewerkt. Anderzijds schroomt een aantal van deze diensten niet om door clandestiene activiteiten Nederlandse belangen aan te tasten, waardoor terughoudendheid en waakzaamheid gepast zijn.

5.1 Rusland

De Russische inlichtingen- en veiligheidsdiensten beschikken nog steeds over aanzienlijke macht. Ze hebben uitgebreide wettelijke en financiële mogelijkheden en via de positie die zij innemen in de Nationale Veiligheidsraad bepalen zij mede Ruslands binnen- en buitenlands beleid. President Poetin, zelf voortgekomen uit het voormalige KGB, benadrukt regelmatig het belang van de diensten vanuit zijn streven naar een sterke, gecentraliseerde Russische staat en naar grotere internationale invloed voor Rusland. Zo heeft Poetin de leiding over de 'anti-terroristische' operaties in Tsjetsjenië overgeheveld van de Generale Staf naar de Federale Veiligheidsdienst, de FSB, waaruit blijkt dat hij meer vertrouwen heeft in de FSB dan in zijn militair apparaat.

De Russische buitenlandse inlichtingendienst SVR en de militaire inlichtingendienst GRU hebben onder andere tot taak het vergaren van politieke, economische, technisch-wetenschappelijke en militaire informatie. Belangrijke doelen zijn o.a. de NAVO, de EU, de westelijke defensie-industrie en high-tech firma's. Volgens perspublicaties heeft Poetin de Russische inlichtingendiensten recentelijk opgeroepen hun activiteiten in het Westen op te voeren. Dit bevestigt het tweesporenbeleid dat Poetin ten aanzien van het Westen voert. Enerzijds streeft hij naar nauwe samenwerking met het Westen op zowel politiek en economisch als op veiligheidsgebied, zoals blijkt uit het feit dat hij zijn verzet tegen uitbreiding van de NAVO heeft opgegeven. Anderzijds lijkt hij niet bereid offensieve activiteiten tegen westerse partners te verminderen. Dit verschijnsel vinden we ook terug bij de Russische inlichtingen- en veiligheidsdiensten, die op het gebied van non-proliferatie en bestrijding van het internationaal terrorisme en de georganiseerde misdaad graag samenwerken met westerse diensten, maar daarnaast niet schromen om door clandestiene inlichtingenactiviteiten westerse belangen aan te tasten.

Het budget voor de FSB en de SVR voor 2003 zal volgens een recentelijk bij het Russische parlement ingediend voorstel verhoogd worden. Het extra budget zal deels ten goede komen aan de bestrijding van het Tsjetsjeens en internationaal terrorisme. Gezien de oproep van Poetin tot het opvoeren van de inlichtingenactiviteiten in Noord-Amerika en West-Europa is het niet onwaarschijnlijk dat een deel van dit budget gebruikt zal worden voor het financieren van Russische spionage-activiteiten. Nederland is als hoogontwikkeld industrieland en als gastland van een aantal internationale organisaties nog steeds een aandachtsgebied voor de Russische inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

De AIVD heeft onderzoek verricht naar Nederlandse aspecten in de stukken uit het KGB-archief van Vasiliy Mitrokhin. Mitrokhin, voormalig archivaris van het KGB, is in 1992 overgelopen naar het Verenigd Koninkrijk en heeft bij zijn defectie een grote hoeveelheid door hem gekopieerde stukken uit het KGB-archief meegenomen. Doel van het onderzoek door de AIVD was na te gaan hoe de informatiepositie de BVD omtrent het KGB destijds was en in hoeverre informatie uit het archief nog actualiteitswaarde heeft. Uit het onderzoek blijkt dat de BVD in de periode van 1960 tot 1980 een goede informatiepositie had ten aanzien van de dreiging van de kant van het KGB. Onder andere als gevolg hiervan is de schade die de Sovjetdienst aan Nederlandse belangen heeft kunnen toebrengen waarschijnlijk beperkt gebleven. Over de actualiteitswaarde kan worden gezegd dat de nieuwe Russische inlichtingen- en veiligheidsdiensten zich bedienen van dezelfde methodieken als destijds het KGB.

5.2 Volksrepubliek China

Het onderzoek naar zowel inlichtingen- als andere clandestiene activiteiten van de Volksrepubliek China (VRC) in Nederland heeft duidelijk gemaakt dat de Chinese gemeenschap hier als instrument wordt gebruikt door de Chinese overheid en tegelijk een aandachtsgebied vormt.

Het regime in Beijing bedient zich van geëmigreerde landgenoten en hun kinderen voor het uitvoeren van politieke beïnvloeding, controle en het verwerven van allerlei geavanceerde kennis en technologie in hun omgeving. Afgevaardigden van Chinese staats- en partijorganen bemoeiden zich in 2002 rechtstreeks met zowel de organisatie als de koers van een aantal migrantenverenigingen in ons land. Doel was onder meer een samenwerkingsverband van de meest volgzamen onder hen door de overheid erkend te krijgen als de belangrijkste vertegenwoordiging van de Chinese minderheid in Nederland.

Degenen, op wie de inzet van Chinese migranten met het oog op inlichtingenbelangen van de VRC – hetzij uit loyaliteit, hetzij onder dwang ontplooid – zich pleegt te richten, vrijwel zonder uitzondering eveneens van Chinese komaf. De migrantenkringen worden, zoals is gebleken, door de eigen volksgenoten in het kader van die belangen zo nu en dan zelfs gefiltreerd. Ondanks de slechts bescheiden omvang en invloed waarover naar ons land uitgeweken groepen van tegenstanders van het Chinese regime beschikken, vormen deze kennelijk een aanhoudende bron van zorg voor de

machthebbers in Beijing. De interne vernieuwing van de Chinese politieke leiding, die sedert het 16e congres van de Chinese Communistische Partij in november 2002 in gang is gezet, geeft daarin nog geen enkele verandering te zien.

Wat betreft de actieve als de passieve betrokkenheid bij inlichtingenwerk en andere clandestiniteit van individuele leden van de Chinese gemeenschap signaleren ook buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten voortdurend met ons land vergelijkbare patronen en herkenningpunten.

5.3 Iran

De situatie in Iran, die sinds de verkiezing van de hervormingsgezinde president Khatami in 1997 gekenmerkt wordt door een strijd tussen de hervormingsgezinden en de conservatieven, blijft gespannen. Met name jongeren zijn ontevreden over de voortgang van het liberaliseringsproces in het land. Repressie door de conservatieven, onder leiding van geestelijk leider Khamenei, vormt nog altijd een belangrijk obstakel in het democratiseringsproces in Iran.

In december 2002 zijn onderhandelingen gestart tussen de Europese Unie (EU) en Iran over een handels- en samenwerkingsakkoord. Europese voorwaarde voor een samenwerkingsovereenkomst is dat Iran vooruitgang boekt op het terrein van mensenrechten. Daarmee komt de EU deels tegemoet aan de Nederlandse eis pas onderhandelingen te starten zodra verbetering van de mensenrechten een feit is.

Van de Iraanse inlichtingendienst MOIS is bekend dat die, ter ondersteuning van het Iraanse regime, aan oppositionele groeperingen gerelateerde personen in binnen- en buitenland opspoort en registreert. De belangstelling van het MOIS gaat hierbij met name uit naar (ex-) aanhangers van de belangrijkste oppositiegroepering, de Mujahedin-e Khalq (MKO). De MKO staat sinds mei 2002 op de EU-lijst van terroristische organisaties.

6 Internationale rechtsorde

In dit hoofdstuk komen de aandachtsgebieden aan de orde die liggen op het terrein van de internationale rechtsorde, te weten proliferatie van massavernietigingswapens en ongewenste handel in conventionele wapens, de kwestie Irak en internationale organisaties.

6.1 Proliferatie van massavernietigingswapens en ongewenste handel in conventionele wapens

Het streven van verschillende landen om chemische, biologische en nucleaire wapens alsook ballistische raketten in hun bezit te krijgen dan wel zelf te produceren, blijft een bedreiging voor de internationale veiligheid. De AIVD onderzoekt en voorkomt waar mogelijk verspreiding vanuit of via Nederland van goederen, technologie en kennis die van belang zijn voor de productie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen. Ook in 2002 was sprake van verwervingspogingen van verschillende landen in het Nabije en Verre Oosten die de ontwikkeling van eigen productiecapaciteit nastreven. Het jaar werd vooral gekenmerkt door de aanzet tot gedwongen ontwapening van Irak, de onthullingen van Noord-Korea over zijn nucleaire programma, berichten over een geheim nucleair wapenprogramma in Iran en rakettesten in India en Pakistan die gepaard gingen met oplopende politieke spanningen.

De situatie rondom de ontwapening van Irak laat zien dat verspreiding van massavernietigingswapens een complex probleem is dat ondanks intensieve internationale samenwerking en regelgeving moeilijk is tegen te gaan. Non-proliferatiebeleid werkt overwegend vertragend op de vorming van een steeds groter wordende groep 'possessor states'. Op sommige terreinen, zoals dat van chemische wapens, kan gecoördineerd internationaal optreden leiden tot een reductie van de wereldwijd aanwezige arsenalen. Gebrekkige effectiviteit van het internationale non-proliferatiebeleid kan echter mede aanleiding zijn voor een militaire interventie, zoals in het geval van Irak.

Het Nederlandse non-proliferatiebeleid is gericht op voorkoming van eigen betrokkenheid bij proliferatie van massavernietigingswapens. Hierbij werken diverse

overheidsinstanties, wetenschappelijke instellingen en bedrijfsleven nauw samen. In de praktijk wordt daarbij voortdurend het belang van Nederland als betrouwbare verdragspartner afgewogen tegen de concurrentiepositie van het Nederlands bedrijfsleven en de vrijheid van informatie-overdracht. In het afgelopen jaar is duidelijk geworden dat de hierboven genoemde risicolanden in toenemende mate onderling goederen en technologie uitwisselen. Dit betekent dat, door een toegenomen complexiteit als gevolg van meerdere actoren en tussenschakels, internationale samenwerking van steeds groter belang wordt.

In dit kader is ook de nieuwe inlichtingentaak van belang, omdat deze de AIVD in de toekomst naar verwachting beter in staat zal stellen de ontwikkelingen van de wapenprogramma's van de betreffende risicolanden te volgen. Een verbetering in de informatiepositie op dit terrein zal ook het zicht op verwervingspogingen in Nederland vergroten, waardoor overheid en bedrijfsleven beter in staat gesteld kunnen worden om maatregelen te nemen.

De nationale en internationale inspanningen op het terrein van non-proliferatie zijn gericht op voorkoming van overdracht van goederen, technologie en kennis naar risicolanden. Naast deze landen is er de laatste jaren sprake van belangstelling voor massavernietigingswapens van niet-statelijke actoren voor terroristisch gebruik. Het bekendste voorbeeld hiervan zijn uitlatingen van Al Qa'ida-vertegenwoordigers, die aangeven dat dit netwerk in staat is nucleaire, biologische en chemische (NBC-)wapens te produceren en bereid is ze te gebruiken. Aangezien de verwervingsmethoden, de gezochte producten en de actoren sterk afwijken van de non-proliferatiepraktijk, heeft de AIVD in 2002 bijzondere aandacht aan dit fenomeen geschonken. In 2003 zal deze aandacht nog verder worden verscherpt.

6.1.1 Het internationale en nationale non-proliferatiebeleid

Aangezien Nederland een actief beleid voert op het gebied van (inter)nationale en regionale veiligheid en rechtsorde, is zij toegestreden tot verschillende wapenbeheersings- en non-proliferatieverdragen, en de aanverwante exportcontroleregimes. Voorbeelden hiervan zijn het Non-Proliferatie Verdrag (1968, NPV), het Chemische Wapens Verdrag (1993, CWC) en het Biologische en Toxische Wapens Verdrag (1972, BTWC). Een aantal landen in het Midden Oosten en Azië heeft deze non-proliferatie- en ontwapeningsverdragen niet ondertekend, zoals bijvoorbeeld Egypte (CWC, BTWC), Israël (CWC, BTWC, NPV) en Noord-Korea (CWC).

Het Nederlandse beleid krijgt verder gestalte in het (binnen de EU vormgegeven) exportbeleid van strategische goederen, en door een actieve rol bij de opstelling van nieuwe overeenkomsten binnen EU- en VN-verband. De AIVD ondersteunt het Nederlandse non-proliferatie- en exportcontrolebeleid door het verstrekken van adviezen aan de ministeries van Buitenlandse Zaken en van Economische Zaken. De AIVD zet zich in om pogingen te onderkennen van vreemde mogendheden en/of terroristische groeperingen om in of via Nederland materiaal of kennis te verwerven ten behoeve van programma's voor massavernietigingswapens. In dit verband verstrekt de AIVD ook adviezen aan relevante sectoren in het bedrijfsleven en wetenschappelijke onderzoeksinstituten ter voorkoming van medewerking aan proliferatie.

6.1.2 Massavernietigingswapens – statelijke actoren

Ten aanzien van proliferatie van massavernietigingswapens wordt een aantal landen in meerdere of mindere mate gezien als landen van zorg, ook wel risicolanden. Deze landen lijken doorgaans uit te gaan van een gevoelde onbalans in het machtsevenwicht in hun regio. Dit geldt vooral voor landen in het Midden-Oosten, Noord-Afrika, en Zuid en Zuid-Oost Azië. Zo zijn er het krachtenspel tussen Israël, Egypte, Syrië, Libië, Irak en Iran en de gespannen relatie tussen India en Pakistan.

De belangrijkste risicolanden waar het onderzoek van de AIVD zich op richt zijn Iran, Irak, Libië, Syrië, Noord-Korea, India en Pakistan. Deze landen blijven deels afhankelijk van aankopen van relevante technologie in het hooggeïndustrialiseerde buitenland. Omdat het hier meestal zaken betreft die onder internationale exportcontrolemaatregelen vallen, is de laatste jaren een trend waar te nemen dat risicolanden steeds meer samenwerken, en de aanwezige kennis en technologie onderling uitwisselen, de zogenaamde secundaire proliferatie. Een voorbeeld hiervan is de samenwerking tussen Noord-Korea en Pakistan.

De meeste aandacht op het gebied van massavernietigingswapens ging in 2002 uit naar de ontwikkelingen rondom Irak. In aanloop naar het aannemen door de VN Veiligheidsraad van resolutie 1441, werd de politieke druk opgevoerd door verschillende publicaties over de status van het Iraakse wapenprogramma. Sinds het vertrek van de UNSCOM-inspecteurs in 1998 bestond er grote onduidelijkheid over de status van dit programma. In september kwam het International Institute for Strategic Studies (IISS) met een rapport getiteld 'Iraq's Weapons of Mass Destruction, a Net Assessment'. Dit

werd dezelfde maand gevolgd door een rapport van de regering Blair, 'The Assessment of the British Government'. Ook de Amerikaanse regering kwam met haar eigen publicaties over dit onderwerp. De AIVD heeft deze ontwikkelingen nauwgezet gevolgd en zijn eigen inschattingen via de geëigende kanalen kenbaar gemaakt.

Op 8 november resulteerde de toegenomen politieke druk in VN-resolutie 1441, waarin nogmaals de verplichting voor Irak werd uiteengezet om al zijn programma's voor de productie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen te ontmantelen. De inspecteurs van UNMOVIC en het International Atomic Energy Agency (IAEA) zijn 27 november aangevangen met hervatting van inspecties. De inspecties konden niet verhinderen dat met name de VS Irak bleef beschuldigen van het in het bezit hebben van massavernietigingswapens (zie ook 6.2).

Iran lanceerde, zo werd in mei 2001 duidelijk, succesvol zijn eerste zelfgefabriceerde korte afstand ballistische raket: de Fateh-110. Dit, tezamen met de eerdere proeflanceringen van de middellange afstand Shahab-3 ballistische raket in 2000, onderstreepte nogmaals de ambities en activiteiten van Iran op het proliferatiegebied. Begin december 2002 circuleerden berichten in de media als zouden er in Iran twee geheime nucleaire locaties zijn ontdekt die mogelijk in verband stonden met een verborgen kernwapenprogramma in dat land. Al eerder, in augustus, had een lid van de Iraanse verzetsbeweging NRCI (National Resistance Council Iran) hierover onthullingen gedaan. De AIVD had al langer aanwijzingen omtrent het bestaan van dergelijke locaties. Iran heeft inmiddels aangeboden de bewuste locaties open te stellen voor inspecties via het IAEA.

Pogingen van de Libische leider Ghadafi om bij de westerse landen een beter imago te verkrijgen staan in schril contrast met hernieuwde Libische activiteiten op het vlak van de massavernietigingswapens. Er zijn verschillende aanwijzingen dat de Libische ambities om tot een eigen productiecapaciteit te komen nog springlevend zijn, zoals een al langer bestaand streven om ballistische raketten met een bereik van 2000 km te verkrijgen.

Nadat in december 2001 een aanslag op het Indiase parlement aan Pakistan werd toegeschreven, liepen in 2002 de spanningen tussen de beide landen zo hoog op dat in mei sprake was van een serieuze oorlogsdreiging. Gesproken werd onder andere van Indiase raketaanvallen op het Pakistaanse nucleaire potentieel. Pakistan heeft in mei 2002 voor de derde maal een test uitgevoerd met de Ghauri ballistische raket, tijdens een militair bestand met India inzake Kashmir. De Ghauri kan worden uitgerust met

een kernkop en heeft een bereik van ongeveer 1300 km, waarmee grote Indiase steden zoals New Delhi en Mumbai kunnen worden getroffen. Na bemiddeling door de Russische president Poetin en de Amerikaanse minister Rumsfeld werd medio juni gemeld dat een mogelijke kernoorlog tussen de beide Zuid-Aziatische staten voorlopig was afgewend. India en Pakistan zijn geen van beide aangesloten bij het Non-Proliferatie Verdrag.

Noord-Korea heeft de internationale gemeenschap (in casu het IAEA) de toegang tot haar nucleaire faciliteiten ontzegd en de aansluiting bij het Non-Proliferatie Verdrag, dat ontwikkeling, bezit en gebruik van kernwapens in de wereld beoogt te reguleren, opgezegd.

De AIVD heeft in 2002 in het kader van preventie zijn bewustmakingsprogramma op proliferatiegebied voor bedrijven en wetenschappelijke instellingen gecontinueerd en verder geïntensiveerd. Het komende jaar zal dit programma een hogere prioriteit krijgen om de ongewenste overdracht van niet-tastbare technologie en programmatuur beter te onderkennen.

6.1.3 NBC Terrorisme

Niet alleen staten, maar ook terroristische groeperingen tonen interesse in massavernietigingswapens van nucleaire, biologische of chemische aard. In geval van terroristisch gebruik van deze wapens spreekt de AIVD over NBC terrorisme. Hierbij ligt de nadruk niet op het gebruik van massavernietigingswapens, zoals wordt verstaan in non-proliferatiebeleid, maar op het op een relatief simpele wijze laten vrijkomen van NBC agentia. In plaats van massavernietigingswapens (weapons of mass destruction), is hier eerder sprake van 'weapons of mass disruption'. De inzet van weapons of mass disruption heeft niet alleen tot doel het veroorzaken van (dodelijke) slachtoffers, maar daarnaast ook het creëren van paniek en chaos. De geïntensiveerde aandacht van de AIVD voor NBC terrorisme bestaat uit aandacht vragen voor, het onderkennen en voorkomen van een mogelijk terroristische inzet van NBC middelen als wapen, of conventionele middelen met een NBC effect.

In de nota 'Terrorisme aan het begin van de 21e eeuw' (april 2001) beschrijft de AIVD zijn onderzoek naar NBC terrorisme. De nadruk ligt in deze nota op de moeilijkheden die terroristen moeten overwinnen, voordat zij zouden kunnen overgaan tot het daadwerkelijk gebruiken van de genoemde wapens. Die moeilijkheden hadden, kort

samengevat, betrekking op barrières van psychologische, technische en pragmatische aard. De aanslagen op 11 september 2001 en de verspreiding kort daarna van biologische middelen (antraxbrieven) in met name de VS, hebben deze barrières verder geslecht. Dit heeft geleid tot een andere benadering van het onderzoek naar NBC terrorisme: drijfveren en mogelijkheden van terroristen worden thans als uitgangspunt genomen en de nadruk ligt niet meer zo zeer op de onmogelijkheden en barrières.

In het onderzoek naar NBC terrorisme wordt aangenomen dat het doel van een NBC aanslag is het creëren van paniek en chaos. In dit geval is geen technisch hoogstaande kwaliteit van NBC agentia en hun overbrengingsmiddelen nodig. Immers een aanslag met een kleine hoeveelheid toxisch middel, of zelfs enkel het dreigen met een dergelijke aanslag, veroorzaakt enorme onrust en paniek. In zijn onderzoek naar terroristen die NBC middelen dreigen in te zetten, houdt de AIVD er rekening mee dat een aanslag met NBC agentia geen optimaal effect hoeft te hebben om paniek onder de bevolking te laten ontstaan. Het onderzoek richt zich derhalve niet enkel op hoogwaardige technologieën en benodigde expertise, maar met name op de relatief eenvoudige technologische beschikbare middelen en expertise voor terroristisch gebruik van NBC-middelen. De AIVD vraagt structurele aandacht bij opleidings- en onderzoeksinstituten voor het mogelijk misbruik van NBC middelen. Het bestaande bewustmakingsprogramma in het kader van het non-proliferatiebeleid voor bedrijven en wetenschappelijke instellingen is hiertoe uitgebreid en geïntensiveerd.

De pragmatische barrière tegen het hanteren van soms uiterst dodelijke ziekten en middelen, vanwege de uitgesproken afkeuring door een deel van de achterban of de publieke opinie, lijkt nauwelijks een rol meer te spelen. Osama bin Laden heeft de wereld laten weten niet terug te deinzen NBC middelen in te zullen zetten. Terroristische handboeken en trainingsvideo's waarin de wijze van de productie en het gebruik van toxische stoffen worden getoond zijn wereldwijd in omloop. Deze beelden en geschriften onderstrepen dat terroristische netwerken daadwerkelijk bezig zijn met de ontwikkeling van NBC agentia. De AIVD onderzoekt of Nederland betrokken is bij terroristische aanslagen met NBC middelen, ofwel doordat terroristen binnen Nederland voorbereidingen plegen ofwel Nederland als potentieel doelwit zouden willen gebruiken.

Samenwerking en afstemming met kennis- en onderzoeksinstituten, opleidingsinstituten, departementen en het bedrijfsleven heeft geleid tot expertiseopbouw binnen de AIVD. De dienst maakt deel uit van een

interdepartementale regiegroep, die de voorgenoemde beleidsactiviteiten coördineert. Deze zijn in april 2002 aan de Tweede Kamer gerapporteerd in de voortgangsrapportage ‘Tegengaan van terroristische aanslagen met NBC middelen’. De versterking van de internationale samenwerking tussen inlichtingen- en veiligheidsdiensten is een van de initiatieven die in de voortgangsrapportage worden genoemd. Het afgelopen jaar heeft een toename te zien gegeven van deze samenwerking.

6.2 Dreigende oorlogssituatie in Irak

In de loop van 2002 zijn de ontwikkelingen rond Irak wereldwijd hoog op de politieke agenda komen te staan. De indeling van Irak in de ‘As van het kwaad’ door de Amerikaanse president Bush en uiteindelijk het militair ingrijpen door de Verenigde Staten en zijn bondgenoten, hebben zowel de continuïteit van het regime van Saddam Hussein als de internationale verhoudingen onder druk gezet.

De kwestie Irak maakte AIVD-onderzoek naar de implicaties hiervan voor de veiligheidssituatie in Nederland noodzakelijk. In dat kader is aandacht besteed aan de algemene (politieke) ontwikkelingen in Irak en de regio rond de Perzische Golf, de activiteiten van de Iraakse inlichtingendienst Mukhabarat, de proliferatie van massavernietigingswapens, de migratiestromen vanuit Irak naar het westen, de mogelijke betrokkenheid van Irak bij het internationaal (islamistisch) terrorisme en radicaliseringstendensen in de Iraakse gemeenschap in Nederland.

De AIVD verricht al enkele jaren onderzoek naar de aanwezigheid en activiteiten van de Iraakse inlichtingendienst Mukhabarat in Nederland. Het Iraakse inlichtingen- en veiligheidsapparaat is een belangrijk instrument van het Iraakse regime om de nationale belangen van het land te verdedigen. Uit dit onderzoek is in 2002 onder meer gebleken dat de Mukhabarat in afwachting van een militair ingrijpen door de Verenigde Staten zijn activiteiten tegen de Iraakse oppositie in het buitenland heeft geïntensiveerd. Deze activiteiten moesten voorkomen dat de Iraakse oppositie een reëel alternatief gaat vormen voor het huidige regime van Saddam Hussein. De AIVD richtte zich op het onderkennen en tegengaan van deze ongewenste activiteiten. Het onderzoek naar het gebruik van migratiekanalen door de Mukhabarat is voortgezet.

De Iraakse gemeenschap in Nederland is gegroeid van 8.000 in 1995 tot ongeveer 40.000 in 2002. Dit betreft alleen Irakezen die een verblijfsstatus hebben dan wel de Nederlandse nationaliteit hebben gekregen. Daarnaast bevindt zich een onbekend aantal Irakezen illegaal in Nederland. De AIVD heeft het onderzoek naar de Iraakse gemeenschap geïntensiveerd. Deze investering diende een bijdrage te leveren aan het tijdig signaleren van onrust of radicalisering in geval van een oorlog in Irak.

6.3 Internationale organisaties

Nederland is gastland van een aantal internationale organisaties, zoals het Internationaal Gerechtshof, Europol, Eurojust, de Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW), het Joegoslavië Tribunaal (ICTY) en sinds 1 juli 2002 het Internationaal Strafhof (ICC). Nederland heeft tot taak voorwaarden te scheppen en in stand te houden voor het ongehinderd functioneren van deze organisaties. Potentieel bestaan er fysieke dreigingen tegen de gebouwen, het personeel en de bezoekers van de organisaties. Ook bestaat de mogelijkheid dat informatie binnen de internationale organisaties wordt ontvreemd. In 2002 heeft de AIVD ter voorkoming hiervan beveiligingsadviezen verstrekt en op verzoek van een aantal organisaties veiligheidsonderzoeken uitgevoerd.

6.3.1 Joegoslavië Tribunaal

Evenals in voorgaande jaren heeft de AIVD onderzoek verricht naar dreigingen die zouden kunnen voortkomen uit de overkomst naar en detentie in Den Haag van door het ICTY aangeklaagde personen. Het in februari 2002 gestarte proces tegen Milosevic kreeg ruime aandacht in de internationale media. De AIVD is attent op risico's die met dit proces samenhangen. De AIVD heeft de verantwoordelijke autoriteiten informatie verschaft over (mogelijke) dreigingen tegen medewerkers, verdachten of getuigen van het ICTY of tegen Nederland als gastland van het ICTY. Ook houdt de AIVD rekening met de overkomst van de door het ICTY aangeklaagde Bosnische Serviërs Karadzic en Mladic naar Den Haag. Niet uit te sluiten valt dat aan hun overdracht veiligheidsrisico's voor Nederland of voor het ICTY zijn verbonden.

6.3.2 Internationaal Strafhof

In april 2002 hebben tien landen op het VN-hoofdkwartier in New York gelijktijdig hun akte van bekrachtiging van het Statuut van Rome over de oprichting van het Internationaal Strafhof (ICC) neergelegd. Hierdoor was de oprichting van het ICC en de vestiging in Den Haag op 1 juli 2002 een feit. De AIVD heeft de kwartiermakers van het ICC beveiligingsadvies verschaft en eerste besprekingen gevoerd over informatie-uitwisseling en over veiligheidsonderzoeken naar personeel van het ICC. Verder adviseerde de AIVD onder andere de ministeries van Buitenlandse Zaken en van Justitie over veiligheidsrisico's die samenhangen met de aanwezigheid van het ICC in Den Haag. De AIVD zal in 2003 onderzoek starten naar veiligheidsrisico's die samenhangen met eventuele toekomstige vervolgingen.

7 Overige aandachtsgebieden

In dit hoofdstuk komen aan de orde de aanslag op Pim Fortuyn en het onderzoek van de AIVD naar Suriname.

7.1 De aanslag op Pim Fortuyn

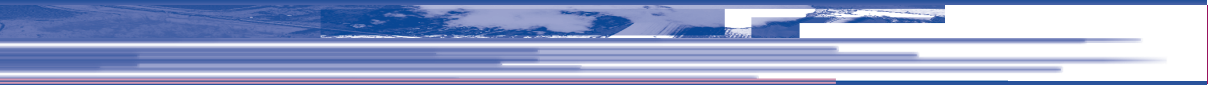
De aanslag op Fortuyn en zijn overlijden brachten grote commotie en verontwaardiging binnen de samenleving teweeg. Politieke tegenstanders kregen zware verwijten over de wijze waarop zij hem verbaal hadden geattaqueerd, omdat zij daarmee een proces van ‘demonisering’ in gang zouden hebben gezet en daardoor hadden bijgedragen aan het ontstaan van een vijandig klimaat waarin geweld kon gedijen. Er volgde een reeks van impliciete en expliciete bedreigingen aan het adres van met name linkse politici, die verantwoordelijk werden gesteld voor het tragische lot van Fortuyn. Dat gebeurde in de vorm van verwensingen, hate-mail en dreigbrieven. De AIVD heeft zich in deze maanden samen met politie en justitie ingespannen om de identiteit en de intenties van bedreigers te achterhalen, teneinde de voor persoonsbeveiliging verantwoordelijke gremia te voorzien van noodzakelijke informatie en waar mogelijk ongerustheid weg te nemen.

Uiteraard werden de verantwoordelijke bewindslieden geconfronteerd met de indringende vraag of de aanslag op Fortuyn te voorzien en te voorkomen was geweest. Deze vraag betrof in het bijzonder het functioneren van de politie, de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de voor de beveiliging van bijzondere personen en objecten verantwoordelijke instanties. Een door de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties en Justitie ingestelde onafhankelijke onderzoekscommissie, onder voorzitterschap van mr. H.F. van den Haak, interviewde een groot aantal personen en kreeg - ook bij de AIVD - inzage in alle relevante dossiers. Het feitenonderzoek resulteerde op 17 december in de presentatie van een rapport, waarin werd geoordeeld dat het stelsel en de toepassingspraktijk van de persoonsbeveiliging in Nederland te kort waren geschoten. De Tweede Kamer nam de conclusies van de onderzoekscommissie over en de regering zegde toe de aanbevelingen in het rapport ter harte te nemen. Inmiddels wordt gewerkt aan herziening van het stelsel van bewaking en beveiliging, onder verantwoordelijkheid van de Nationaal Coördinator Bewaking en Beveiliging.

7.2 Suriname

De Hoge Raad heeft in de herfst van 2001 in beide strafrechtelijke procedures tegen Desi Bouterse in Nederland (betrokkenheid bij drugshandel en de zaak van de decembermoorden) een duidelijke en definitieve uitspraak gedaan. Verschillende partijen lieten echter weten dat voor hen de zaken hiermee niet waren afgedaan. Om die reden heeft de dienst in het begin van 2002 zijn onderzoek naar de daarmee verbonden veiligheidsrisico's voortgezet. Inmiddels hebben alle partijen in de loop van 2002 besloten zich bij de uitspraken van de Hoge Raad neer te leggen waarop de AIVD zijn onderzoek heeft gestaakt.

8 Beveiligingsbevordering

De AIVD heeft de taak de verantwoordelijke autoriteiten en instanties te ondersteunen bij door hen te nemen beveiligingsmaatregelen. Het gaat daarbij om de beveiliging van gegevens waarvan de geheimhouding door het belang van de staat wordt geboden en om de beveiliging van die onderdelen van de overheid en van het bedrijfsleven die van vitaal belang zijn voor de instandhouding van het maatschappelijk leven. In dit hoofdstuk komen de verschillende deelterreinen aan de orde waarop de beveiligingsbevorderende taak betrekking heeft. Achtereenvolgens zijn dat: bijzondere informatie, vitale sectoren, integriteit van het openbaar bestuur, (inter)nationale personen en objecten en veiligheidsonderzoeken.

8.1 Beveiligingsbevordering bijzondere informatie

Bijzondere informatie omvat staatsgeheimen en andere kwetsbare informatie die extra beveiliging behoeft. Op het terrein van de bijzondere informatiebeveiliging levert de AIVD bijdragen aan nationale en internationale regelgeving en wordt advies gegeven aan overheidsinstanties en bedrijven. Ontwikkelingen op het gebied van informatie- en communicatietechnologie spelen op dit terrein een steeds belangrijke rol. De complexiteit en verwevenheid van informatiesystemen, voor zowel algemene als bijzondere informatie, nemen eveneens toe waardoor de twee soorten informatie ook steeds minder als aparte terreinen kunnen worden onderscheiden.

Een belangrijke rol op het terrein van de informatiebeveiliging vervult het Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging (NBV). Op 1 januari 2001 is het NBV overgegaan van het ministerie van Buitenlandse Zaken naar de AIVD. Een werkgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van de AIVD, en de ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie heeft in 2002 een evaluatie hiervan uitgevoerd. De belangrijkste conclusie was, dat de overkomst volledig conform de tevoren vastgelegde doelstellingen is verlopen, dat het NBV goed is ingedaald in de organisatie van de AIVD en dat er geen knelpunten zijn overgebleven.

8.1.1 Werkgroep Bijzondere Informatiebeveiliging

In 2002 is de Werkgroep Bijzondere Informatiebeveiliging (WBI) opgericht. De WBI heeft tot taak te adviseren en voorstellen te doen inzake het beleid van de overheid op het gebied van de bijzondere informatiebeveiliging. De werkgroep is de opvolger van het Bijzondere Informatiebeveiligingsberaad (BIB-beraad), waarvan de instellingsregeling in 2002 afliep. Om meer recht te doen aan het specialistische karakter van het werkerrein kent de WBI een kleinere samenstelling dan het BIB-beraad. Anderzijds wordt aan de verwevenheid met aanpalende terreinen recht gedaan, doordat de WBI wordt ingebed in aan andere informatiebeveiliging gerelateerde interdepartementale structuren.

De vaste vertegenwoordigers van de WBI zijn de ministeries die het meest betrokken zijn bij bijzondere informatiebeveiliging, te weten: Defensie, Buitenlandse Zaken, Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De AIVD bekleedt het voorzitterschap van de WBI.

8.1.2 Cryptofaciliteit

In 2002 heeft de ministerraad besloten tot de inrichting van een cryptofaciliteit. Deze faciliteit zal een belangrijke rol spelen in het bepalen van en voorzien in de behoefte van de overheid op het terrein van crypto-apparatuur. De cryptofaciliteit is ondergebracht bij de AIVD. De vaste leden van de WBI zijn tevens de ministeries die bijdragen aan de onlangs opgerichte cryptofaciliteit. De WBI fungeert daarom ook als aansturend orgaan voor de cryptofaciliteit. De cryptofaciliteit is nog in opbouw en krijgt een stimulerende en coördinerende rol bij de ontwikkeling van betrouwbare systemen en (cryptografische) producten of onderdelen daarvan voor de beveiliging van bijzondere informatie van de rijksoverheid.

8.1.3 Elektronische aanvallen

In 2002 is onderzoek gedaan naar het verschijnsel elektronische aanvallen, om bedrijven en organisaties op dit terrein van een beter beveiligingsbevorderend advies te kunnen voorzien. In 2003 zal dit onderzoek worden voortgezet.

8.1.4 Herziening regelgeving beveiliging staatsgeheimen

De interdepartementale projectgroep 'Herziening AAR-9', onder voorzitterschap van de AIVD, heeft een voorstel gedaan voor een nieuw voorschrift voor de beveiliging van bijzondere informatie. Dit voorstel moet de uit 1989 daterende regelgeving voor de beveiliging van staatsgeheimen vervangen. Het beoogde nieuwe voorschrift stelt hogere eisen aan de beveiliging van staatsgeheimen die worden verwerkt en opgeslagen in geautomatiseerde systemen.

In 2002 is het voorstel aan een aantal instanties voor commentaar voorgelegd en naar aanleiding daarvan bijgesteld. Er wordt naar gestreefd het voorschrift in 2003 in te voeren. In verband met de beoogde invoering van het voorschrift is een interdepartementale werkgroep van start gegaan die de implementatie van het voorschrift voorbereidt. Deze werkgroep draagt zorg voor de totstandkoming van uitvoeringsrichtlijnen en voor het opzetten van een voorlichtingstraject.

8.1.5 Security scans en adviezen

De AIVD adviseert de verschillende departementen en Hoge Colleges van Staat over beveiligingsbevordering met het oog op fysieke, organisatorische, personele (integriteits-) en ICT-beveiligingsmaatregelen. In 2002 is de AIVD overgegaan tot een meer systematische invulling van de werkzaamheden op dit terrein. In een tweejaarlijkse cyclus wordt bij alle departementen een security scan - een globaal onderzoek naar de opzet van de beveiligingsorganisatie - uitgevoerd. In november zijn de eerste twee security scans gehouden bij de ministeries van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. De resultaten van deze scans kunnen worden gebruikt om zonodig een verbetertraject in te zetten. Na deze twee jaar zal de ministerraad worden geïnformeerd over de uitkomsten van dit traject.

Bij het ministerie van VROM werd in 2002 de security survey - een planmatig onderzoek naar de gerealiseerde beveiliging - afgerond. De implementatie van de in het rapport gedane aanbevelingen wordt thans door het departement, met ondersteuning van de AIVD, ter hand genomen.

In het kader van het beveiligen van staatsgeheimen zijn in 2002 security scans uitgevoerd bij alle Regionale Inlichtingendiensten, de inlichtingendienst van de KLPD en bij de twee bijzondere diensten van de KMAR, met als zwaartepunt de organisatorische en personele beveiligingsaspecten. Iedere dienst is geïnformeerd over

de bevindingen van het onderzoek en van de eventuele aanbevelingen voor verbeteringen. Alle organisaties blijken over voldoende beveiligingszin en -bewustzijn te beschikken. Voor twintig andere organisaties heeft de AIVD nadere aanbevelingen gedaan ter verbetering van de organisatorische en personele beveiliging. In 2003 zal de opvolging van deze aanbevelingen worden gezien.

De AIVD is betrokken bij de beveiliging van staatsgeheimen bij providers van telecommunicatie. In 2002 is een project opgestart waarbij, door middel van security scans, de opzet van de beveiliging van staatsgeheimen bij de grootste providers wordt onderzocht. Waar nodig worden aanbevelingen gedaan ter verbetering van de beveiliging. Het project wordt in de loop van 2003 afgerond. De dienst zal ook na het project betrokken blijven bij de beveiliging van staatsgeheimen bij providers van telecommunicatie.

8.1.6 National Security Authority

De AIVD oefent samen met het ministerie van Defensie het Nederlandse NSA (National Security Authority)-schap uit. Het ministerie van Defensie richt zich op de beveiliging in de militaire sector en de AIVD op de civiele zaken. De Nederlandse NSA is verantwoordelijk voor de beveiliging van gerubriceerde NAVO- en EU-informatie in Nederland en bij Nederlandse instanties in het buitenland. Daartoe ziet zij er ondermeer op toe dat er beveiligingsplannen zijn, voert zij periodiek inspecties uit en screent zij personen die toegang hebben tot de gerubriceerde informatie (clearance).

Het beleid voor de beveiliging van gerubriceerde NAVO-informatie wordt ontwikkeld in de NATO Security Committee. De AIVD neemt als lid van de National Security Authority deel aan de vergaderingen van dit comité en de daaraan verbonden werkgroepen. In 2002 is gewerkt aan het ontwerpen van een verdrag dat regels moet geven voor de beveiliging van gerubriceerde informatie, die wordt uitgewisseld tussen de NAVO en de EU.

Ook is aandacht besteed aan de uitbreiding van de NAVO met nieuwe lidstaten. De beoogde nieuwe lidstaten moeten hun nationale wet- en regelgeving in overeenstemming brengen met de NAVO beveiligingsvoorschriften en deze op de juiste wijze toepassen.

In 2002 jaar is een nationale NAVO-inspectie uitgevoerd bij de Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk der Nederlanden bij de NAVO te Brussel,

alsmede bij de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de Ontwapeningsconferentie te Geneve. Aan beide organisaties werden enige aanbevelingen verstrekt teneinde te voldoen aan de door de NAVO gestelde minimum beveiligingseisen.

Ter gelegenheid van de NAVO-top in Praag werd op verzoek van de Tsjechische NSA ter plekke bijstand verleend in de vorm van deelname aan het Beveiligingscomité.

In het kader van de 'host-nation' verplichting, die inhoudt dat een gastland verplicht is een op haar grondgebied gevestigde NAVO-instelling een veilig werkklimaat te bieden, worden contacten onderhouden met de in Nederland gevestigde civiele NAVO-onderdelen, te weten NC3A (NATO Consultance, Command & Control agency) te Den Haag en NAPMA (NATO Airborne Early Warning and Control Program Management Agency) te Brunssum. Op verzoek van NAPMA werden beveiligingsadviezen verstrekt. Ook is er een 'parent nation' verplichting, die betekent dat het land van oorsprong verantwoordelijk is voor de afgifte van een zogenaamde clearance voor zijn bij de NAVO werkzame onderdanen. Om de procedures rond clearance-aanvragen te optimaliseren worden contacten onderhouden met de NAVO-onderdelen NC3A (Den Haag en Brussel), NAPMA (Brunssum), Shape (Supreme Headquarters Allied Powers Europe te Mons), NAEWF (NATO Airborne Early Warning & Control Force te Geilenkirchen) en NAMSA (NATO Maintenance and Supply Agency te Luxemburg).

Ook de Raad van de Europese Unie beschikt over een Security Committee. De Nederlandse NSA neemt deel aan de vergaderingen van het Security Committee. In 2002 heeft het Security Committee veel aandacht besteed aan de uitwisseling van gerubriceerde EU informatie met derde landen en internationale organisaties. Het secretariaat-generaal van de Raad wordt in toenemende mate geconfronteerd met verzoeken van derde landen om gerubriceerde EU informatie. Daarnaast zal de Raad in de nabije toekomst in verband met de uitbreiding van de EU overeenkomsten moeten sluiten met toetredende lidstaten over de uitwisseling van gerubriceerde informatie in de tijd die ligt tussen het afsluiten van het toetredingsverdrag en de inwerkingtreding hiervan.

De NSA neemt ook deel aan het Security Committee (Infosec) dat zich in het bijzonder bezighoudt met de beveiliging van informatiesystemen waarin gerubriceerde EU informatie wordt verwerkt. Binnen dit comité is met name veel aandacht besteed aan het formuleren van de beveiligingseisen waaraan apparatuur die ingezet wordt bij de beveiliging van gerubriceerde EU informatie moet voldoen.

Het beveiligingsbeleid van de Europese Commissie wordt besproken in de EU Commission Security Policy Advisory Group (CSPAG). In 2002 is ondermeer aandacht geweest voor de opzet van een regeling voor de industrial security. Het bestaande Europese beveiligingsvoorschrift bevat hiervoor nog geen regeling. De CSPAG streeft op korte termijn naar het invoeren van een regeling geënt op de onlangs herziene NATO security policy.

Nederland neemt deel aan het Galileo project. Het Galileo project is een gemeenschappelijk initiatief van de Europese Commissie en de European Space Agency (ESA) voor de ontwikkeling van een Europees satelliet navigatiesysteem (de Europese tegenhanger van het Amerikaanse GPS systeem). De nationale standpunten worden voorbereid door een interdepartementale overleggroep, waaraan ook de AIVD deelneemt.

ESA is binnen het Galileo project belast met de ontwikkeling en validatie van het navigatiesysteem. ESA beschikt nog niet over regelgeving voor de beveiliging van gerubriceerde informatie. In verband met de goede voortgang van het navigatiesatelliet programma is het van belang dat deze regelgeving er zo spoedig mogelijk komt. Met de andere NSA's van de aan het programma deelnemende landen wordt gewerkt aan het opstellen van beveiligingsvoorschriften en het ontwikkelen van een beveiligingsstructuur voor ESA. In 2002 zijn in dat verband de 'basic principles and minimum standards' voltooid. In 2003 wordt gewerkt aan de uitwerking van dit voorschrift in Security Regulations. Ook op andere terreinen zal de AIVD in 2003 nauw betrokken zijn bij de beveiligingsadvisering in het kader van het Galileo project.

8.2 Beveiligingsbevordering vitale sectoren

In het kader van de beveiligingsbevorderende taak richt de AIVD zich ook op die onderdelen van de samenleving die naar het oordeel van de verantwoordelijke ministers van vitaal belang zijn voor het instandhouden van het maatschappelijk leven. De AIVD verstrekt daartoe adviezen aan vitale onderdelen van overheid en bedrijfsleven.

8.2.1 Project Bescherming Vitale Infrastructuur

Ter uitvoering van actiepunt 10 van het Actieplan Terrorisme bestrijding en Veiligheid heeft de ministeriële stuurgroep terrorisme en veiligheid besloten tot het uitvoeren van

het interdepartementale project 'Bescherming Vitale Infrastructuur'. Het project heeft tot doel het vaststellen van maatregelen om de kwetsbaarheid van de Nederlandse samenleving voor grootschalige verstoringen, door wat voor oorzaak dan ook, te verminderen. Het project beoogt tevens uitvoering te geven aan de motie Wijn c.s. van mei 2001. Met die motie werd de regering verzocht om een sectoroverschrijdend plan van aanpak op te stellen voor de bescherming van vitale infrastructuren. De AIVD neemt deel aan het project vanuit een adviserende, ondersteunende en alerterende rol. Het project wordt in april 2004 afgerond.

8.2.2 Beveiliging Nederlandse Watersector

Het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer is na 11 september 2001 in samenwerking met de Vereniging van Waterbedrijven in Nederland (VEWIN), de AIVD en twee (pilot) waterbedrijven een project gestart ter beveiliging van de Nederlandse drinkwatervoorziening.

Bij de twee pilotbedrijven is gekeken naar de kwetsbaarheid van vitale elementen binnen de drinkwatervoorziening. Deze eerste fase is afgesloten met een rapportage waarin aanbevelingen worden gedaan over te nemen vervolgstappen. In een volgende fase wordt onderzocht welk beveiligingsniveau voor de drinkwatersector wenselijk is en in welke vorm dit in regelgeving kan worden vastgelegd.

8.2.3 Zeevaart en havens

Naar aanleiding van de aanslagen op 11 september 2001 is de Nationale Commissie Beveiliging Zeescheepvaart en Havens in 2002 drie keer bij elkaar gekomen. De AIVD heeft aldaar het actuele dreigingsbeeld voor de zeescheepvaart en de havens toegelicht. De samenwerking met het ministerie van Verkeer en Waterstaat (V&W) is op dit terrein het afgelopen jaar geïntensiveerd.

Tevens heeft de AIVD geparticipeerd in een security workshop in de haven van Rotterdam die op initiatief van het ministerie van V&W in samenwerking met de Amerikaanse ambassade is gehouden.

8.2.4 Burgerluchtvaart

De gevolgen van de aanslagen van 11 september 2001 waren in 2002 voor de burgerluchtvaart nog steeds merkbaar. Dat heeft geleid tot een intensieve samenwerking van de AIVD met het ministerie van Justitie en het ministerie van

Verkeer en Waterstaat op het terrein van de beveiliging. Voor de Nationale Veiligheidscommissie Burgerluchtvaart zijn twee dreigingsanalyses opgesteld.

In 2002 participeerde de AIVD ook in verschillende project- en werkgroepen van het ministerie van Justitie, waaronder de stuurgroep Nationaal Beveiligingsprogramma voor de Burgerluchtvaart en de klankbordgroep Inspectie Burgerluchtvaart.

In het kader van de EU verordening nr. 2320/2002 van 16 december 2002 voor de beveiliging van de burgerluchtvaart is besloten de zogenaamde background screening gelijk te stellen aan de Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) en deze te eisen voor alle functies binnen de burgerluchtvaart. In samenwerking met het ministerie van Justitie is hierover overleg gevoerd met het Centraal Orgaan voor de uitgifte van Verklaringen omtrent het Gedrag (COVG). Voor een groot aantal functies zal daarmee het instellen van veiligheidsonderzoeken komen te vervallen. Functies die direct betrokken zijn bij de beveiliging burgerluchtvaart of waar anderszins bijzondere bevoegdheden aan zijn toegekend zullen in 2003 als vertrouwensfuncties worden aangewezen. Om hoeveel vertrouwensfuncties het precies gaat is nog in onderzoek.

8.2.5 Nieuwe generatie reisdocumenten

Op verzoek van het Agentschap Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten (BPR) van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, is ter afronding van de voorbereidende fase van de productie van de 'nieuwe generatie' reisdocumenten, een security scan uitgevoerd naar de opzet van de beveiliging van de productie, opslag en distributie van reisdocumenten bij Enschedé/Sdu, de producent van deze reisdocumenten.

De AIVD adviseert over de beveiliging van de aanvraag, productie, distributie en uitgifte van de reisdocumenten. Naar verwachting zal in 2003 met name het beveiligingsniveau bij de aanvragende en verstreckende instanties worden onderzocht.

8.3 Bevordering integriteit van het openbaar bestuur

Uit de wettelijke taken van de AIVD vloeit voort, dat deze bijdraagt aan de bescherming van de democratische rechtsorde. De integriteit van ambtenaren, bestuurders en politici is een voorwaarde voor het vertrouwen van de burger in de overheid en essentieel voor het goed kunnen functioneren van onze democratische rechtstaat. Het is voor overheidsorganisaties noodzakelijk in integriteit te blijven investeren en

integriteitsbevorderende maatregelen te treffen. De AIVD ontplooit een aantal activiteiten op dit gebied.

8.3.1 Integriteitsonderzoeken

In 1996 is de handleiding 'Een beetje integer kan niet' uitgebracht. Deze is sindsdien binnen diverse geledingen van het openbaar bestuur, ook in het buitenland, toegepast. De ervaringen die zijn opgedaan hebben geleid tot het vernieuwde 'Handboek Integriteitsonderzoek' dat in de eerste helft van 2003 door de AIVD wordt gepubliceerd. Met het handboek kunnen overheidsorganisaties zelfstandig integriteitsonderzoeken uitvoeren. Het is een preventief instrument waarmee de – vanuit integriteitsoptiek – meest structurele kwetsbaarheden binnen organisaties in kaart kunnen worden gebracht en maatregelen ter bevordering van de integriteit genomen kunnen worden. Het handboek kan worden gebruikt door elk type overheidsorganisatie en is bedoeld voor zelfonderzoek. In sommige gevallen kan de AIVD (op verzoek) het onderzoek begeleiden.

8.3.2 Expertmeeting vertrouwenspersonen integriteit

Binnen de rijksoverheid, en in toenemende mate binnen de andere overheidssectoren, zijn vertrouwenspersonen integriteit (VPI) aangesteld. Zij adviseren omtrent integriteitsvraagstukken en bemiddelen bij meldingen van integriteitsschendingen. In de praktijk blijken zich tal van vragen rondom de taken, bevoegdheden en positie van de VPI voor te doen, de invulling daarvan verschilt per organisatie. Medio 2002 hebben de AIVD en het directoraat-generaal Management en Personeel (DGMP) – beide onderdelen van het ministerie van BZK – een expertmeeting georganiseerd. Doel was te komen tot het uitwisselen van kennis en ervaring omtrent de VPI-functie. Deze inzichten en de daarbij behorende mogelijke oplossingen zijn vervat in een Handreiking die in het voorjaar van 2003 als brochure is verschenen. Deze bevat praktische richtlijnen en aanbevelingen en is geschikt voor alle overheden die reeds een VPI hebben of bezig zijn met het opzetten van een dergelijke voorziening.

8.3.3 Meldpunt Integriteitsaantastingen

Bij de AIVD is het Meldpunt Integriteitsaantastingen onder gebracht. Dit meldpunt is een voorziening waar een ieder (vermoedens van) aantastingen van de ambtelijke en bestuurlijke integriteit kan melden en waarbij de identiteit van de bron (bronbescherming) gewaarborgd wordt. De aantastingen kunnen betrekking hebben op

een bestuurder of medewerker van een ministerie, provincie, gemeente of politiekorps. Het meldpunt stelt alleen een vooronderzoek in naar een vermeende integriteitsaantasting indien de melding voldoet aan drie voorwaarden:

- de melding heeft betrekking op (vermeende) aantastingen van de ambtelijke of bestuurlijke integriteit;
- het gaat om meldingen die wijzen op een aantasting van de democratische rechtsorde, de staatsveiligheid of andere gewichtige belangen van de staat. Aantastingen manifesteren zich ondermeer in inbreuken op de geloofwaardigheid, betrouwbaarheid en legitimiteit van het openbaar bestuur;
- de meldingen zijn, voor zover bekend, niet al in behandeling bij, of kunnen niet in behandeling worden genomen door, andere ter zake competente organisaties.

In 2002 heeft de AIVD een folder vervaardigd waarin de uitgangspunten en werkwijze globaal staan beschreven. De folder is verspreid onder de relevante instellingen.

In onderstaande tabel is in de eerste kolom een jaartal opgenomen. In de tweede kolom wordt het totaal aantal meldingen dat in dat betreffende jaar binnen is gekomen gemeld. In de derde kolom is het aantal meldingen opgenomen waaraan gewerkt is in 2002. In de vierde kolom zijn de aantallen meldingen te vinden die afgesloten zijn in 2002. In de vijfde kolom tenslotte staat het aantal meldingen waar nog aan gewerkt wordt en die meegenomen zijn naar 2003.

Tabel

	Totaal aantal meldingen	Behandeld in 2002	Afgesloten in 2002	Werkvoorraad 2003
2000	44	1	1	0
2001	33	15	14	1
2002	54	54	39	15

Driekwart van de onderzoeken die het Meldpunt instelt naar integriteitsaantastingen betreft de rijksoverheid, politie en gemeenten. Er zijn geen onderzoeken ingesteld naar meldingen die betrekking hadden op provincies. De aard van de integriteitsaantastingen is zeer divers. In een kwart van de gevallen ging het om gevallen van fraude of corruptie. Daarnaast kwamen onder meer belangenverstrengeling, nevenwerkzaamheden en het lekken van vertrouwelijke informatie voor.

8.4 Beveiligingsbevordering van (buitenlandse) personen en objecten

De AIVD heeft de taak om de veiligheid van diplomatieke vertegenwoordigingen en internationale organisaties in Nederland te bevorderen. Dit vloeit voort uit verplichtingen die op de Nederlandse overheid rusten in het kader van een aantal verdragen en overeenkomsten. De AIVD geeft in dat kader gevraagd en ongevraagd beveiligingsadviezen aan internationale organisaties in Nederland. Tevens adviseert de AIVD over veiligheidsmaatregelen voor Nederlandse bewindspersonen, over orde- en veiligheidsmaatregelen voor staatsbezoeken en (andere) mogelijk risicovolle bezoeken van buitenlandse (hoge) gasten, of maatregelen ter bescherming van de waardigheid van diplomatieke en consulaire vertegenwoordigingen en internationale organisaties. Binnen deze advisering valt ook de beveiliging van gebouwen waar deze personen of organisaties gehuisvest zijn. Ook kunnen op verzoek van internationale organisaties veiligheidsonderzoeken worden verricht.

Op verzoek van het ministerie van Justitie heeft de AIVD in 2002 Europol geassisteerd bij het opstellen van een risico analyse die werd uitgevoerd in het kader van de door Europol gewenste aanpassing c.q. verbetering van het beveiligingsregime. Eind 2002 zijn op verzoek van Eurocontrol de contacten met de AIVD uitgebouwd. De AIVD zal Eurocontrol adviseren bij het inrichten van een door de organisatie gewenst vernieuwd beveiligingsplan, waarbij met name aandacht zal worden besteed aan de veiligheidsonderzoeken.

8.5 Veiligheidsonderzoeken

Alleen met een door of namens de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties afgegeven ‘verklaring van geen bezwaar’ kan een vertrouwensfunctie worden bekleed. In verband met een dergelijke verklaring stelt de AIVD een veiligheidsonderzoek in, of laat een veiligheidsonderzoek onder zijn verantwoordelijkheid instellen. Er bestaan verschillende categorieën vertrouwensfuncties, de A, B en C-functies. In deze vertrouwensfuncties kan de nationale veiligheid zeer grote schade (A-functie), schade (B-functie) of nadeel (C-functie) berokkend worden. De diepgang van het veiligheidsonderzoek is gerelateerd aan de zwaarte van de vertrouwensfunctie. Bij de politie kent men naast A-onderzoeken ook de minder zware P-onderzoeken.

8.5.1 Veiligheidsonderzoeken door de Koninklijke Marechaussee

De Koninklijke Marechaussee (KMar) voert veiligheidsonderzoeken uit ten behoeve van de burgerluchtvaart en geeft onder mandaat van de AIVD verklaringen van geen bezwaar af. In gevallen waarin een verklaring van geen bezwaar niet lijkt te kunnen worden afgegeven draagt de Koninklijke Marechaussee de onderzoeken over aan de AIVD. In 2001 betrof dat 3.334 onderzoeken. In 2002 is dit aantal met 1.155 onderzoeken gestegen naar 4.489 overgedragen onderzoeken. In 1.512 van de genoemde gevallen ging het om onderzoeken waarbij sprake was van relevante justitiële antecedenten en in 2.977 gevallen leverde het veiligheidsonderzoek in eerste instantie onvoldoende gegevens op.

8.5.2 Veiligheidsonderzoeken bij en door de politiekorpsen

De AIVD voert veiligheidsonderzoeken uit ten behoeve van de A-functies bij de politiekorpsen. De AIVD heeft in 2002 ten behoeve van de politie 434 A-onderzoeken in behandeling genomen.

In 2002 is voortgegaan met het introduceren van vertrouwensfuncties bij de politie en is gestart met het uitvoeren van veiligheidsonderzoeken conform de Wet veiligheidsonderzoeken door de politie. Het betreft hier de zogenoemde P-onderzoeken. De P-onderzoeken worden uitgevoerd door de politie en onder mandaat van de AIVD worden verklaringen van geen bezwaar afgegeven. Daar de P-vertrouwensfuncties minder kwetsbaar zijn dan de A-vertrouwensfuncties, zijn de P-onderzoeken minder diepgaand dan de A-onderzoeken.

In gevallen waarin een verklaring van geen bezwaar niet lijkt te kunnen worden afgegeven draagt de politie de P-onderzoeken over aan de AIVD. In 2002 zijn 16 politiekorpsen voortgegaan of gestart met de uitvoering van de P-onderzoeken. De resterende tien korpsen zullen naar verwachting in 2003 aanvangen met het uitvoeren van de P-onderzoeken. In totaal werden in 2002 459 P-onderzoeken aangeboden, waarvan er 391 werden afgerond. In slechts twee gevallen werd het onderzoek overgedragen aan de AIVD.

Conform eerdere schattingen zullen uiteindelijk circa 15.500 functies bij de politie zijn aangewezen als vertrouwensfuncties (circa 4.600 A-functies en 10.900 P-functies). In de komende jaren zullen ten behoeve van al deze functies veiligheidsonderzoeken worden ingesteld.

8.5.3 Overzicht aantallen functies en onderzoeken

Een overzicht van het aantal vertrouwensfuncties en het aantal in behandeling genomen veiligheidsonderzoeken in 2000, 2001 en 2002 is opgenomen in tabel 1.

Tabel 1 Vertrouwensfuncties (v.f.) en in behandeling genomen veiligheidsonderzoeken (v.o.)

	v.f. 2000	v.o. 2000	v.f. 2001	v.o. 2001	v.f. 2002	v.o. 2002
Rijksoverheid*	6.822	1.374	5.215	1.600	4.508	1.666
Defensie-orderbedrijven***	13.659	2.950	16.000	2.866	16.000	2.615
Burgerluchtvaart**	35.171	35.171	31.430	31.430	55.578	55.578
Politie					15.500	893
Vitale bedrijven***	1.314	796	1.547	918	1.547	1.738
Diversen****		1.513		1.470		1.644
Totaal	56.966	41.804	54.192	38.284	93.133	64.134

* Exclusief ministerie van Defensie en krijgsmacht, inclusief de AIVD.

** In de kolommen vertrouwensfuncties is het aantal veiligheidsonderzoeken vermeld, omdat in de burgerluchtvaart geen concrete vertrouwensfuncties zijn aangewezen. Een vastgesteld aantal vertrouwensfuncties dat vermeld zou kunnen worden ontbreekt dan ook. In de burgerluchtvaart is voor toegang tot de beschermde gebieden een pas vereist en een van de voorwaarden om zo'n pas te krijgen is een verklaring van geen bezwaar, die als uitkomst van een veiligheidsonderzoek is verstrekt.

*** In de kolommen vertrouwensfuncties is sedert 2001 het aantal personen opgenomen dat een vertrouwensfunctie vervuld.

**** De categorie 'diversen' betreft onderzoeken naar aanleiding van een verzoek van een ander land (924) of van een internationale organisatie (720) dat wordt gedaan in verband met de door dat land of die internationale organisatie gehanteerde beveiligingsmaatregelen.

Het aantal vertrouwensfuncties bij de rijksoverheid is in totaal gedaald. Bij het ministerie van Buitenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat, i.c. Raad van State en de Algemene Rekenkamer, is het aantal afgenomen. In 2002 heeft bij deze organisaties een heroverweging plaatsgevonden van het aantal v.f.'s en is besloten dat in een groot aantal gevallen kan worden volstaan met een verklaring omtrent gedrag. Bij het ministerie van Justitie is het aantal vertrouwensfuncties gestegen. In 2002 is het aantal vertrouwensfuncties bij de AIVD voor het eerst de in de aantallen opgenomen.

Het totale aantal in 2002 aangeboden onderzoeken is ten opzichte van het voorgaande verslagjaar explosief gegroeid met 25.850 onderzoeken. De stijging is enerzijds toe te schrijven aan de toename van het aantal veiligheidsonderzoeken in de burgerluchtvaart. Anderzijds is een groot aantal politiekorpsen in 2002 gestart met de uitvoering van de veiligheidsonderzoeken.

Het aanbod onderzoeken in de burgerluchtvaart is met 24.148 gestegen. Een oorzaak van deze toename is het hoge aantal veiligheidsonderzoeken (ca. 12.000) dat in 2002 werd verricht naar het cabine- en cockpitpersoneel van de KLM. Daarnaast heeft de werkgelegenheid in de burgerluchtvaart, na een aanzienlijke teruggang als gevolg van de aanslagen in de Verenigde Staten in september 2001, zich merkbaar hersteld.

Een overzicht van het aantal door de AIVD in behandeling genomen veiligheidsonderzoeken in 2000, 2001 en 2002 is opgenomen in tabel 2. De onderzoeken die de KMar heeft verricht in het kader van de burgerluchtvaart zijn hierin niet opgenomen, behalve de onderzoeken die de KMar aan de AIVD heeft overgedragen.

Tabel 2 Veiligheidsonderzoeken in behandeling genomen door de AIVD

	2000	2001	2002
A-onderzoek	1.071	1.055	1.679
B-onderzoek	7.514 (incl. 3.567 KMar)	7.709 (incl. 3.334 KMar)	9.755 (incl. 4.489 KMar)
C-onderzoek	1.615	1.424	1.152
Totaal	10.200	10.188	12.586

8.5.4 Resultaten

Op basis van de verrichte veiligheidsonderzoeken is in 2002 in 61.451 gevallen een verklaring van geen bezwaar afgegeven. Het aantal weigeringen om een verklaring van geen bezwaar af te geven steeg van 1.471 in 2001 tot 1.822 in 2002. De 1.822 weigeringen betroffen 1.765 B-onderzoeken ten behoeve van de burgerluchtvaart. De A-onderzoeken hebben in vier gevallen geleid tot een weigering dan wel intrekking van een verklaring van geen bezwaar. De in 2002 afgeronde A-onderzoeken ten behoeve van de politie hebben alle geresulteerd in een verklaring van geen bezwaar.

Van de 4.489 door de Koninklijke Marechaussee aan de AIVD overgedragen onderzoeken is in 2.049 gevallen een verklaring van geen bezwaar afgegeven; in 1.765 gevallen is een verklaring van geen bezwaar geweigerd. De werkvoorraad burgerluchtvaartonderzoeken van de AIVD bedroeg eind december 2002 675 onderzoeken.

In 2002 was de totale gemiddelde duur van een veiligheidsonderzoek dat door de AIVD werd ingesteld zeven weken. Het merendeel van de B- en C-onderzoeken werd ruim binnen de wettelijke behandeltermijn van acht weken afgehandeld. De door de KMar in behandeling genomen B-onderzoeken ten behoeve van de burgerluchtvaart hebben een gemiddelde doorlooptijd van drie weken. Overschrijdingen van de wettelijke behandeltermijn doen zich hoofdzakelijk voor bij de A-onderzoeken (waarbij in een veldonderzoek informanten gehoord moeten worden). In 2002 bedroeg de gemiddelde behandeltermijn van de A-onderzoeken 13 weken. De afhandeling van de A-onderzoeken ten behoeve van de politie nam gemiddeld 14 weken in beslag. De oorzaak van de vertraagde afhandeling is onder meer gelegen in de afhankelijkheid van de AIVD van informatie uit het buitenland. Aan de relatief lange doorlooptijden van de A-onderzoeken bij de politie liggen diverse andere oorzaken ten grondslag. Zo heeft de AIVD, conform de afspraak met de politie, de veiligheidsonderzoeken naar instromend personeel met voorrang afgehandeld. Voorts waren de vertrouwensfuncties nog niet voor alle korpsen formeel vastgesteld. Dit had tot gevolg dat reeds aangevraagde A-onderzoeken naar zittend politiepersoneel en onderzoeksaanvragen met betrekking tot functies waarvoor nog geen aanwijzingsbesluit beschikbaar was, slechts met aanzienlijke vertraging konden worden uitgevoerd.

8.6 Bezwaar en beroep

Op basis van de Algemene wet bestuursrecht bestaat de mogelijkheid tegen een weigering tot afgifte van een Verklaring van geen bezwaar achtereenvolgens bezwaar en beroep aan te tekenen.

In het jaar 2002 werden 49 bezwaarschriften ingediend en werden er ook 49 afgehandeld. De afgehandelde bezwaarschriften hadden betrekking op de jaren 2001 en 2002.

Vier bezwaarschriften werden ingetrokken. Van de resterende bezwaarschriften werden elf kennelijk niet ontvankelijk verklaard wegens het niet tijdig indienen van het

bezwaarschrift of omdat de gronden van het bezwaar ondanks een verzoek daartoe niet werden ingediend.

Twintig bezwaarschriften werden ongegrond verklaard en de overige veertien bezwaarschriften werden gegrond verklaard waarbij aan betrokkenen alsnog een Verklaring van geen bezwaar werd verstrekt.

De veertien bezwaren die gegrond werden verklaard, betroffen de volgende gevallen. Vier maal werd aan de bezwaardenden alsnog een Verklaring van geen bezwaar verstrekt op basis van aanvullende informatie die tijdens de bezwaarprocedure werd verkregen. Drie maal bleek dat de justitiële antecedenten op basis waarvan de Verklaring van geen bezwaar was geweigerd niet relevant waren in relatie tot de betreffende vertrouwensfunctie. In drie gevallen betroffen de justitiële antecedenten jeugdzonden en in twee gevallen waren de antecedenten verjaard. In één geval werd betrokkene alsnog vrijgesproken van de verdenking van een relevant strafbaar feit en in het laatste geval had zich een persoonsverwisseling voorgedaan.

Tenzij een bezwaarschrift - al dan niet na aanvullend onderzoek - kennelijk ongegrond of niet ontvankelijk moet worden verklaard, wordt het voor advies doorgezonden aan de Bezwarencommissie Veiligheidsonderzoeken. In het verslagjaar is van de Bezwarencommissie Veiligheidsonderzoeken 21 maal een advies ontvangen. In achttien gevallen adviseerde de commissie het bezwaar ongegrond te verklaren. In de overige drie gevallen werd geadviseerd het bezwaar gegrond te verklaren.

In het verslagjaar werd vier keer beroep aangetekend tegen een besluit op bezwaar. Een beroep werd ingetrokken en een ander ongegrond verklaard. De overige twee moeten nog worden behandeld.

Verder werd in het verslagjaar uitspraak gedaan in een beroepszaak uit 2001. Dit betrof een zaak waarbij een Verklaring van geen bezwaar was ingetrokken, omdat er ten aanzien van betrokkene relevante strafbare feiten bekend waren geworden. De rechtbank achtte de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties niet bevoegd om tot intrekking van de Verklaring van geen bezwaar over te gaan. De minister is tegen deze uitspraak in hoger beroep gegaan bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

9 Samenwerking

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de samenwerking van de AIVD in Nederland, het Koninkrijk en in internationaal verband.

9.1 Samenwerking in Nederland

Belangrijke vormen van samenwerking in Nederland zijn die met de politie, de samenwerking in het kader van de Grote Evaluatiedriehoek en Technische Evaluatiecommissie en de samenwerking met de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD).

9.1.1 Samenwerking met de Nederlandse politie

De AIVD moet over informatie kunnen beschikken omtrent regionale en lokale ontwikkelingen en omstandigheden in Nederland. Daarom regelt ook de nieuwe Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Wiv) dat ambtenaren van de politiekorpsen onder verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en overeenkomstig de aanwijzingen van het hoofd van de AIVD, werkzaamheden voor de AIVD kunnen verrichten (artikel 60 Wiv). Hoewel deze werkzaamheden in beginsel alle wettelijke taken van de AIVD kunnen betreffen, ligt er een groot accent op de onderzoekstaak, bijvoorbeeld waar het gaat om terrorisme en mensensmokkel en op de taak veiligheidsonderzoeken te verrichten. Door de ontwikkeling van de zogenaamde Politie-veiligheidsonderzoeken (zie hoofdstuk 8) is het aantal ambtenaren dat ex artikel 60 Wiv werkzaamheden voor de AIVD verricht in 2002 sterk gestegen. Wat betreft de onderzoekstaak worden de werkzaamheden voor de AIVD verricht door medewerkers van de regionale inlichtingendiensten (RID'en). Ten aanzien van de Politie-veiligheidsonderzoeken is het beeld meer gevarieerd: soms betreft dit medewerkers van de RID, soms andere afdelingen zoals bureau's Veiligheid en Integriteit.

In de Wiv is ook de regeling gehandhaafd dat ambtenaren van de politie via hun korpschef mededeling doen aan de AIVD van 'te hunner kennis gekomen gegevens' die voor de AIVD van belang kunnen zijn (artikel 62 Wiv). Ook in dit opzicht zijn de RID'en van grote waarde voor de AIVD. RID'en hebben namelijk zicht op

politiegegevens en zij kunnen door hun grote bekendheid met het werkerterrein van de AIVD alert zijn op de relevantie van deze gegevens voor de dienst.

De samenwerking tussen AIVD en RID'en is geïntensiveerd naar aanleiding van het 'Actieplan Terrorismebestrijding en Veiligheid' dat naar aanleiding van de aanslagen van 11 september 2001 is opgesteld en in het afgelopen jaar enkele keren is geactualiseerd. In dit kader zijn de RID'en namelijk ten behoeve van de terrorismebestrijding structureel met 20,5 formatieplaatsen uitgebreid. Bovendien is bepaald dat deze besteding in de jaarrekeningen van de korpsen afzonderlijk moet worden verantwoord. Onderdeel van de samenwerking op dit terrein zijn de bijeenkomsten van de AIVD en de RID met de gebiedsgebonden politiefunctionarissen, een project dat tot in 2003 doorloopt. Hiermee wordt onder andere getracht te bevorderen dat de politie op wijkniveau alert is op signalen over etnisch-religieuze spanningen, radicaliseringstendensen en wellicht zelfs rekrutering door islamistische extremisten en dat men informatie daarover aan de dienst verstrekt.

Een andere zeer relevante ontwikkeling voor de samenwerking tussen de AIVD en de politiekorpsen, waarbij de RID'en een grote rol spelen, is het project 'Landelijke Informatiecoördinatie van de Nederlandse Politie'. Dit project is opgezet om de nationale informatiecoördinatie van de politie te verbeteren door zowel op regionaal als op nationaal niveau informatieknooppunten in te stellen die over de grenzen van de openbare orde en de opsporing heen, zowel in crisissituaties als in vreedstijd, alle relevante (politie)informatie samenbrengen. Op regionaal niveau kunnen medewerkers van de RID hierbij in twee opzichten een belangrijke functie hebben. Dit betreft enerzijds hun rol – ex artikel 60 Wiv – als liaison van de AIVD bij de mogelijke exploitatie van gegevens van de dienst. Deze rol bestaat uit het beoordelen aan welke gegevens de Nederlandse politie behoefte heeft, uit het doen van navraag bij de AIVD of de dienst hierover beschikt en uit overleg met de AIVD over de vraag of, en zo ja in hoeverre en in welke vorm deze gegevens van de AIVD rechtmatig kunnen worden verstrekt aan politieambtenaren belast met de regionale informatiecoördinatie. Anderzijds zal de AIVD door middel van de medewerkers van de RID'en beter toegang tot gegevens van de politie krijgen. Zij kunnen dus uitvoering geven aan artikel 62 Wiv en gegevens die in het kader van de informatiecoördinatie van de Nederlandse politie beschikbaar zijn gekomen aan de AIVD zenden.

Als gevolg van het kabinetsstandpunt inzake het onderzoek van de Commissie Van den Haak wordt gewerkt aan een bredere en meer structurele samenwerking op nationaal niveau tussen de AIVD en de Nederlandse politie.

9.1.2 Grote Evaluatiedriehoek en Technische Evaluatie Commissie

De AIVD heeft in 2002 zitting gehad in de Grote Evaluatie Commissie (GED) en de Technische Evaluatie Commissie (TEC). Beide commissies zijn interdepartementale overlegorganen belast met advisering van de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Justitie over beveiligings- en bewakingsaangelegenheden. Gegeven de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid voor de beveiliging en bewaking in die kaders maakte de AIVD op verzoek van de TEC in 2002 dreigingsinschattingen en analyses van dreigingen tegen personen, specifieke objecten en/of gebeurtenissen. De conclusies van de TEC vormden de grondslag voor de adviezen over te treffen beveiligingsmaatregelen aan de genoemde ministers.

Naast bezoeken van staatshoofden en hoogwaardigheidsbekleders zijn o.a. het proces tegen Milosevic en de bezoeken aan hem van zijn echtgenote vaste aandachtspunten van de TEC geweest. Ook de effecten van de aanslag op 11 september 2001 beïnvloedden in 2002 de werkzaamheden en de vergaderfrequentie. Het koninklijk huwelijk op 2 februari 2002, de moord op Pim Fortuyn, zijn begrafenis en de politieke gevolgen daarvan, alsmede de begrafenis van Prins Claus waren meer dan opmerkelijke feiten, die niet alleen hebben geleid tot vele extra bijeenkomsten van de beide organen, doch ook tot een sterk en snel oplopend aantal vragen naar AIVD-dreigingsanalyses.

Mede naar aanleiding van de evaluatie van het tunnelincident is besloten tot een herziening van de circulaire bewakings- en beveiligingsaangelegenheden. De AIVD werd daar nauw bij betrokken. De moord op Pim Fortuyn en de instelling van de commissie Van den Haak hebben dit proces in een stroomversnelling gebracht. Onder verantwoordelijkheid van de Nationaal Coördinator Bewaking en Beveiliging wordt thans het gehele stelsel van beveiliging en bewaking herzien.

9.1.3 Samenwerking met de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

Op verschillende terreinen wordt samengewerkt met de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD). De internationale strijd tegen het terrorisme, de proliferatie van massavernietigingswapens en activiteiten van buitenlandse inlichtingendiensten zijn zowel aandachtsgebieden van de AIVD als van de MIVD. Daarnaast bestaan contacten op het terrein van de beveiligingsbevordering, de veiligheidsonderzoeken en bij de uitvoering van de Wet openbaarheid van bestuur.

9.1.4 Samenwerking tegen financiering van terrorisme

De bestrijding van financiering van terrorisme heeft in nationaal en internationaal verband grote aandacht. Op 27 december 2001 heeft de Europese Raad een Gemeenschappelijk Standpunt aangenomen waaraan een uitvoeringsverordening is gekoppeld inzake specifieke beperkende maatregelen tegen bepaalde personen en entiteiten. Deze verordening maakt het mogelijk om op basis van een door de Raad met unanimiteit vastgestelde lijst – ook wel de ‘freezelist’ genoemd – EU-breed tegoeden te bevriezen van personen en organisaties die door de EU in verband worden gebracht met terrorisme. Voorts is het verboden om financiële middelen, direct of indirect, ter beschikking te stellen aan personen of organisaties die op de lijst staan. Dit verbod is in de Nederlandse wetgeving geregeld door middel van een wijziging van de Sanctiewet. Het verrichten van transacties met en het ter beschikking stellen van middelen aan entiteiten die genoemd staan op de lijst is daarmee tot economisch delict bestempeld en als zodanig strafbaar. Het verbod ziet aldus toe op het ontnemen van het recht op eigendom van de entiteit. Aan de freezelist worden periodiek nieuwe organisaties toegevoegd aan de hand van dossiers die door de lidstaten of door derde landen worden ingediend. De AIVD vervult een rol in de dossiervorming ten behoeve van het toevoegen van entiteiten aan de Europese freezelist.

In de ministeriële Stuurgroep Terrorismen en Veiligheid (MSTV) van 16 november 2001 is besloten een protocol op te stellen, waarin de werkwijze wordt vastgelegd voor de uitvoering van de sanctiemaatregelen tegen entiteiten op de freezelist. In 2002 is dit protocol opgesteld door het ministerie van Financiën, het ministerie van Buitenlandse Zaken, het ministerie van Justitie, de toezichthouders in de financiële sector en de AIVD. De ministerraad heeft in 2002 kennis genomen van het protocol. Volgens dit protocol onderzoekt de AIVD of houders van tegoeden die in bestanden van financiële instellingen worden aangetroffen op de freezelist voorkomen.

9.1.5 Convenant met Meldpunt Ongebruikelijke Transacties

Ten behoeve van de optimalisering van de financiële informatiepositie van de AIVD is in november 2002 een convenant tussen de AIVD en het Meldpunt voor Ongebruikelijke Transacties (MOT) in werking getreden.

9.1.6 Bijdrage aan het Financieel Expertise Centrum

In 2002 leverde de AIVD een bijdrage aan de werkgroep Terrorismedefinanciering en Terrorismebestrijding van het Financieel Expertise Centrum (FEC). Aan deze werkgroep nemen deel de Autoriteit Financiële Markten, het Openbaar Ministerie, De Nederlandsche Bank, FIOD-ECD, KLPD, MOT, Pensioen- en Verzekeringskamer, Belastingdienst Grote Ondernemingen Amsterdam, en de politie Amsterdam/Amstelland.

9.1.7 Samenwerking met bij migratie betrokken actoren

De AIVD streeft ernaar om de bij het migratiedossier betrokken uitvoeringorganisaties en beleidsinstanties (met name de Immigratie- en Naturalisatiedienst, IND) tijdig van informatie te voorzien. Verder werkt de AIVD nauw samen met bij het migratiedossier betrokken overheidsinstanties bij het tijdig identificeren van personen die migratiekanalen gebruiken om Nederland binnen te komen, en die een gevaar kunnen vormen voor de nationale veiligheid. Het gaat hierbij onder meer om (potentiële) politiek en/of religieus-extremistische personen en medewerkers van buitenlandse inlichtingendiensten. Voorts heeft de AIVD meegewerkt aan de tweede rapportage over mensensmokkel, getiteld 'Mensensmokkel in beeld', die dit voorjaar aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden.

9.2 Samenwerking binnen het Koninkrijk

De veiligheidsdiensten van Aruba (VDA) en de Nederlandse Antillen (VNA) en de AIVD overleggen regelmatig met elkaar over de ontwikkelingen in de veiligheidssituatie in elk van de landen, teneinde vast te stellen in hoeverre ontwikkelingen in de afzonderlijke landen van belang zijn voor de veiligheidssituatie in één van de andere landen of voor het Koninkrijk als geheel. De Rijksministerraad heeft vastgesteld dat de diensten op het terrein van de terrorismebestrijding nauwer moeten samenwerken. De vorderingen op dit vlak verlopen moeizaam.

Met betrekking tot de Arubaanse dienst bestaat een belangrijk deel van de samenwerking uit ondersteunende activiteiten van de AIVD bij de uitbouw van de VDA tot een dienst die opgewassen is tegen de taken, die hem in de nieuwe Landsverordening zijn toebedeeld.

9.3 Internationale samenwerking

Het internationaal terrorisme heeft in het jaar 2003 voor een groot gedeelte de agenda van de internationale samenwerking beheerst. Het dreigende conflict in Irak wierp eveneens zijn schaduwen vooruit. Dit heeft zijn gevolgen voor de verschillende verschijningsvormen van deze samenwerking: het AIVD-liaisonnetwerk, bilaterale contacten met inlichtingen- en veiligheidsdiensten en multilaterale samenwerkingsverbanden.

Naast de geopolitieke situatie zorgt ook de nieuwe inlichtingentaak buitenland, die de AIVD sinds het in werking treden van de Wiv 2002 heeft, voor heroriëntatie van en extra inzet in de internationale samenwerking.

9.3.1 Het AIVD-liaisonnetwerk en de bilaterale contacten

Voor het onderhouden van de goede relatie met buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten, voor het in stand houden van een adequate, zelfstandige informatiepositie inzake ontwikkelingen in het buitenland en voor het behartigen van AIVD-belangen in den vreemde, beschikte de AIVD in 2002 over een vijftal permanente liaisons in het buitenland (Washington, Moskou, Caracas, Amman en Singapore). Daarnaast zijn er twee reizende liaisons met dezelfde opdracht die de regio's Midden-Europa en Middellandse Zeegebied/Noord-Afrika vanuit Nederland frequent bezoeken. Het liaisonnetwerk zal in 2003 uitgebreid worden met een zesde permanente liaison in de Verenigde Arabische Emiraten.

Een aantal buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten heeft officieel een medewerker bij de AIVD aangemeld als liaison. Deze woont veelal in Nederland of onderhoudt de relatie vanuit een buurland. Hun taak is identiek aan de taak die AIVD-liaisons in het buitenland hebben. Het aantal is groeiende en bedraagt nu ruim dertig. In totaal behoren meer dan honderd diensten over de gehele wereld tot het relatienetwerk van de AIVD.

9.3.2 Samenwerkingsverbanden van Europese inlichtingen- en veiligheidsdiensten

De AIVD maakt deel uit van de verschillende internationale samenwerkingsverbanden van inlichtingen- en veiligheidsdiensten waarin uitwisseling plaatsvindt van operationele gegevens, fenomeenstudies, scenarioanalyses of beleidsmatige inzichten. Tot deze samenwerkingsverbanden behoren de Europese Unie (EU), de Counter

Terrorist Group (CTG), de Midden-Europa Conferentie (MEC), en het NATO-Special Committee

De agenda van EU-overleg werd in 2002 in hoge mate bepaald door veiligheidszaken. Dit liet de AIVD niet onberoerd. Niet alleen op het terrein van Justitie en Binnenlandse Zaken maar vooral ook op het terrein van Buitenlandse Zaken was er veel meer aandacht voor terrorismebestrijding en aanverwante onderwerpen. Dit leidde tot tal van maatregelen, waarbij de initiatieven tot versterking van internationale samenwerking, de aandacht voor dialoog dan wel samenwerking met derde landen en het aanpakken van financiering van terrorisme in het oog sprongen.

De CounterTerrorist Group (CTG), een direct na 11 september 2001 ingesteld overleg van directeuren terrorismebestrijding van de veiligheidsdiensten van de EU-lidstaten, kwam viermaal bijeen. Belangrijkste product van deze groep zijn dreigingsanalyses op het terrein van islamistisch terrorisme, die aan de hoogste EU-gremia ter beschikking worden gesteld. In 2002 is gewerkt aan het versterken van de institutionele basis van de groep, waarbij als uitgangspunt geldt dat op een flexibele wijze in goed onderling vertrouwen moet worden samengewerkt gezien de gevoeligheid van de informatie die in de groep rondgaat.

Ook direct na 11 september 2001 werd een taskforce terrorismebestrijding bij Europol opgericht, waaraan de AIVD via een liaison deelnam. Deze taskforce werd in de staande organisatie van Europol geïntegreerd.

Eind 2002 zijn in EU-verband afspraken gemaakt om elkaars nationale systematiek bij terrorismebestrijding te evalueren. De AIVD neemt hieraan actief deel, vooral ook met het oog op het Nederlands EU-voorzitterschap in 2004. De verwachting is dat deze evaluatieronde zal leiden tot nieuwe beleidsinitiatieven voor de samenwerking in EU-verband tussen inlichtingen- en veiligheidsdiensten, politie en justitie.

Binnen het contraterrorisme samenwerkingsverband van de ministeries van Buitenlandse Zaken werd veel aandacht besteed aan het maken van landen- en regioanalyses met als doel vast te stellen hoe de EU kan bijdragen aan terrorismebestrijding elders. Deze analyses geschiedde door terrorisme-dreiging in een land of regio af te zetten tegen het vermogen van betrokken overheden zich tegen terrorisme te weer te stellen. Nederland nam diverse analyses voor zijn rekening. Deze werden in nauwe samenwerking tussen het ministerie van Buitenlandse Zaken en de AIVD gemaakt. Om vast te stellen hoe EU-hulp bij terrorismebestrijding elders gestalte kan krijgen, wordt ook gebruik gemaakt van zogenaamde fact-finding missies naar derde landen. De AIVD nam daaraan enkele malen deel, onder andere aan een missie naar Indonesië na de aanslag op Bali.

De aandacht voor financiering van terrorisme kwam in een stroomversnelling. Het onderwerp is niet alleen in EU-verband maar ook in VN-verband hoog op de agenda gezet, wat een reeks aan maatregelen ter bevrozing van tegoeden van terroristische organisaties tot effect had. In EU-verband wordt het uitvoerende werk, het plaatsen van terroristische groepen en personen op de lijst bevrozing tegoeden gedaan in een werkgroep, een zogenaamd clearinghouse. Het werk in Brussel maar vooral in iedere lidstaat is multidisciplinair, vereist veel afstemming, is kortom arbeidsintensief. De vraag naar vergroting van de efficiëntie in vergelijking met andere instrumenten tegen terrorisme is dan ook regelmatig aan de orde.

Vermeldenswaard is tenslotte dat op initiatief van de Europese Raad en onder directe verantwoordelijkheid van de Hoge Vertegenwoordiger ook binnen het EU-Raadsecretariaat een impuls is gegeven aan terrorismebestrijding. Begin 2002 is het Situation Center (SitGen) opgericht dat zich bezighoudt met analyse van crisisgebieden in de wereld en mogelijke repercussies naar de EU.

In 2002 heeft de MEC (Midden-Europa Conferentie), een samenwerkingsverband van een aantal West-Europese en Centraal Europese veiligheidsdiensten, een voorbereidende rol gespeeld bij de toetreding tot de EU in 2004 van een tiental nieuwe landen. Dit samenwerkingsverband is op initiatief van de AIVD in 1994 opgericht met als voornaamste doel het ondersteunen van democratiseringsprocessen in de voormalige Oostblokstaten.

Het NATO Special Committee (NSC), waarin de hoofden van de civiele veiligheidsdiensten van de NAVO-lidstaten zitting hebben, heeft geconstateerd dat de NAVO zich in een proces van verandering bevindt. Het accent binnen de NAVO verschuift van een militaire oriëntatie naar een meer civiele. Zo bestaat er binnen de NAVO grote behoefte aan het samenbrengen van intelligence verkregen uit militaire bronnen met die van de civiele diensten. Voorgesteld wordt periodieke gezamenlijke vergaderingen van het NSC (civiel) en de NATO Intelligence Board (militair) te organiseren. Dit voorstel is in beraad genomen. De AIVD heeft een medewerker bij de ad hoc Analytical Cell van de NAVO gedetacheerd. Deze cel is opgericht in reactie op de aanslagen van 11 september 2001. Binnen deze cel wordt de intelligence uit de lidstaten geanalyseerd en verwerkt in tweewekelijkse dreigingsanalyses. Het comité heeft gesprekken gevoerd met de diensten van de landen die zijn aangemerkt als geschikte kandidaten voor NAVO-lidmaatschap over de rol van de veiligheidsdiensten in NAVO-kader.

10 Communicatie, inzageverzoeken en klachten

In dit hoofdstuk komen het telecommunicatiebeleid van de AIVD, de inzageverzoeken en de behandeling van klachten aan de orde.

10.1 Communicatie

De transparantie die in deze tijd van de overheid wordt gevraagd, geldt ook voor inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Openheid en controleerbaarheid behoren dan ook tot de uitgangspunten van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten die in 2002 van kracht werd. In zijn communicatiebeleid tracht de AIVD zoveel mogelijk aan die openheid gestalte te geven door het op verzoek en uit eigen beweging verstrekken van informatie aan pers en publiek. Een belangrijke doelstelling is daarbij ook in brede kring de aandacht vestigen op actuele veiligheidsvraagstukken en zo de maatschappelijke weerbaarheid tegen bepaalde dreigingen te vergroten. Bij de openheid worden uiteraard de grenzen in acht genomen die horen bij het karakter van een inlichtingen- en veiligheidsdienst.

In 2002 zijn naast het jaarverslag twee AIVD-rapportages verschenen: 'De democratische rechtstorde en islamitisch onderwijs, buitenlandse inmenging en anti-integratieve tendensen' en 'Rekrutering in Nederland voor de jihad, van incident naar trend'. Ook is het hoofd AIVD bij verschillende gelegenheden in de openbaarheid getreden. Zo gaf hij bij de verschijning van het jaarverslag 2001 en bij de publicatie van het rapport over rekrutering voor de jihad een persconferentie, waarbij ook werd ingegaan op vragen van de media.

Na de terroristische aanslagen in de VS op 11 september 2001 is de publieke belangstelling uit binnen- en buitenland voor het werk van de AIVD sterk toegenomen. Dit komt tot uitdrukking in een groot aantal perspublicaties waarin de dienst wordt genoemd.

Sinds mei 2002 kent de AIVD een eigen website (www.AIVD.nl), die zicht biedt op alle publiekelijk toegankelijke informatie over de dienst. De website wordt dagelijks door zo'n tweehonderd bezoekers geraadpleegd.

10.2 Inzageverzoeken

Met het van kracht worden van de WIV 2002 is een nieuwe inzage-regeling in werking getreden. In grote lijnen komt deze overeen met de regeling die tot die tijd gold, op enkele punten wijkt zij er van af. Zo zijn de gegevens van overleden personen in principe toegankelijk geworden voor eerste graad familieleden. De gebruikelijke restricties die inhouden dat gegevens geen zicht mogen bieden op het actueel kennisniveau, bronnen of werkwijzen van de AIVD, blijven daarbij uiteraard van kracht. Verder is de termijn voor het behandelen van aanvragen tot kennisneming verlengd van zes weken tot drie maanden met een mogelijkheid van verdaging voor ten hoogste vier weken. Van de verdaging moet tijdig en met een schriftelijke motivering, mededeling worden gedaan aan de aanvrager. Dankzij de verlenging van de behandeltermijn is de AIVD in staat gebleken de vaak arbeidsintensieve inzageverzoeken binnen de wettelijke termijn af te handelen.

Eind 2002 waren er 35 inzageverzoeken, vijf bezwaarschriften, negen beroepsprocedures en 24 hogerberoepsprocedures in behandeling. Vastgesteld kan worden dat de achterstanden, waarvan begin 2002 nog sprake was, fors zijn afgenomen.

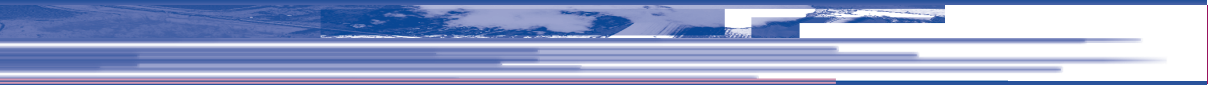
10.3 Klachten

Wanneer burgers menen onbehoorlijk te zijn behandeld door de AIVD kunnen zij daarover een klacht indienen bij de dienst zelf, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties of bij de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de Tweede Kamer. Indien de beantwoording van de klacht door deze instanties de burger niet tot tevredenheid stemt, kan hij/zij zich bovendien nog wenden tot de Nationale ombudsman.

In het verslagjaar zijn bij de AIVD vier klachten ingediend. De eerste klacht betrof het vermoeden van de klager dat over hem informatie was verstrekt aan een journalist. Hiervan bleek geen sprake te zijn geweest. De tweede klacht werd ingediend naar aanleiding van de toepassing van een bijzondere bevoegdheid jegens de klager. Deze verkeerde in de veronderstelling dat de AIVD niet over genoemde bevoegdheid beschikte en daarom onrechtmatig handelde. In deze zaak heeft de AIVD na intern onderzoek geconcludeerd dat er geen sprake was van onrechtmatig handelen en dat

ook overigens niet is gebleken van enige onbehoorlijke gedraging. De derde klacht werd niet in behandeling genomen. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft betrokkene namelijk in 2001 meegedeeld dat, zoals is besproken met de Tweede Kamer, zijn klachten over de dienst volledig zijn afgehandeld en dat zijn brieven daarover niet meer in behandeling zullen worden genomen. De laatste klacht tenslotte werd aan de AIVD doorgezonden door de Nationale ombudsman en had betrekking op het uitblijven van een reactie op een verzoek om informatie. De Nationale ombudsman nam de klacht niet zelf in behandeling, omdat klager zich niet eerst tot de dienst had gewend. Na ontvangst van de klacht bij de AIVD is het verzuim zo spoedig mogelijk hersteld.

Bij de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten zijn twee klachten ingediend welke onder de aandacht van de dienst zijn gebracht. Eén klager werd, omdat hij middels zijn schrijven aan de commissie mogelijk beoogde de Staat der Nederlanden aan te klagen wegens vermeende oorlogsmisdaden, door de commissie verwezen naar de bevoegde rechterlijke instantie. Het betrof iemand met wie de dienst ook reeds meermalen heeft gecorrespondeerd met betrekking tot hetzelfde onderwerp. De andere klager betichtte de dienst van onzorgvuldig handelen wegens het niet-verlenen van inzage in zijn AIVD-dossier. Hij had hierover tevens beroep aangetekend bij de Arrondissementsrechtbank te Groningen. De commissie onthield zich daarom van enige uitspraak in deze zaak. Daarnaast zijn twee klachten gericht aan de commissie ingetrokken en vervolgens ingediend bij de Nationale ombudsman. Eén daarvan is door de Nationale ombudsman (nog) niet aan de AIVD voorgelegd en één is thans in behandeling. Beide klachten hebben betrekking op vermeend onrechtmatig handelen van de dienst. Tenslotte is in verband met een derde klacht desgevraagd aan de Nationale ombudsman gemeld dat de AIVD niet betrokken is bij door klager veronderstelde afluisterpraktijken.

11 Interne bedrijfsvoering

In dit hoofdstuk over de bedrijfsvoering van de AIVD wordt ingegaan op de onderwerpen personeel, informatievoorziening, facilitair bedrijf, registratie, documentatie en archief, kwaliteitsmanagement, financiën en de bedrijfsvoeringsmededeling.

11.1 Personeel

In 2002 bedroeg de instroom van personeel 127 personen, de uitstroom 35. Op 31 december waren 842 mensen in dienst. Bij deze getallen dient te worden opgemerkt dat het effect van de vergrijzing ook bij de AIVD de komende jaren fors zal toenemen. De uitstroom als gevolg hiervan bedraagt tot 2010 ruim tweehonderd medewerkers. Tegelijkertijd is er de komende jaren een gestage groei van de organisatie. Dit zet een extra druk op de instroom en met name het inwerken en opleiden van nieuwe medewerkers. Naast het op centraal niveau onderbrengen van werving en selectie is voorts een traject ontwikkeld waarmee kan worden voorzien in een hoogwaardige inwerkperiode van nieuwe medewerkers.

Daarnaast is besloten de bestaande operationele functies, ondergebracht bij teams, op te heffen en in plaats daarvan een brede groepsfunctie op verschillende niveaus in te stellen. Deze organisatiewijziging draagt bij aan kwaliteitsverbetering en biedt meer ontwikkelingsmogelijkheden voor de individuele medewerker.

Ter ondersteuning van het personeelsbeleid is gestart met de introductie van functie- en persoonsprofielen. Hierdoor wordt onder meer beschikt over resultaatgericht beschreven functie-informatie en, aan de hand van inzicht in noodzakelijke competenties, over de essentiële vereisten voor een functie. Van ruim 75% van alle functies zijn inmiddels functieprofielen beschikbaar. Tevens is in september het persoonsprofiel geïntroduceerd waarmee meer objectieve informatie beschikbaar komt over de specifieke ervaring en competenties waarover medewerkers beschikken.

Als gevolg van de introductie van de Wet Poortwachter zijn de administratieve procedures aangepast en werkenderwijs worden leidinggevend en medewerkers vertrouwd gemaakt met de consequenties van de wet. De extra aandacht voor ziekteverzuim en reïntegratie in de afgelopen jaren heeft geleid tot een relatief laag

ziekteverzuim (5%). Met name een aantal nieuwe faciliteiten en de intensieve samenwerking met o.a. de Arbo-dienst in het kader van de Wet Poortwachter is wel aanleiding om de ambities op dit punt nog verder aan te scherpen.

Onder invloed van de groei van de organisatie is de vraag naar kinderopvangfaciliteiten sterk gestegen. Verwacht wordt dat deze trend zich de komende jaren zal doorzetten met, als gevolg van de aanzienlijke tariefsverhoging in deze sector, stevige financiële implicaties voor de werkgeversbijdrage.

11.2 Informatievoorziening

Bij het verrichten van zijn taken hanteert de AIVD, in lijn met het gestelde in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002, het uitgangspunt dat informatie wordt ingewonnen op een wijze die recht doet aan beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit. Tegen die achtergrond is geïnvesteerd in verbetering van de toegang tot het internet en andere informatienetwerken. De interne netwerkinfrastructuur is uitgebreid tot een niveau, waarop vanaf iedere werkplek de mogelijkheid tot het raadplegen van dergelijke netwerken bestaat. Daarbij is rekening gehouden met de hoge eisen die aan de beveiliging worden gesteld.

Om ook in geval van calamiteiten de 24-uurs beschikbaarheid van de automatisering nog beter te waarborgen, zijn inmiddels aanvullende voorzieningen getroffen.

De mogelijkheden om via datacommunicatie informatie uit te wisselen met binnen- en buitenlandse zusterdiensten zijn verder uitgebreid door een aantal netwerken compleet te vernieuwen en het aantal aansluitingen te vergroten. De voortgaande intensivering van internationale samenwerking behoudt ook de komende jaren bijzondere aandacht.

11.3 Facilitair bedrijf

De aspecten van het facilitair bedrijf die hier aan de orde komen zijn de huisvesting, de inkoop van goederen en diensten en de milieuzorg.

11.3.1 Huisvesting

Door de groei van de dienst werd de behoefte aan meer kantoorruimte groter en urgenter. In samenwerking met de Rijksgebouwendienst kon in 2002 het huurcontract worden overgenomen van een voor de AIVD geschikt extra kantoorpand. Daar een

situatie wordt verkozen, waarin in de (nabije) toekomst alle medewerkers onder één dak werkzaam zijn, heeft onderzoek plaatsgevonden naar daarvoor in aanmerking komende locaties. Dit heeft ertoe geleid dat besloten is tot verhuizing naar Zoetermeer in 2007, alwaar de dienst gehuisvest wordt in het kantoorgebouw van OC&W.

11.3.2 Inkoop van goederen en diensten

Door middel van een onderzoek is aandacht besteed aan de vraag op welke punten het inkoopbeheer van de dienst verder kan worden geprofessionaliseerd. Vooruitlopend op de resultaten van dit onderzoek is al besloten dat er nadrukkelijker naar wordt gestreefd om door middel van schaalvergroting (in samenwerking met andere departementen en diensten) voordeel te behalen. Inmiddels zijn daarmee de eerste (financiële) resultaten behaald. Door het sluiten van meer mantelcontracten voor steeds terugkerende bestellingen wordt de administratieve werklast beperkt en vereenvoudigd.

11.3.3 Milieu

De AIVD geeft mede uitvoering aan het milieubeleid in de rijksdienst. Dat houdt in, dat het streven is gericht op het behalen van normen die certificering volgens ISO 14001 mogelijk maakt.

Dit is een internationale norm voor milieuzorg, bedoeld om organisaties te voorzien van een doeltreffend milieuzorgsysteem. Met behulp van deskundige ondersteuning zijn in 2002 alle voorbereidingen getroffen om het mogelijk te maken dat in het tweede kwartaal van 2003 officiële certificering van de AIVD plaats vindt.

11.4 Registratie, documentatie en archief

In 2002 is het rapport van het Institutioneel Onderzoek naar het handelen van de dienst in de periode 1945-2002 afgerond. Dit rapport is inmiddels gepubliceerd. Op basis van het Institutioneel Onderzoek is, in samenwerking met het Nationaal Archief, een concept archiefselectielijst opgesteld. De lijst bestaat uit handelingen die zijn opgesteld op basis van het institutioneel onderzoek en waaraan selectiecriteria zijn gekoppeld. De handelingen zijn onder te verdelen in algemene, en specifieke taken van de AIVD. Deze lijst zal in de eerste helft van 2003 worden aangeboden aan het Nationaal Archief waarmee het formele vaststellingstraject in gang wordt gezet.

In het afgelopen jaar zijn alle Regionale Inlichtingendiensten bezocht voor een schouwing van de administratie. Het doel van deze schouwingen is vast te stellen of de administraties voldoen aan de Wiv 2002. Daarnaast bevorderen de schouwingen de uniforme werkwijze. Afgezien van kleine uitvoerende verschillen kon worden geconcludeerd, dat de kwaliteit van de administratie bij de RID-en in de voorafgaande periode verder is verbeterd. In de schouwing van 2003 zal extra aandacht worden besteed aan de naleving van de richtlijnen voor de administratieve verwerking van politieonderzoeken die op grond van de Wet veiligheidsonderzoeken worden verricht.

11.5 Kwaliteitsmanagement

In 2002 is door de AIVD een begin gemaakt met de invoering van het stelsel van kwaliteitszorg van het Instituut Nederlandse Kwaliteit (INK). Hiermee zal tevens kennismangement, dat als wezenlijk onderdeel van het kwaliteitsbeleid wordt beschouwd, worden vormgegeven.

Op het gebied van de administratieve organisatie is vooral invulling gegeven aan de inwerkingtreding van de nieuwe Wiv. Op de datum van inwerkingtreding van de Wiv waren alle procedures met betrekking tot het gebruik van bijzondere bevoegdheden beschreven en in het handboek Administratieve Organisatie opgenomen. Ten aanzien van bijzondere bevoegdheden die volgens de Wiv kunnen worden gemandateerd werd een mandaatbesluit vastgesteld.

Voorts heeft het kwaliteitsbureau van de AIVD een coördinerende rol gespeeld bij de uitvoering van de voor 2002 geplande evaluatieonderzoeken op het gebied van de reorganisatie van de toenmalige BVD in 1998, veiligheidsonderzoeken, illegale migratiestromen en de inbedding in 2001 van het Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging. Daarnaast zijn diverse kwaliteitsonderzoeken verricht op het gebied van operationele en bedrijfsvoeringsprocessen.

11.6 Financiën

De begroting van de AIVD maakt onderdeel uit van de begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De opstelling, uitvoering en verantwoording van de begroting maken dan ook deel uit van het financiële proces binnen het ministerie van BZK.

De financiële middelen binnen de AIVD worden voornamelijk ingezet voor betaling

van salarissen en uitgaven voor de bedrijfsvoering. Daarnaast is sprake van een ‘geheime begroting’, die de operationele uitgaven van de dienst omvat.

De begroting van 2002 is opgesteld vóór de aanslagen van 11 september 2001. Naar aanleiding van deze aanslagen is, zoals vermeld in het actieplan Terrorismebestrijding en Veiligheid, geïnvesteerd in de uitbreiding van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Voor de AIVD heeft dit geleid tot een uitbreiding van de begroting 2002. De uitbreiding is aangewend voor extra inzet op het gebied van terrorismebestrijding.

Het totale financiële beeld over 2002 laat zien dat de begroting van de AIVD in zijn geheel is benut. Het resultaat van de benutting is beschreven in de voorgaande hoofdstukken van dit jaarverslag. In zijn algemeenheid geldt dat de dienst erin is geslaagd om de middelen op een doelmatige en doeltreffende wijze te besteden. Hiervoor is gedurende het jaar wel op basis van bijgestelde prioriteiten tot reallocatie overgegaan. Per saldo is sprake geweest van een jaar waarin toenemende budgettaire krapte zich heeft gemanifesteerd in gemaakte keuzes op het gebied van zowel de inzet van primaire capaciteit, als de besteding van middelen voor faciliterende en ondersteunende diensten. Enkele uitgestelde bestedingen zullen in 2003 alsnog gedaan moeten worden.

Begroting 2002 (realisatiecijfers)

Personele uitgaven	€ 41,7 mln
Materiële uitgaven	€ 23,7 mln
Geheime uitgaven	€ 1,9 mln

11.7 Bedrijfsvoeringsmededeling

Conform het op artikel 21 van de Comptabiliteitswet gebaseerde referentiekader voor de mededeling over de bedrijfsvoering, wordt in deze paragraaf separaat inzicht gegeven in de mate waarin binnen de AIVD sprake is van een systematische sturing en beheersing van de primaire en ondersteunende bedrijfsprocessen in de vorm van een management-controlsysteem, als waarborg voor het bereiken van de doelstellingen van de organisatie.

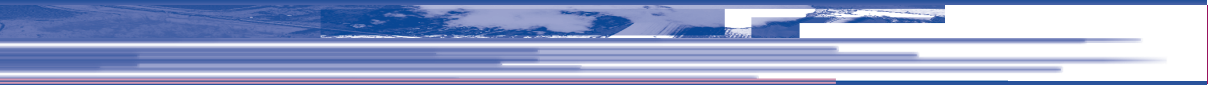
Een belangrijk gegeven is de invoering van een geïntegreerde beleids-, beheers- en begrotingscyclus. Met de invoering van deze cyclus is in 2002 een begin gemaakt met de afstemming van informatiebehoeften op diverse niveau's binnen de dienst en tussen de dienst en het ministerie. Tot de cyclus worden producten gerekend vanuit de interne organisatie van de dienst, zoals directiejaarplannen en tussenrapportages, alsook producten die tot stand komen op initiatief van het ministerie, zoals managementrapportages. Op basis van de cyclus wordt informatie beschikbaar gesteld waarmee effectieve sturing en beheersing kan plaats vinden op zowel het primaire proces als de ondersteunende processen.

Met de departementsleiding zijn afspraken gemaakt over de wijze waarop in 2003 aan de informatieuitwisseling verder vorm wordt gegeven.

Gedurende het verslagjaar is in toenemende mate sprake geweest van uitwisseling van sturings- en beheersinformatie. Op diverse niveau's binnen de organisatie zijn procedures en formats ontwikkeld voor de beoordeling van de effectiviteit van operationele processen. Bijsturing op basis van deze beoordeling, door in- of extensivering van activiteiten of verleggen van prioriteiten, heeft gestructureerd plaatsgevonden. Ook in de ondersteunende processen hebben combinaties van kwalitatieve en kwantitatieve informatie een steeds grotere rol gespeeld in de afweging rond het aanwenden van beperkte middelen.

Door het beschikbaar komen van meer informatie worden risico's in de uitvoering van de bedrijfsprocessen beter zichtbaar. Een risico-analyse van de bedrijfsprocessen, zoals voorgeschreven in het referentiekader voor de mededeling over de bedrijfsvoering, is inmiddels van start gegaan. Door de accountant zijn wel enkele ondersteunende processen aan een procesanalyse onderworpen. Hieruit bleek dat in zijn algemeenheid sprake is van een ordelijke procesgang. Tegelijkertijd heeft de accountant bij de controle over de jaarafsluiting op andere processen enkele verbeterpunten geconstateerd.

Verdere groei van het management-controlsysteem zal in 2003 vorm worden gegeven. Daartoe is in 2002 een belangrijke stap gezet met het jaarplan voor 2003, waarin doelstellingen, activiteiten en kosten meer in samenhang met elkaar worden gepresenteerd. De AIVD zal een forse inspanning leveren om het middel van evaluatieonderzoeken verder te ontwikkelen.

Lijst van afkortingen

AAR-9:	Algemene aanwijzing voor Rijksdienst, aanwijzing voor de beveiliging van staatsgeheimen en vitale onderdelen bij de Rijksdienst
ACRA:	Algemene Coördinatie Raad Afghanistan
AEL:	Arabisch Europese Liga
AK-partij:	Adalet ve Kalinma Partisi, Partij voor Rechtvaardigheid en Ontwikkeling
AIVD:	Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
AJAI:	Al Jama'at al Islamiya, Egyptische politiek-islamitische groepering
AZB:	Antizionistische Beweging
BIB-beraad:	Bijzondere Informatiebeveiligingsberaad
BIF:	Benevolence International Foundation
BIN:	Benevolence International Nederland
BPR:	Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten
BPRC:	Biomedical Primate Research Centre
BTWC:	Biologische en Toxische Wapens Verdrag
BVD:	Binnenlandse Veiligheidsdienst
BZK:	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CD:	Centrumdemocraten
COVG:	Centraal Orgaan Uitgifte Verklaringen Omtrent het Gedrag
CPP:	Communist Party of the Philippines
CRAN:	Coördinatie Raad Afghanistan in Nederland
CSPAG:	Commission Security Policy Advisory Group, EU
CTG:	Counter Terrorist Group
CVIN:	Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland
CWC:	Chemische Wapens Verdrag
DGMP:	directoraat-generaal Management en Personeel
DHKP/C:	Revolutionaire Volksbevrijdingspartij/Front, Turkije
DNB:	De Nederlandsche Bank
ECD:	Economische Controledienst
EIJ:	Egyptian Islamic Jihad, terroristische organisatie
ESA:	European Space Agency

EU:	Europese Unie
FAVON:	Federatie Afghaanse Vluchtelingenorganisatie in Nederland
FEC:	Financieel Expertise Centrum
FIOD:	Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst
FKM:	Front Kedaulatan Maluku
FSB:	Federalnaya Sluzhba Bezopasnosti, Federale Veiligheidsdienst, Rusland
GED:	Grote Evaluatiedriehoek
GIA:	Groupe Islamique Armée, Algerijnse terroristische groepering
GICM:	Groupe Islamique Combattants Marocain
GPS:	Global Positioning System
GRU:	Glavnoye Razvedyvatelnoye Upravleniye, militaire inlichtingendienst, Rusland
GSPC:	Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat (afsplitsing van de GIA)
HUT:	Hizb al-Tharir, Turkse internationale radicaal-islamitische beweging
IAEA:	International Atomic Energy Agency
ICC:	International Criminal Court, Internationaal Strafhof
ICG:	International Crisis Group
ICT:	informatie- en communicatietechnologie
ICTY:	International Court , Joegoslavië Tribunaal
IND:	Immigratie- en Naturalisatiedienst
INK:	Instituut Nederlandse Kwaliteit
IISS:	International Institute for Strategic Studies
ISO:	International Organisation Standardization
JI:	Jemaah Islamiyya, Aziatische samenwerkingsverband van moslim-extremisten
JKLF:	Jammu and Kashmir Liberation Front
KADEK:	Congres voor Vrijheid en Democratie in Koerdistan
KGB:	Komitet Gosudarstvennoi Bezopasnoti, veiligheidsdienst van voormalige Sovjet-Unie
KLM:	Koninklijke Luchtvaartmaatschappij
KLPD:	Koninklijke Landelijke Politiediensten
KMAR:	Koninklijke Marechaussee

LIFG:	Libyan Islamic Fighting Group
LN:	Leefbaar Nederland
LPF:	Lijst Pim Fortuyn
MEC:	Midden Europa Conferentie
MHP:	Milliyetçi Hareket Partisi, Partij van Nationale Actie
MICIV:	Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
MIVD:	Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
MKO:	Mujahedin-e Khalq, Iraanse oppositiegroepering
MOIS:	Iraanse inlichtingendienst
MOT:	Meldpunt voor Ongebruikelijke Transacties
MWL:	Moslim Wereld Liga
MSTV:	ministeriële Stuurgroep Terrorisme en Veiligheid
NAEWF:	NATO Airborne Early Warning & Control Force te Geilenkirchen
NAMSA:	NATO Maintenance and Supply Agency te Luxemburg
NAPMA:	NATO Airborne Early Warning and Control Program Management Agency
NAVO:	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NBC-wapens:	Nucleaire, Biologische en Chemische wapens
NBV:	Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging
NC3A:	NATO Consultance, Command & Control agency
NGO:	niet-gouvernementele organisatie
NNP:	Nieuwe Nationale Partij, extreem-rechtse Nederlandse splinterpartij
NPA:	New People's Army, militaire tak van de CPP op de Filippijnen
NPV:	Non-proliferatie Verdrag
NRCI:	National Resistance Council Iran
NSA:	National Security Authority
NSC:	NATO Special Committee
NVU:	Nederlandse Volks-Unie
OC&W:	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
OM:	Openbaar Ministerie
OPCW:	Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons
PGA:	Peoples' Global Action, wereldomvattende antiglobaliseringsbeweging
PPME:	Persatuan Pemuda Muslim se Eropa, Indonesische Moslimorganisatie

PKK:	Partiye Karkeren Kurdistan, Koerdische Arbeiderspartij
PVK:	Pensioen- en Verzekeringskamer
RID:	Regionale Inlichtingendienst
RIV:	Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
RMS:	Republiek Maluku Selatan, Regering in ballingschap van de Republiek der Zuid-Molukken
SFN:	Stormfront Nederland
SHAC:	Stop Huntingdon Animal Cruelty, VK
SIM:	Solidariteit met Iraanse Mensen
SITCEN:	Situation Centre
SVR:	Slushba Vneshney Razvedky, buitenlandse inlichtingendienst, Rusland
TEC:	Technische Evaluatie Commissie
TFN:	Turkse Federatie Nederland
TWH:	Takfir Wal Hijra, radicaal-islamitische stroming
UNSCOM:	UN Special Commission
UNMOVIC:	UN Monitoring, Observation, Verification and Inspection Committee
V&W:	Ministerie van Verkeer en Waterstaat
VDA:	Veiligheidsdienst Aruba
VEWIN:	Vereniging van Waterbedrijven in Nederland
VN:	Verenigde Naties
VNA:	Veiligheidsdienst Nederlandse Antillen
VOG:	Verklaring Omtrent het Gedrag
VPI:	vertrouwenspersoon integriteit
VRC:	Volksrepubliek China
VROM:	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VS:	Verenigde Staten van Amerika
WBI:	Werkgroep Bijzondere Informatiebeveiliging
Wiv:	Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

Kamerstukken

25877 **Regels met betrekking tot de inlichtingen- en veiligheidsdiensten alsmede wijziging van enkele wetten (Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 19..)**

Handelingen Behandeling van het wetsvoorstel WIV dd 5 februari 2002.
EK 18-905

Handelingen Idem.
EK 18-933

27591 **Grootschalig afluisteren van moderne telecommunicatiesystemen**

nr. 3 Verslag van een Algemeen Overleg dd 29 november 2001.

nr. 4 Brief van de minister van BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer over een notitie inzake de bescherming van burgers, bedrijven en instellingen tegen grootschalig afluisteren.

27925 **Bestrijding internationaal terrorisme**

nr. 72 Brief van de minister van BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer over de vraag of er contacten zijn geweest tussen de veiligheidsdiensten van Nederland en Groot-Brittannië inzake de 'waarschuwing over een veerbootaanslag'.

nr. 74 Brief van de minister van BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer over een nota van de AIVD over het fenomeen van rekrutering in Nederland voor de jihad.

nr. 80 Brief van de Minister van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer over een recente analyse van de aard van de Arabisch-Europese Liga in België en van haar activiteiten.

28000 V Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2002.

nr. 66 Lijst van vragen en antwoorden.

28006 Rapportage Integratiebeleid Etnische Minderheden 2001

nr. 7 Brief van de minister van BZK mede namens de minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid en de staatssecretaris van Onderwijs.

nr. 11 Brief van de ministers voor Grote Steden- en Integratiebeleid, van BZK en van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer.

nr. 12 Motie van het lid Dittrich c.s.

28059 Wijziging van het Wetboek van Strafvordering en andere wetten i.v.m. de aanpassing van de bevoegdheden tot het vorderen van gegevens terzake van telecommunicatie (vorderen gegevens telecommunicatie)

nr. 4 Verslag vastgesteld dd 14 januari 2002.

nr. 5 Nota n.a.v. het verslag.

nr. 6 Nota van wijziging.

28366 Gegevensvergaring in strafvordering

nr. 1 Brief van de minister van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer.

28374 Aanslag op de heer W.S.P. Fortuijn

nr. 1 Brief van de ministers van BZK en van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer over het besluit tot de instelling van de commissie Feitenonderzoek.

- nr. 2 Brief van de ministers van BZK en van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer over het verschaffen van inzicht in de wijze waarop de bewaking en beveiliging van bijzondere personen en objecten is geregeld.
- nr. 3 Motie van het lid Hoogendijk c.s.
- nr. 4 Motie van de leden Rietkerk en Nicolai.
- nr. 5 Verslag van een Algemeen Overleg dd 12 juni 2002.
- nr. 6 Brief van de ministers van BZK en van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer over het eerste voortgangsbericht van de commissie Feitenonderzoek Beveiliging Pim Fortuyn.
- nr. 7 Brief van de ministers van BZK en van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer over het tweede voortgangsbericht van de commissie Feitenonderzoek Beveiliging Pim Fortuyn.
- nr. 8 Brief van de minister van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer betreffende het protocol, overeengekomen tussen de commissie Feitenonderzoek Beveiliging Pim Fortuyn en het College van procureurs-generaal.
- nr. 9 Brief van de ministers van BZK en Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer over de voortgang van de werkzaamheden van de commissie Feitenonderzoek Beveiliging Pim Fortuyn.
- nr. 10 Brief van de minister van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer over de Regeling betreffende kennisneming door de commissie Feitenonderzoek Beveiliging Pim Fortuyn uit het strafrechtelijk onderzoek naar de moord op Pim Fortuyn en andere relevante strafzaken.
- nr. 11 Brief van de minister van BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer over het vermeende afluisteren van de heer Fortuyn.
- nr. 12 Brief van de ministers van BZK en van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer over aanbieding eindrapport van de commissie Feitenonderzoek Beveiliging Pim Fortuyn.

-
- nr. 13 Brief van de ministers van BZK en van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer over het regeringsstandpunt m.b.t. rapport van de commissie Feitenonderzoek Beveiliging Pim Fortuyn.
 - nr. 14 Motie van het lid Herben.
 - nr. 15 Motie van het lid Verhagen c.s.
 - nr. 16 Motie van het lid Dittrich c.s.
 - nr. 17 Gewijzigde motie van het lid Herben.

28600 VII Vaststelling van de begrotingsstaat van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2003

- nr. 9 Lijst van vragen en antwoorden.
- nr. 35 Brief van de minister van BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer over de veiligheid rondom de verkiezingen alsmede over de uitvoering van de persoonsbeveiliging.
- nr. 39 Brief van de minister van BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer over beantwoording van mondelinge vragen over de veiligheid van tapkamers.
- nr. 41 Idem
(eerder gedrukt onder nummer 39)
- nr. 70 Verslag van een Algemeen Overleg dd 31 oktober 2002.

28649 Wijziging van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 en enige andere wetten.

- nr. A Advies Raad van State en nader rapport.
- nr. I Koninklijke boodschap.

- nr. 2 Voorstel van wet.
- nr. 3 Memorie van toelichting.
- nr. 4 Verslag van de vaste commissie voor BZK dd 16 december 2002.
- 28669** **Verslag van de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden in het jaar 2001 en in de eerste zeven maanden van 2002.**
- nr. 1 Verslag vastgesteld 7 november 2002.
- 28731** **Voordracht ter vervulling van de vacature van de voorzitter van de commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.**
- nr. 1 Brief van de vaste commissie voor BZK aan de voorzitter van de Tweede Kamer over de voordracht van drie kandidaten ter vervulling van de vacature van een voorzitter van de commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.
- 28754** **Beoordeling van kandidaat-ministers en staatssecretarissen**
- nr. 1 Brief van de minister-president, minister van Algemene Zaken aan de voorzitter van de Tweede Kamer.

Aanhangsel van de Handelingen

van de Tweede Kamer

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 528

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Van der Hoeven over de integriteit van ambtenaren.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 558

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Van der Steenhoven over luchthavens.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 588

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Verhagen over de EU-lijst inzake terroristische organisaties.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 604

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Rehwinkel en Van Oven over de islamitische organisatie Hilafet Devleti.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 859

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Kant en De Wit over de screening van mensen vanwege het huwelijk van kroonprins Willem-Alexander en Maxima Zorrequeta.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 892

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Cornielje en Rijpstra over de aanzet tot haat op Islamitische basisscholen.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 893

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Kant over Islamitische scholen.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 894

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Ross-van Dorp en Verburg over lesmateriaal op Islamitische basisscholen.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 989

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Van den Doel en Wilders over Al Qa'ida volgelingen in Nederlands leger.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 1028

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Vos en Niederer over fouten op Schiphol met veiligheidspasjes.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 1342

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Teeven over de uitlatingen van de voorzitter van de commissie Feitenonderzoek Beveiliging Pim Fortuyn.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 1352

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid De Wit over dat geluidsopnames van Nederlandse tapkamers te manipuleren zijn.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 1366

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Albayrak en Van Heemst over uitlatingen van radicale imams in moskeeën.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 1367

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Mosterd, Schreijer-Pierik en Rietkerk over het onderzoek op aanslagen op pluimveebedrijven, slachterijen, veetransporteurs en veehouders.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 1370

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Scheltema-de Nie en Lambrechts over de voortgang van de opschoning van archieven van de BVD en de overbrenging van die archieven naar het ARA.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 1424

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Koenders over de dood van twee Nederlanders in Kashmir.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 1434

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Mosterd, Rietkerk en Schreijer-Pierik over het onderzoek van de milieu-inspectie en de AID inzake het Milieu Offensief te Wageningen.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 1465

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid De Graaf over het antecedentenonderzoek van kandidaat-bewindslieden.

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 1498

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid De Wit over het niet instellen van de commissie van toezicht, zoals genoemd in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 1498 Herdruk

(I.v.m. mede-ondertekening).

Aanhangsel Handelingen II 2001-2002, nr. 1582

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Mosterd, Schreijer-Pierik en Rietkerk over het onderzoek op aanslagen op pluimveebedrijven, slachterijen, veetransporteurs en veehouders.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 43

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Van Bommel over aanslagen op Iraanse dissidenten in Europa.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 95

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Cornielje over bedreiging van mevrouw Ayaan Hirsi Ali.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 96

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Halsema over de beveiliging van mevrouw Hirsi Ali.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 127

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Mosterd, Rietkerk en Schreijer-Pierik over het geweld van dieren bevrjders.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 143

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid De Wit over banktegoeden van Filippijnse oppositionele organisaties.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 152

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Wilders en Cornielje over de Stichting Al-Aqsa.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 153

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Teeven over de activiteiten van de Stichting Al-Aqsa in Nederland.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 172

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Lazrak over bedreigingen aan wetenschapster Ayaan Hirsi Ali.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 249

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Teeven over de rapportage van de commissie Haak c.s..

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 363

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Teeven over een demonstratie en geldelijke steun aan Al-Aqsa.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 369

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Rouvoet en Van der Staaij over de Al-Aqsa, Gretta Duissenberg en de voorkoming van acties van terroristische organisaties.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 510

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Eurlings over een islamitisch liefdadigheidsfonds, Benevolence International Nederland, dat mogelijk een band heeft met Al-Qa'ida.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 520

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Wilders over financieringen vanuit Soedi-Arabië.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 521

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Wilders over financieringen vanuit Saoedi-Arabië.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 522

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Wilders en Cornielje over het islamitische liefdadigheidsfonds 'Benevolence International'.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 523

Antwoorden op schriftelijke vragen van de leden Wilders en Cornielje over de financiering van terrorisme.

Aanhangsel Handelingen II 2002-2003, nr. 539

Antwoorden op schriftelijke vragen van het lid Rehwinkel over verstrekte subsidies aan organisaties die nauwe banden hebben met de Turkse politieke partij MHP.

1. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is verantwoordelijk voor de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst. De minister stelt de aandachtsgebieden van de AIVD vast en wordt door het hoofd van de AIVD op de hoogte gesteld van de werkwijze waarop de dienst zijn taken uitvoert. Naast de zaaksgerichte contacten, zowel mondeling als schriftelijk, geschiedt dit via de maandelijkse beleidsbesprekingen en de driemaandelijksse rapportage, die met de minister wordt besproken. De minister maakt deel uit van de Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (RIV).

2. Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Het kabinet Balkenende heeft besloten om voor de coördinatie van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten een formele onderraad van de ministerraad op te richten, de Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (RIV). Deze raad is de opvolger van de Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (MICIV). Leden van de RIV zijn de minister-president en de vice-minister-president(en) alsmede de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Defensie, Buitenlandse Zaken en Justitie. De RIV komt in beginsel drie keer per jaar bijeen en voorts zo vaak als dit nodig wordt geacht.

De MICIV kwam in 2002 een keer bijeen, de RIV eveneens een keer. In beide vergaderingen kwam het fenomeen terrorisme in brede zin aan de orde, de toespitsing op de situatie in Nedeland en het treffen van daarmee samenhangende maatregelen.

3. Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

Ambtelijk voorportaal van de MICIV was en voor de RIV is het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN). Het CVIN coördineert de werkzaamheden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en bevordert de samenwerking tussen die diensten.

Sinds het instellen van de RIV bestaat het CVIN uit de coördinator van de inlichtingen-

en veiligheidsdiensten (voorzitter), de directeur-generaal Openbare Orde en Veiligheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de directeur-generaal Politieke Zaken van het ministerie van Buitenlandse Zaken en de directeur-generaal Rechtshandhaving van het ministerie van Justitie alsmede het hoofd van de AIVD en de directeur van de MIVD.

Het CVIN vergadert in beginsel maandelijks en voorts zo dikwijls de situatie daartoe aanleiding geeft. Vast onderdeel van de agenda is de evaluatie van de dreiging tegen de nationale veiligheid. In dit kader is veel aandacht geschonken aan ontwikkelingen op het terrein van het islamistisch terrorisme en aanverwante onderwerpen alsmede aan mogelijkheden om op te treden.

Voorts werd in de loop van het jaar aandacht geschonken aan zaken samenhangend met en voortvloeiend uit de invoering van de Wiv 2002.

4. De Eerste en Tweede Kamer

De Eerste Kamer behandelde op 5 februari 2002 het voorstel van Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Het wetsvoorstel werd zonder stemming aangenomen.

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van de Tweede Kamer besprak op 11 december 2002 tijdens een algemeen overleg het jaarverslag van de BVD over 2001 en een verslag van de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten over datzelfde jaar en de eerste zeven maanden van 2002. Op 17 december debatteerde de Tweede Kamer in pleno over een nota van de AIVD over rekrutering in Nederland voor de jihad. Zaken betreffende de AIVD kwamen verder aan de orde tijdens de behandeling van de voortgangsrapportages Terrorismebestrijding en Veiligheid en het eindrapport van de commissie Feitenonderzoek Beveiliging Pim Fortuyn.

Een overzicht van het grote aantal schriftelijke vragen die leden van de Tweede Kamer stelden over activiteiten van de AIVD, is opgenomen als bijlage 1 van dit jaarverslag.

5. De commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Teneinde op basis van volstrekte vertrouwelijkheid operationele aangelegenheden van de AIVD te kunnen bespreken heeft de Tweede Kamer de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten ingesteld. De commissie bestaat uit de fractievoorzitters van de vier grootste partijen.

De commissie vergaderde in 2002 drie maal met de minister van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties. Bij deze bijeenkomsten waren ambtenaren van de AIVD aanwezig om de commissie desgewenst tot op detailniveau te kunnen informeren. Gesproken werd onder meer over de moord op de heer Fortuyn, islamistisch terrorisme en het geheime deel van het BVD jaarverslag 2001. De minister verstrekte de commissie ook een tiental malen schriftelijk informatie.

De commissie brengt jaarlijks verslag uit van haar werkzaamheden. Dit openbare verslag geeft inzicht in de door de commissie behandelde onderwerpen.

6. De commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

De WIV 2002 voorziet in een commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Deze commissie heeft ondermeer tot taak achteraf te controleren of de diensten hun taken hebben uitgevoerd in overeenstemming met de wettelijke regels en het adviseren van de betrokken ministers over de afhandeling van klachten over de diensten. De commissie van toezicht doet jaarlijks verslag van haar werkzaamheden. De commissie die op voordracht van de Tweede Kamer door de Kroon wordt benoemd, zal in 2003 een aanvang maken met haar werkzaamheden.

Colofon

Uitgave, productie en redactie

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
Afdeling Interne en Externe Betrekkingen
Postbus 20010
2500 EA Den Haag

E-mail ieb@euronet.nl
Internet www.aivd.nl

Vormgeving

Buro van Bergenhenegouwen, Den Haag

Druk

Van Langen Drukwerk B.V., Rijswijk

April 2003

Algemene Inlichtingen-
en Veiligheidsdienst